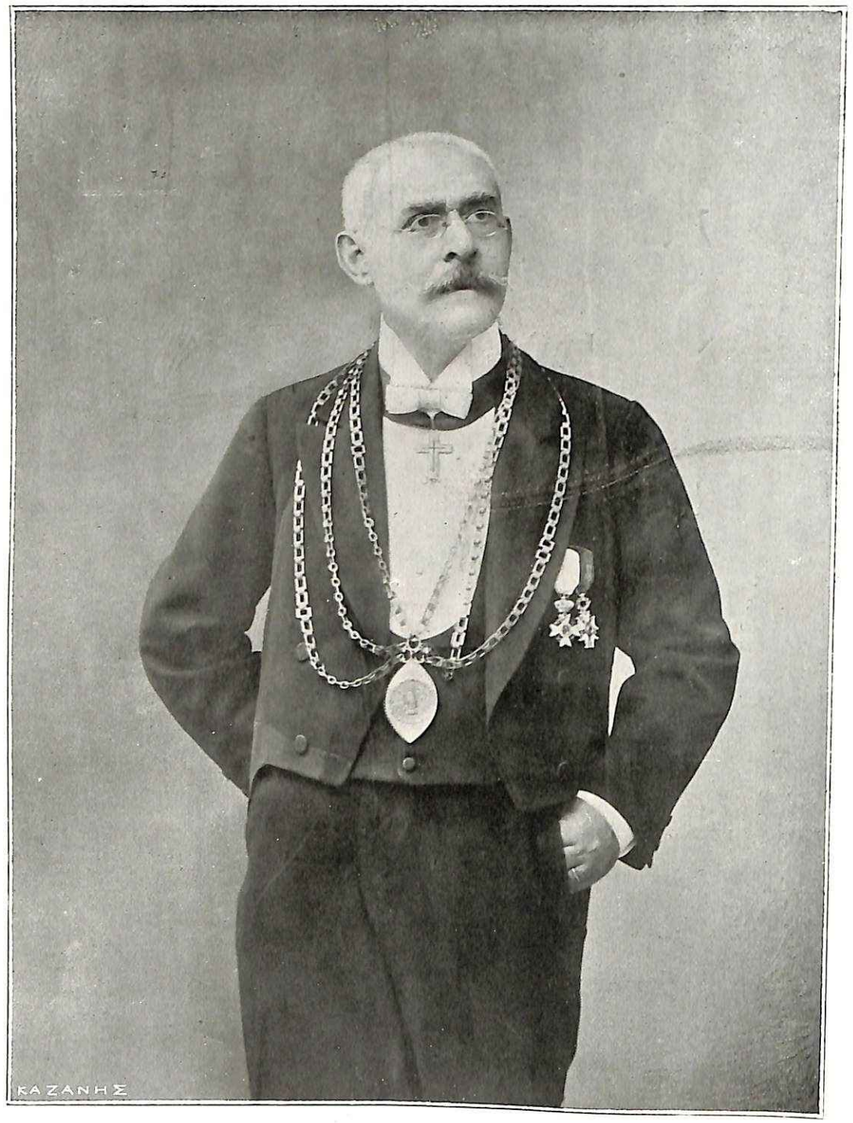

ΣΠΥΡ. ΛΑΜΠΡΟΣ

ΠΡΥΤΑΝΙΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

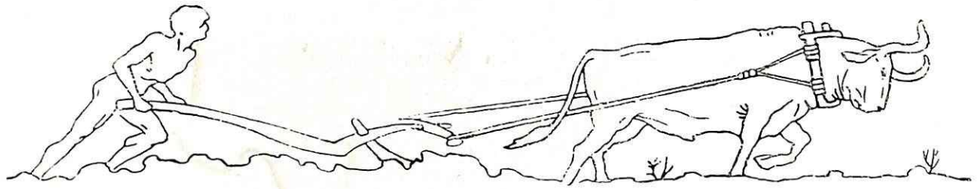

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΒ' 15

ΜΑΡΤΙΟΥ 1912

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ 1837—1912

Ἡ ἵδρυσις τοῦ Πανεπιστημίου — Τὰ πρῶτα Β. Διατάγματα — Ἡ ἔναρξις τῶν μαθημάτων.

Καθ' ὅλην τὴν μακρὰν τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους δουλείαν μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εἰς πλεῖστα τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέρη ἐλειτούργουν σχολαί, ὅπου οἱ Ἑλληνόπαιδες ἤκουον μαθήματα ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως, δυναμένης νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἀλλαχοῦ πανεπιστημιακὴν τοιαύτην. Οὐδόλως λοιπὸν παράδοξον καὶ δυσεξήγητον, ἂν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἡ πρώτη σκέψις τῶν τότε ἐκλεκτῶν τοῦ ἔθνους ἦτον ἡ καλλιέργεια τῆς εὐρυτέρας παιδείας καὶ μάλιστα ἡ ἵδρυσις πανεπιστημίου.

Ἡ ἰδέα τῆς ἱδρύσεως πανεπιστημίου εὗρεν ὑπέρμαχον θερμὸν τὸν πρῶτον τῆς Ἑλλάδος βασιλέα Ὄθωνα διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ τάχιστα. Καὶ οὕτως εἰς τὸ ἀπὸ 3 Ἀπριλίου 1833 Β. Δ. περὶ τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς ἁρμοδιότητος τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Γραμματείας (ὡς ἐλέγετο τότε τὸ Ὑπουργεῖον) ἀναγράφεται ὅτι, «εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς γραμματείας ταύτης ἀνήκει ἡ φροντὶς περὶ συστάσεως ἑνὸς πανεπιστημίου καὶ μιᾶς ἀκαδημίας». Εἰς τὴν διάπυρον λοιπὸν ἀγάπην τοῦ Ὄθωνος πρὸς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὸν πόθον του, ὅπως ἴδῃ αὐτὴν προαγομένην ἀμέσως κατὰ πάντα, καὶ εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς παιδείας ζῆλον τῶν μόλις ἐλευθερωθέντων Ἑλλήνων ὀφείλεται ἡ πρὸ τῆς παρελεύσεως δεκαετηρίδος ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους σύστασις καὶ λειτουργία τοῦ Πανεπιστημίου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας θὰ ἑορτάσῃ τὴν ἑβδομηκονταπενταετηρίδα τῆς ἱδρύσεώς του.

Τὰ τῆς ἱδρύσεως, λειτουργίας καὶ προόδου τοῦ Πανεπιστημίου εὑρίσκει κανεὶς λεπτομερῶς κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξιστορημένα εἰς τὸ «Χρονικὸν τῆς πρώτης πεντηκονταετίας τοῦ Πανεπιστημίου,» τὸ ὁποῖον κατ' ἐντολὴν τῆς Συγκλήτου συνέγραψεν ὁ μακαρίτης καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἰ. Πανταζίδης πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἑορτῆς τῆς πεντηκονταετηρίδος καὶ ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1889. Ἐκ τοῦ χρονικοῦ δὲ τούτου ἀρύομαι τὰς περισσοτέρας τῶν πληροφοριῶν τοῦ παρόντος ἄρθρου, τοῦ ὁποίου σκοπὸς εἶναι ἡ εἰς γενικὰς γραμμὰς ἐξιστόρησις τῆς ἱδρύσεως καὶ δράσεως τοῦ Πανεπιστημίου.

Τὰ δύο πρῶτα Β. Διατάγματα τὰ ἀφορῶντα τὴν ἵδρυσιν τοῦ Πανεπιστημίου εἶναι τὸ ἀπὸ 14 Ἀπριλίου 1837 «περὶ προσωρινοῦ κανονισμοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις συστηθησομένου Πανεπιστημίου» καὶ τὸ ἀπὸ 22 Ἀπριλίου ἰδίου ἔτους περὶ συστάσεως αὐτοῦ. Τὸ πρῶτον διάταγμα εἶναι ὁ προσωρινὸς κανονισμός, ὅστις, ἀντιγραφὴ ὢν πλήρης τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν Γερμανικῶν πανεπιστημίων, ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῆς λειτουργίας τοῦ Ἑλληνικοῦ τοιούτου, ἀφοῦ κατὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ἑβδομήκοντα καὶ τεσσάρων ἐτῶν ὑπέστη πλείστας τροποποιήσεις καὶ συμπληρώσεις, μέχρις οὗ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ διπλῆ τῶν Ἑλλήνων Βουλή, ἀφορμὴν λαβοῦσα ἐκ τοῦ κληροδοτήματος Δομπόλη πρὸς ἵδρυσιν Πανεπιστημίου, ἐψήφισε νέον ὁπωσδήποτε πανεπιστημιακὸν ὀργανισμόν, ρυθμίζοντα ἐπὶ τὸ τελειότερον τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦ δευτέρου τῶν Β. Διαταγμάτων ὡρίζετο ὡς ἡμέρα ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπερ ὠνομάσθη Ὀθώνειον, ἡ 3 Μαΐου 1837. Ἀλλὰ ποῖον τὸ οἴκημα, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ

ἐγκαθιδρύετο τὸ Πανεπιστήμιον; Αἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὐρύχωροι οἰκίαι εἰς τὰς Ἀθήνας ἦσαν ὀλίγισται καὶ ἥκιστα κατάλληλοι πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ στεγασθῇ κάπου τὸ ἱδρυθὲν Πανεπιστήμιον, προεκρίθη ἡ ὑπὸ τὴν ΑΒ πλευρὰν τῆς Ἀκροπόλεως οἰκία τοῦ Κλεάνθους[1], ἡ ὁποία ἠδύνατο ὁπωσδήποτε νὰ θεραπεύσῃ τὰς πρώτας ἀνάγκας καὶ νὰ φιλοξενήσῃ τοὺς πρώτους καθηγητὰς καὶ φοιτητάς. Μόλις δὲ ἐξευρέθη τὸ κατάλληλον οἴκημα καὶ ἔγιναν ἐντὸς αὐτοῦ αἱ δέουσαι παρασκευαί, ἐτελέσθησαν καὶ τὰ ἐγκαίνια τῆς λειτουργίας τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν — 3 Μαΐου 1837 — μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς μεγαλοπρεπείας. Συμφώνως μὲ τὰς περιγραφὰς τῶν ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς τὴν τελετὴν ταύτην παρέστησαν ὁ βασιλεὺς Ὄθων—μεταβὰς ἐκεῖ ἔφιππος – ἅπασαι αἱ ἀρχαί, μέλη τινὰ τοῦ διπλωματικοῦ σώματος καὶ πλῆθος λαοῦ, κατακλύσαντος τὴν αἴθουσαν καὶ τὰς *προσόδους* τοῦ καταστήματος. Ὁ Σ. ἐπίσκοπος Ἀττικῆς ἐπεκαλέσθη τὴν θείαν ἀντίληψιν ἐπὶ τῶν καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν — ὅτε ὁ Ὄθων ἐθεάθη δακρύσας δίς — καὶ μετὰ τοῦτο ὡρκίσθησαν οἱ καθηγηταί. Ἀμέσως κατόπιν ὁ διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως πρύτανις Κ. Δ. Σχινᾶς, καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, ἐξεφώνησε βραχὺν πανηγυρικὸν λόγον καὶ μετ' αὐτὸν ὡμίλησαν καὶ ἄλλοι. Ἡ συγκίνησις καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς διὰ τὴν τελετὴν ταύτην ἦσαν καταφανεῖς εἰς τὰ πρόσωπα ὅλων τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν, οἱ ὁποῖοι τότε ἀνήρχοντο εἰς 20.000 περίπου, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν στρατιωτῶν, τῶν δούλων καὶ τῶν παροικούντων ξένων.

Οἱ πρῶτοι καθηγηταὶ καὶ φοιτηταὶ — Ἡ διδασκαλία — Ὁ πρῶτος διδάκτωρ.

Ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἔγινε μόνον καὶ μόνον διὰ βεβαιωθῇ ἐπισήμως, ὅτι τὸ ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν ἵδρυμα ἤνοιξε τὰς πύλας του καὶ οἱ θέλοντες νὰ φοιτήσουν εἰς αὐτὸ ἠδύναντο νὰ προσέλθουν πρὸς ἐγγραφήν. Ὑπὸ 9 ὅμως καθηγητῶν ἔγινε μεταξὺ τῆς 10 καὶ 26 Μαΐου καὶ ἔναρξις μαθημάτων, τὰ ὁποῖα διεκόπησαν τὴν 15 Ἰουλίου, ἵνα ἐπαναληφθοῦν τακτικῶς τὸ φθινόπωρον. Οἱ πρῶτοι δὲ διορισθέτες καὶ διδάξαντες καθηγηταὶ ἦσαν οἱ ἑξῆς:

1ον Τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς: Μισαὴλ Ἀποστολίδης, ἀρχιμανδρίτης, Θεόκλητος Φαρμακίδης ἱερομόναχος, τακτικοὶ καθηγηταί, καὶ Κωνστ. Κοντογόνης, ἔκτακτος.

2ον Τῆς Νομικῆς Σχολῆς: Γεώργ. Α. Ράλλης τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου, Ἰωάν. Α. Σοῦτσος τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, Γοδοφρῖδος Φέδερ (Βαυαρὸς) τῆς πολιτικῆς δικονομίας, ἐπίτιμοι καθηγηταί, Γεώργ. Α. Μαυροκορδάτος τοῦ γαλλικοῦ δικαίου, Περικλ. Ἀργυρόπουλος τοῦ διοικητικοῦ δικαίου, Αἰμίλιος Ἔρτσὸγ (Πρῶσσος) τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἔκτακτοι καθηγηταί.

3ον Τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς: Ἀλεξ. Πάλλης τῆς ἰατροδικαστικῆς καὶ τοξικολογίας, Ἐρρῖκος Τράϊμπερ (Γερμανὸς) τῆς χειρουργικῆς, Ἰωάν. Νικολαΐδης Λεβαδεὺς τῆς ὑγιεινῆς καὶ φυσιολογίας, ἐπίτιμοι καθηγηταί, Νικόλ. Κωστῆς τῆς μαιευτικῆς, Ἰωάν. Βοῦρος τῆς εἰδικῆς παθολογίας καὶ κλινικῆς, Ἀναστ. Λευκίας τῆς ἰατρικῆς ἱστορίας καὶ γενικῆς παθολογίας καὶ θεραπείας, Δημήτρ. Α. Μαυροκορδᾶτος τῆς ἀνατομίας καὶ φυσιολογίας, τακτικοὶ καθηγηταί, Ἰωάν. Ὀλύμπιος τῆς χειρουργικῆς παθολογίας, ἔκτακτος καθηγητής.

4ον Τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς: Θεόδ. Μανούσης τῆς πολιτειογραφίας, Κυριακὸς Δομινάνδος τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἐπίτιμοι καθηγηταί, Κων. Δ. Σχινᾶς τῆς ἱστορίας, Νεόφ. Βάμβας, διάκονος, τῆς φιλοσοφίας καὶ ρητορικῆς, Γεώργ. Γεννάδιος τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, Κωνστ. Νέγρης τῆς μαθηματικῆς, Γεώργ. Κ. Βούρης τῆς μαθημ. καὶ μαθημ. φυσικῆς, Λουδοβῖκος Ρὸς (Γερμανὸς) τῆς ἀρχαιολογίας, Ἐρρῖκος Οὐλερῖχος (Γερμανὸς) τῆς λατινικῆς φιλολογίας, τακτικοὶ καθηγηταί, Δ. Φράας (Γερμανὸς) τῆς βοτανικῆς, Ξαβέριος Λάνδερερ (Βαυαρὸς) τῆς γεν. χημείας καὶ πειραμ. φυσικῆς.

Ἐννοεῖται, ὅτι ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθηγητῶν πολλοὶ δὲν ἦσαν κεκλημένοι πρὸς τοιοῦτον ὑπούργημα, καθ' ὅσον, καὶ ἂν εἶχον τύχῃ εὐρυτέρας σπουδῆς εἰς ξένα πανεπιστήμια, εἶχον προορίσει ἑαυτοὺς δι' ἄλλα στάδια καὶ εἰς ταῦτα κατεγίνοντο. Ἀλλ' ἡ μεγάλη ἀποστολὴ τοῦ Πανεπιστημίου, τὴν ὁποίαν βαθύτατα κατενόουν, ἐνίσχυσεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἰδέαν, ὅτι καθῆκον των ἦτο νὰ ἀποδεχθοῦν τὸ προτεινόμενον ἀξίωμα, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχον οἱ καλύτεροί των, καὶ νὰ μεταδώσουν τὰς γνώσεις των εἰς τὴν νεολαίαν τῆς πατρίδος των μετὰ τῶν ὀλίγων ξένων, τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς Ὄθων εἰς τὸν πόθον του, ὅπως ἴδῃ ἐπιτυγχάνον τὸ ἔργον του, ἐξέλεξεν ὡς συνεργάτας τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων. Ἰδοὺ τί ἔλεγε περὶ αὐτῶν κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου ὁ τότε πρύτανις Γ. Καραμήτσας, καθηγητὴς τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς: «Πολλοὶ ἐκ τῶν πρώτων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου πρὶν ἢ γείνωσιν ἀγωνισταὶ τῶν γραμμάτων ὑπῆρξαν ἀθληταὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος· προκινδυνεύσαντες ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἔθνους, ἐφλέγοντο ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐμιόχθουν, ὅπως καταστήσωσιν αὐτὸ ἱκανὸν καὶ εἰς φύλαξιν τῆς ἐλευθερίας καὶ εἰς συμπλήρωσιν ἡμιτελοῦς ἔργου. Ἀναδεχθέντες τὸ ἔργον καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, δυσχερεστάτην εἶχον ἐντολὴν νὰ ἐκπληρώσουν· ἔμελλον νὰ ἐγκαθιδρύσωσι τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῶν ἑστίαν, ἀλλὰ κατὰ τὰς νεωτέρας προόδους καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Εἶχον νὰ ὑπερνικήσωσι δυσχερείας μοναδικὰς οὐ μόνον κανονίζοντες τὰ τοῦ ἱδρύματος, τότε πρῶτον λειτουργοῦντος, ἀλλὰ καὶ μετακινοῦντες τὰ ἐγνωσμένα καὶ πλάττοντες αὐτοὶ πρῶτοι γλῶσσαν πρὸς μεταφορὰν τούτων καὶ διάδοσιν ἁρμοδίαν. Κράτιστοι αὐτοί, ὡς ἔργῳ ἀπεδείχθησαν, ἔπρεπε τὸν θησαυρὸν τῶν γνώσεων νὰ μεταπλάσωσι καταλλήλως πρὸς τὸ ἀκροατήριον αὐτῶν. Ἔπρεπε δὲ νὰ διαφλέγῃ αὐτοὺς ἡ φιλοπατρία καὶ ὁ ἐνθουσιασμός, ὅπως κατορθώσωσι νὰ ὑπερνικήσωσι τὰς δυσχερείας ἐκείνας».

Οἱ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς λειτουργίας τοῦ Πανεπιστημίου ἐγγραφέντες φοιτηταὶ ἀνῆλθον εἰς 52, ἐξ ὧν 8 τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, 22 τῆς Νομικῆς, 4 τῆς Ἰατρικῆς καὶ 18 τῆς Φιλοσοφικῆς. Πλὴν τῶν φοιτητῶν ὅμως ἐνεγράφησαν καὶ 75 τακτικοὶ ἀκροαταί, οἱ ὁποῖοι παρηκολούθουν τὰ πανεπιστημιακὰ μαθήματα, καὶ κυρίως τὰ νομικά, ἵνα μορφωθοῦν καλύτερον εἰς τὰ τῆς ὑπηρεσίας των. Ἀλλ' ἐκτὸς αὐτῶν τὰ μαθήματα παρηκολούθουν καὶ ἄλλοι μὴ ἐγγεγραμμένοι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον· οὕτω δέ, κατὰ τὴν ζωηρὰν περιγραφὴν τοῦ Ἰ. Πανταζίδου εἰς τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν «Χρονικὸν» τὰ ἀκροατήρια «ἦσαν τότε ἀραιὰ μέν, ἀλλὰ ποικιλώτατα κατά τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν περιβολήν· νεανίαι καὶ παῖδες πολλάκις ἐκ τῶν εἰς τὸ γυμνάσιον φοιτώντων, μεσήλικες καὶ πολιότριχες, φουστανελλοφόροι καὶ εὐρωπαϊκῶς ἐνδεδυμένοι, ρασοφόροι καὶ τὰς πολυπτύχους νησιωτικὰς περισκελίδας περιβεβλημένοι, πάντες οὗτοι παρεκάθηντο ἐπὶ τῶν πανεπιστημιακῶν θρανίων».

Ἐννοεῖται, ὅτι πλείστων μαθημάτων ἡ διδασκαλία ἦτον ἐλλιπής· διότι πλὴν ἄλλων λόγων καὶ τὰ διδακτικὰ μέσα, πρὸ πάντων εἰς τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν (μαθηματικά, φυσική, βοτανική, χημεία) ἔλειπον. Ὁπωσδήποτε τὸ Πανεπιστήμιον ἐλειτούργει, ἤρχισε ν' ἀποδίδῃ καρποὺς καὶ αἱ πρῶται διδακτορικαὶ ἐξετάσεις, τὰς ὁποίας ὑπέστη ὁ φοιτητὴς τῆς Ἰατρικῆς Ἀναστ. Γούδας κατὰ τὸ ἔτος 1843, ἐθεωρήθησαν γεγονὸς σημαντικόν, ὅπερ ἐτονίσθη ἰδιαιτέρως — καὶ δικαιότατα — ὑπὸ τοῦ τότε πρυτάνεως Μισαὴλ Ἀποστολίδου.

Αἱ δωρεαὶ διὰ τὴν ἀνέγερσιν κτιρίου — Ἡ οἰκοδόμησις — Ἡ διακόσμησις.

Τὸ Πανεπιστήμιον εἶχε στεγασθῆ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κλεάνθους, ἀλλὰ ταχέως κατεδείχθη ἡ ἀνεπάρκεια αὐτῆς. Ἀναπόφευκτον λοιπὸν κατέστη νὰ οἰκοδομηθῇ ἴδιον κτίριον δυνάμενον ν' ἀνταποκριθῇ πρὸς ὅλας τὰς ἀνάγκας. Ἀλλὰ τὴν οἰκοδομὴν ταύτην δὲν ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ τὸ πτωχότατον τότε Κράτος. Καὶ τοῦτο τὸ ἔργον, ὡς τόσα ἄλλα, θὰ συνετελεῖτο μόνον διὰ τῆς ἀρωγῆς τῶν εὐπόρων ὁμογενῶν. Ὁ δεύτερος

Ἀναμνηστικὸν μετάλλιον τῆς ἱδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου

[1] Ὁ Κλεάνθης οὗτος, ὑποθέτω, ἦτον ὁ μηχανικὸς ὅστις συνέταξε μὲ τοῦ Σάουβερτ τὸ πρῶτον σχέδιον τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, ὅπερ ἠκυρώθη ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλείας, καὶ κτήτωρ μεγάλου λαιομείου κατὰ τὴν νῦν συνοικίαν Βάθειας.

τοῦ Πανεπιστημίου πρύτανις Γ. Α. Ράλλης, συνεννοηθεὶς μετά τινων ἄλλων τῶν αὐτῶν ἰδεῶν συνεκάλεσεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κ. Δοσίου κατὰ τὴν 26 Ἰανουαρίου 1839 πολλοὺς ἐπισήμους πολίτας καὶ μερικοὺς ξένους καὶ προέτεινε μετὰ μικρὰν πρὸς τοὺς συνελθόντας προσφώνησιν τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς πρὸς συλλογὴν ἐράνων διὰ τὴν ἀνέγερσιν πανεπιστημιακοῦ κτιρίου. Συνέστη ἐπιτροπὴ ἀμέσως ἐκ τῶν Γ. Κουντουριώτη, Ἀνδ. Ζαΐμη, Θ. Κολοκοτρώνη, Α. Χ. Βράνδι, Γ. Α. Ράλλη, Θεοδ. Ράλλη, Γ. Γενναδίου, Ν. Βάμβα καὶ Κ. Δ. Σχινᾶ. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐγκριθεῖσα διὰ Β. Δ. ἐξέδωκε τὴν 25 Φεβρουαρίου προκήρυξιν πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Ἕλληνας καὶ Φιλέλληνας, ζητοῦσα τὴν χρηματικὴν συνδρομήν των. Εἰς τὴν προκήρυξιν ταύτην ἀπήντησαν πλεῖστοι καὶ οὕτω κατὰ τὴν 22 Μαρτίου αἱ δηλωμέναι συνδρομαὶ ἀνήρχοντο εἰς 74 χιλ. δραχμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἐπιτροπὴ εἶχεν εἰσπράξει ὑπὲρ τὰς 26,000 δρ.

Μὲ τὸ ποσὸν αὐτὸ ἡ ἐπιτροπὴ ἀπεφάσισε νὰ προβῇ εἰς τὴν ἔναρξιν τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ Πανεπιστημίου, ἐλπίζουσα εἰς τὴν προθυμίαν τῶν ὁμογενῶν διὰ τὴν ταχεῖαν συμπλήρωσιν τοῦ ποσοῦ τῆς ὁλικῆς δαπάνης. Ἡ οἰκοδόμησις θὰ ἐγίνετο συμφώνως μὲ τὸ σχέδιον τοῦ Δανοῦ ἀρχιτέκτονος Χρ. Χάνσεν, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐγκρίνει ὁ βασιλεὺς Ὄθων καὶ ἐπὶ τοῦ τόπου, ὃν προσδιώρισεν οὗτος. Ἡ ὁλικὴ δαπάνη εἶχεν ὁρισθῆ κατ' ἀρχὰς εἰς δραχμ. 176.000. Οὕτω δὲ τὴν 2 Ἰουλίου 1839, ἡμέραν Κυριακήν, ἐτέθη ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ κτιρίου τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ μεγάλης τελετῆς, τῆς ὁποίας αἱ λεπτομέρειαι ἀναγράφονται εἰς τὸ προμνημονευθὲν «Χρονικὸν» τοῦ Ἰ. Πανταζίδου. Ἡ μαρμαρίνη πλὰξ ἡ τεθεῖσα ἐπὶ τοῦ θεμελίου λίθου ἔφερε τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν: «*Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον ἀνεγερθὲν συνδρομῇ Ἑλλήνων καὶ Φιλελλήνων τῷ Ζ' ἔτει τῆς Βασιλείας Ὄθωνος τοῦ Πρώτου τὴν 2 τοῦ Ἰουλίου 1839*».

Μετὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ θεμελίου λίθου ἡ οἰκοδόμησις τοῦ κτιρίου ἤρξατο προχωροῦσα, καίτοι τὸ χρῆμα, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς χεῖρας της ἡ ἐπιτροπὴ, δὲν θὰ ἐξήρκει οὔτε διὰ τὰ πρῶτα ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἔξοδα· ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐπροχώρει ἡ οἰκοδόμησις κατέφθανον καὶ αἱ συνδρομαί, πρὸ πάντων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ οὕτω μετὰ δύο ἔτη καὶ τέσσαρας μῆνας εἶχεν ἀνεγερθῆ ἡ μία πτέρυξ, κατορθώθη δὲ περὶ τὰ μέσα Νοεμβρίου τοῦ 1841 νὰ ἐγκαθιδρυθῇ εἰς τὸ νέον κτίριον τὸ Πανεπιστήμιον καὶ νὰ γίνῃ εἰς αὐτὸ ἡ ἔναρξις τῶν μαθημάτων τοῦ χειμερινοῦ ἑξαμήνου. Ἡ ἀποπεράτωσις ὅμως ὅλης τῆς προσθίας πλευρᾶς δὲν ἦτον εὔκολος, διότι ἀπῃτοῦντο πολλὰ χρήματα, ἕνεκα δὲ τούτου ἡ ἐπιτροπὴ ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς νέαν ἔκκλησιν πρὸς συλλογὴν ἐράνων. Τὰ εἰσπραχθέντα ὀλίγα ποσὰ δὲν ἐξήρκεσαν οὔτε διὰ τὴν ἀποπληρωμὴν τοῦ πρὸς τοὺς ἐργολάβους προηγουμένου χρέους, διὸ — κατόπιν αἰτήσεως τῆς ἐπιτροπῆς — ἐξεδόθη Β. Διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετρέπετο νὰ δανεισθῇ ἡ Ἀκαδημαϊκὴ Σύγκλητος παρὰ τῆς Ἐθν. Τραπέζης δραχμ. 30000 ἐπὶ ὑποθήκῃ τοῦ κτιρίου. Ἀλλ' εἰς τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμὴν ἐπῆλθεν ἀρωγὸς ἡ δωρεὰ τοῦ πρώην ἡγεμόνος τῆς Σερβίας Μιλὸς Ὀβρένοβιτς ἐκ δραχ. 25000. Μὲ τὰ χρήματα ταῦτα ἐπερατώθη μετὰ παρέλευσιν ἀρκετὰ μακροῦ χρονικοῦ διαστήματος ἡ οἰκοδόμησις τῆς προσθίας πλευρᾶς καὶ κατέστη δυνατὴ πλέον ἡ ἀνενόχλητος ἐκ τοῦ θορύβου τῶν ἐργατῶν παράδοσις τῶν μαθημάτων.

Αἱ συνδρομαὶ εἰς τὸ μεταξὺ δὲν ἔπαυσαν νὰ καταφθάνουν καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς προσθίας πλευρᾶς εὑρέθησαν εἰς χεῖρας τῆς ἐπιτροπῆς περὶ τὰς 40000 δραχ. Μὲ τὰ χρήματα ταῦτα καὶ μὲ τὴν ἐκ 50000 δραχ. συνδρομήν, τὴν ὁποίαν ἐψήφισεν ἡ Βουλή, κατέστη δυνατὸν κατὰ τὸ 1846 ν' ἀρχίσῃ ἡ οἰκοδομὴ καὶ τῆς δευτέρας πτέρυγος καὶ τοῦ μεσοδόμου, ὑπὲρ τῆς ἐπιστεγάσεως τοῦ ὁποίου ἡ οἰκογένεια Ἰωνίδου προσέφερε 30000 δραχμῶν, νὰ περατωθῇ δὲ αὕτη κατὰ τὸ 1850, ὅτε καὶ ἐτελέσθησαν τὸ πρῶτον εἰς τὸν μεσόδομον αἱ Πανεπιστημιακαὶ τελεταί. Κατὰ δὲ τὸ 1851 ἡ τότε ἐπιτροπὴ ἔκοψε πρὸς ἀνάμνησιν τῆς συντελεσθείσης οἰκοδομῆς μετάλλιον, (παρατίθεται ἀντίτυπον αὐτοῦ) τὸ ὁποῖον διενεμήθη εἰς τοὺς εὐεργέτας καὶ δωρητὰς τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἡ οἰκοδόμησις ἐξηκολούθησεν ἐπί τινα εἰσέτι ἔτη καὶ ἐπερατώθη τελείως, ὄχι ὅμως καὶ ἐντελῶς συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τοῦ Χάνσεν, κατὰ τὸ 1863 - 1864 διὰ τῆς ἀκαμάτου φροντίδος τοῦ πρυτάνεως Κ. Φρεαρίτου καὶ διὰ τῆς ὑλικῆς συνδρομῆς τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν ὁμογενῶν, ἐξ ὧν ὁ Δ. Μπεναρδάκης προσέφερεν 139.700 δρ. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς ἔγιναν καὶ ἐξωτερικαί τινες διακοσμήσεις, ὡς ἡ δενδροφύτευσις τῆς πλατείας, ἥτις εἶχεν ἰσοπεδωθῆ κατὰ τὸ 1857 - 1858 — ἐνῷ κατὰ τὸ 1858 - 1860 ὁ δῆμος Ἀθηναίων διεμόρφου τὴν ὁδὸν Πανεπιστημίου δαπανήσας 50000 δρ. διὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῶν πετρωδῶν βράχων καὶ τὴν πλήρωσιν τῶν βαθέων χανδάκων — ἡ ἵδρυσις τῶν ἀνδριάντων Ρήγα Βελεστινλῆ, Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄ καὶ Κοραῆ. Οἱ ἀνδριάντες τοῦ Ρήγα καὶ τοῦ Πατριάρχου ἱδρύθησαν εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκονται καὶ σήμερον κατὰ

Κ. ΣΧΙΝΑΣ
ὁ πρῶτος Πρύτανις

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ · ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

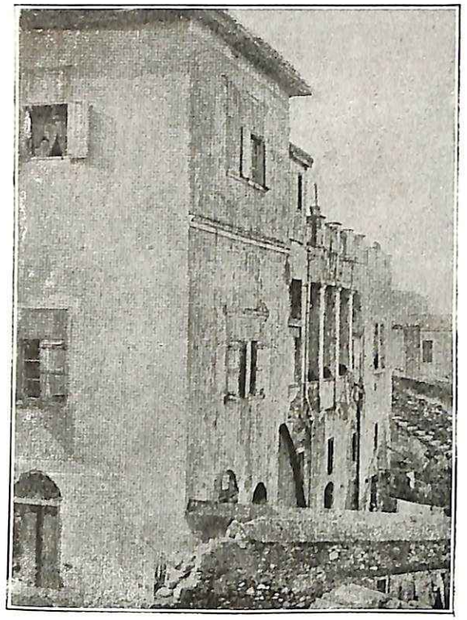

Τὸ πρῶτον Πανεπιστήμιον

γνωμοδότησιν τοῦ ἀρχιτέκτονος Χάνσεν. Κατεσκευάσθησαν δὲ ὁ μὲν ἀνδριὰς τοῦ Ρήγα ἀπὸ τὸν καλλιτέχνην Ἰωάν. Κόσσον καὶ ἀπεκαλύφθη τὸ 1871, ὁ δὲ τοῦ Πατριάρχου ἀπὸ τὸν Γ. Φυτίλην καὶ ἀπεκαλύφθη τὸ 1871. Ἡ δαπάνη δι᾽ ἀμφοτέρους ἀνῆλθεν εἰς 72000 δραχ. καὶ κατεβλήθη ἀπὸ τὸν ἀείμνηστον Γ. Ἀβέρωφ. Κατὰ δὲ τὸ 1875 ἔγιναν τ᾽ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Κοραῆ, ὅστις κατεσκευάσθη δαπάνῃ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Χίων.

Ἡ ἐξωτερικὴ διακόσμησις τοῦ Πανεπιστημίου συνεπληρώθη κατὰ τὸ 1889 μὲ τὴν γραφὴν τῶν εἰκόνων εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ κατὰ τὰ προπύλαια τοίχου. Αἱ τοιχογραφίαι αὗται, γνωσταὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Ἡ Ζωοφόρος τοῦ Πανεπιστημίου» εἶναι ἔργον τοῦ κατὰ τὸ 1865 ἀποθανόντος Βιενναίου καλλιτέχνου Karl Rahl, ἐγράφησαν δὲ ἐπὶ τοῦ τοίχου ὑπὸ τοῦ ἐπίσης Βιενναίου καλλιτέχνου Lebiedzki μόνον κατὰ τὸ 1889, διότι τότε ἀνέλαβε νὰ καταβάλῃ τὰ ὑπὲρ τὰς 60000 δραχ. ἀπαιτούμενα ἔξοδα ὁ εἰς Βιέννην διαμένων ὁμογενὴς βαρῶνος Ν. Δούμπας. Μετὰ τὸ πέρας τῆς γραφῆς τῶν εἰκόνων ἐπεχρίσθη καὶ ὁ τοῖχος δι᾽ ἐρυθροῦ ἀμμοκονιάματος.

Νομίζω ὅτι ἐνταῦθα ἁρμόζει ν᾽ ἀναγραφῇ καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ λαβάρου τοῦ Πανεπιστημίου. Κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς πεντηκονταετηρίδος ἡ Σύγκλητος, ἰδοῦσα ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον δὲν εἶχεν ἰδίαν σημαίαν, ἀπεφάσισε τὴν κατασκευὴν αὐτῆς καὶ πρὸς τοῦτο παρεκάλεσε τοὺς εἰς Μόναχον διαμένοντας ὁμογενεῖς καλλιτέχνας Ν. Γκίζην καὶ Γ. Ἰακωβίδην νὰ σχεδιάσουν τὰς καταλλήλους παραστάσεις, ἐπιστατήσουν δὲ καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ λαβάρου. Οἱ δύο καλλιτέχναι ἀπεδέχθησαν προθύμως τὴν ἐντολὴν καὶ ὁ μὲν Γύζης ἐσχεδίασε τὸ ὅλον λάβαρον καὶ τὴν ἐπ᾽ αὐτοῦ εἰκονιζομένην Ἀθηνᾶν, ὁ δὲ κ. Ἰακωβίδης τὴν κατὰ τὸ ἄνω μέρος χρυσῆν γλαῦκα ἐπικαθημένην ἐπὶ κλάδου ἐλαίας.

Πανεπιστήμιον καὶ πολιτικὴ — Φοιτητικαὶ ταραχαὶ — Ἡ Πανεπιστημιακὴ Φάλαγξ.

Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ Πανεπιστημίου δὲν λείπουν καὶ σελίδες πολιτικῆς φύσεως. Ἡ τοιαύτη

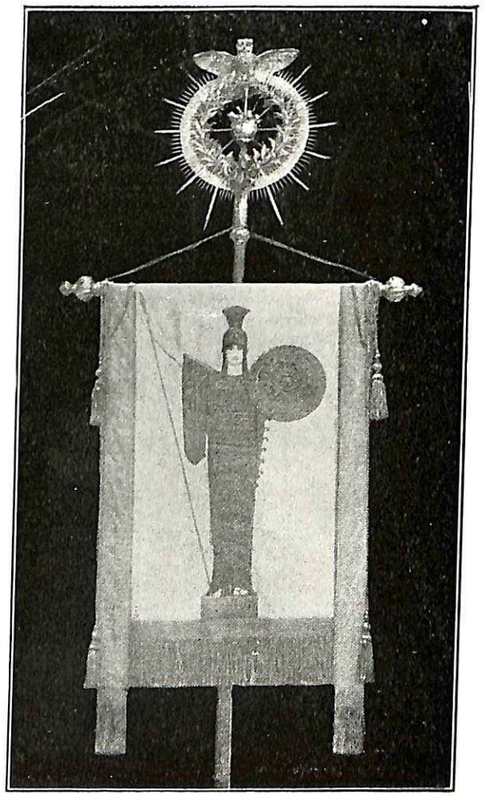

Τὸ λάβαρον τοῦ Πανεπιστημίου ὑπὸ Ν. Γύζη καὶ Γ. Ἰακωβίδη

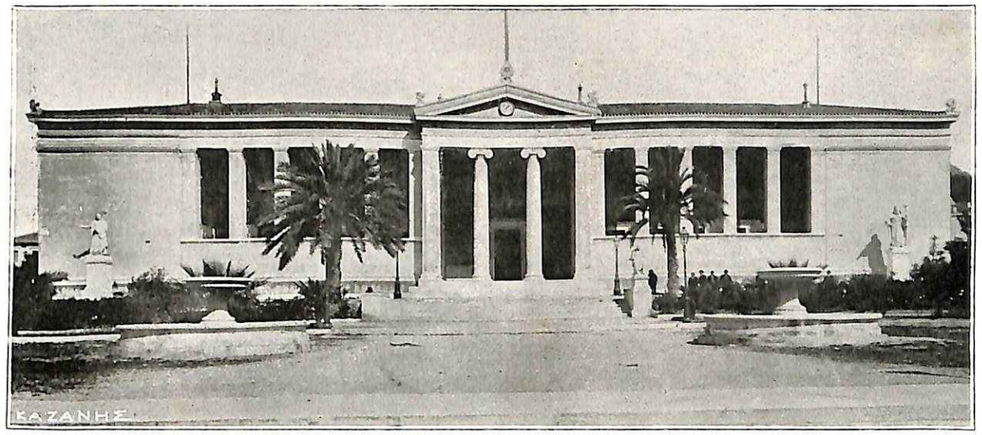

ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάμιξις τοῦ ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ ἱδρύματος ἀναφαίνεται τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1843, ὅτε ἐγένετο ἡ Σεπτεμβριανὴ ἐπανάστασις, συνέπεια τῆς ὁποίας ἦτον ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Συντάγματος· τότε οἱ περισσότεροι τῶν καθηγητῶν ἐξεδήλουν τὰ κατὰ τῆς *ξενοκρατίας* φρονήματά των ἐλευθέρως καὶ συνέβαλλον διὰ τῆς ἐπιβολῆς, τὴν ὁποίαν ἐξήσκει ἡ γνώμη αὐτῶν ἐπὶ τῆς μικρᾶς εἰσέτι καὶ μόλις διαμορφουμένης πολιτικῶς κοινωνίας τῆς πρωτευούσης, εἰς τὴν ταχυτέραν πραγματοποίησιν τῆς ποθουμένης πολιτειακῆς μεταβολῆς. Ὅτε δὲ συνεκλήθη ἡ α΄ ἐθνικὴ Συνέλευσις πρὸς ψήφισιν τοῦ Συντάγματος, οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου δι᾽ ἀναφορᾶς των πρὸς αὐτὴν ἐζήτησαν ν᾽ ἀντιπροσωπεύεται καὶ τὸ Πανεπιστήμιον εἰς τὴν βουλὴν δι᾽ ἑνὸς βουλευτοῦ, ὡς ἐγίνετο τοῦτο εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν. Ἡ ἀναφορὰ αὕτη συνεζητήθη διὰ μακρῶν εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 22 Φεβρουαρίου 1844 καὶ τέλος ἔγινε δεκτὴ ἡ αἴτησις τῶν καθηγητῶν. Τὴν δὲ 15 Ἰουλίου 1844 τὸ Πανεπιστήμιον προσεκλήθη νὰ ἐκλέξῃ τὸν βουλευτήν του· καὶ ἐξέλεξε τὸν Ἀλ. Μαυροκορδᾶτον. Ἀλλὰ τὴν ἐκλογὴν ταύτην ἠκύρωσεν ἡ Βουλὴ ὑπὸ τὴν πρόφασιν μὲν ὅτι ὁ Μαυροκορδᾶτος δὲν ἦτο καθηγητής, πράγματι δέ, διότι ὁ ἐκλεγεὶς δὲν ἦτον ἀρεστὸς εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Καὶ οὕτω μετὰ παρέλευσιν ἕνδεκα μηνῶν διετάχθη ἡ ἐπανάληψις τῆς ἐκλογῆς ὑπὸ τὴν ἐπήρρειαν σφοδρῶν πολιτικῶν παθῶν καὶ ὑπὸ τὸν ἐκφοβισμὸν διὰ τῆς παύσεως τριῶν καθηγητῶν· ἐξελέγη δὲ τὴν 16 Ἰουνίου 1845 ὁ Φίλιππος Ἰωάννου. Ἡ ἀντιπροσωπεία τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν Βουλὴν ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς μεταπολιτεύσεως καὶ βουλευταὶ αὐτοῦ ἐχρημάτισαν ἀλληλοδιαδόχως μετὰ τὸν Φίλ. Ἰωάννου οἱ Κ. Σχινᾶς, Γ. Α. Ράλλης, Α. Ραγκαβῆς, Π. Ἀργυρόπουλος καὶ Μ. Ποτλῆς.

Μετὰ δὲ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος τὸ Πανεπιστήμιον, τοῦ ὁποίου οἱ καθηγηταὶ δὲν συμμετέσχον ἐναργῶς εἰς τὴν συντελεσθεῖσαν ἐπανάστασιν, ἀντεπροσωπεύθη εἰς τὴν β΄ ἐθν. Συνέλευσιν διὰ δύο πληρεξουσίων καὶ οὐχὶ δι᾽ ἑνὸς ὡς εἶχεν ὁρίσει τὸ ψήφισμα τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως. Οἱ δύο πληρεξούσιοι, οἱ ἐκλεγέντες τὴν 29 Νοεμβρίου 1862, ἦσαν ὁ καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς Ν. Σαρίπολος καὶ ὁ εἰς Πετρούπολιν διαμένων ὁμογενὴς καὶ εὐεργέτης τοῦ Πανεπιστημίου Δ. Μπεναρδάκης. Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ὅμως ἐθέσπισε τὴν κατάργησιν τοῦ δικαιώματος τοῦ Πανεπιστημίου ν᾽ ἀντιπροσωπεύεται εἰς τὴν Βουλήν. Συνάμα δὲ μετωνόμασε τὸ Πανεπιστήμιον ἀπὸ Ὀθωνείου εἰς Ἐθνικόν.

Ζωηρῶς συμμετέσχε τῶν πολιτικῶν ἀγώνων τὸ Πανεπιστήμιον καὶ διὰ τῶν φοιτητῶν, οἱ ὁποῖοι πολλάκις προέβησαν καὶ εἰς ταραχάς. Αἱ φοιτητικαὶ ταραχαὶ δὲν εἶναι τι ἀσύνηθες, ὡς συμβαίνει ἄλλως τε εἰς ὅλα τὰ πανεπιστήμια. Αἱ ταραχαὶ αὗται κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἦσαν ὀλίγισται καὶ ἀσήμαντοι, εἶχον δὲ μόνην ἀφορμὴν τὴν δικαίαν ἢ ἄδικον δυσαρέσκειαν τῶν φοιτητῶν ἐναντίον καθηγητοῦ τινός. Ἀλλὰ κατόπιν ἐπολλαπλασιά-

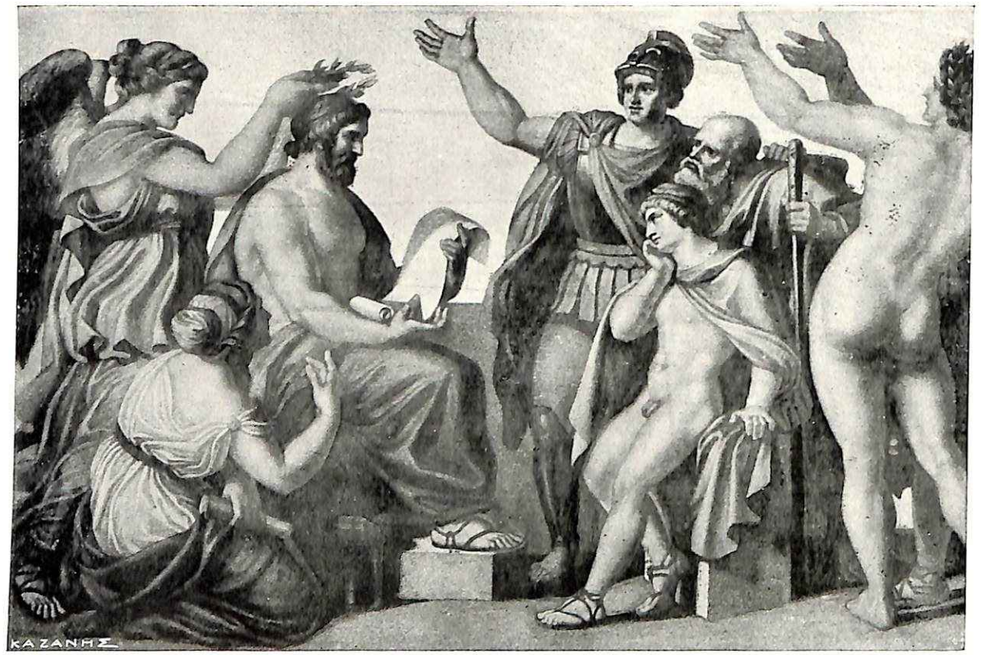

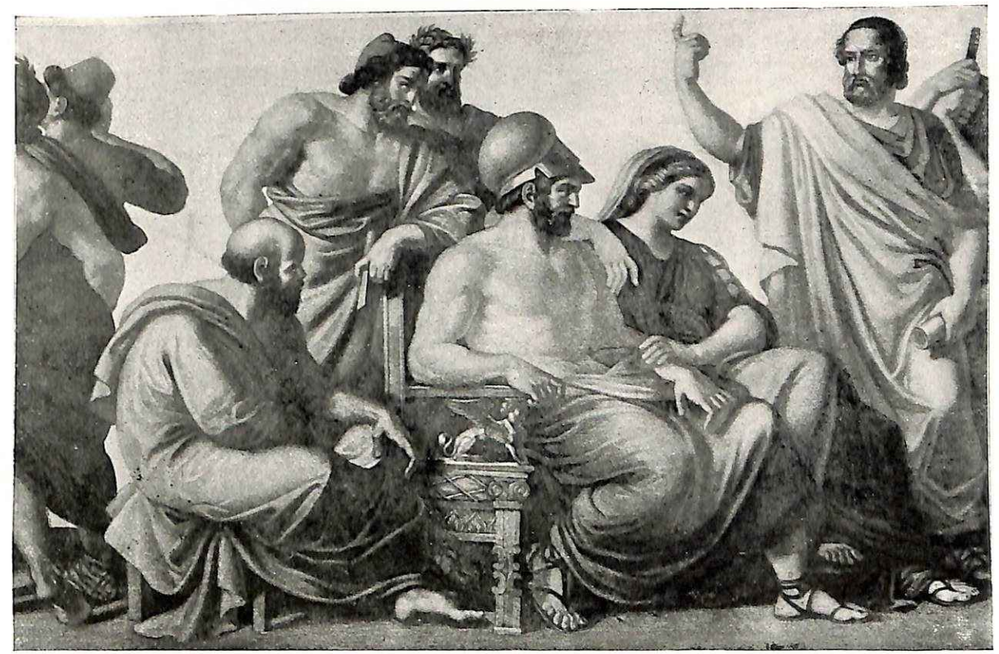

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΤΗΣ ΖΩΟΦΟΡΟΥ

σθησαν αὗται καὶ πολλάκις ἀπέβησαν σοβαρώταται, ὅταν μάλιστα εἶχον καὶ πολιτικὸν χαρακτῆρα. Τοιαύτης φύσεως εἶναι αἱ ταραχαὶ αἱ γενόμεναι κατὰ Μάρτιον τοῦ 1857, ὅτε ἀπεδοκιμάσθη ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ καθηγητὴς Α. Ραγκαβῆς, αἱ κατὰ Μάϊον τοῦ 1859, αἱ γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σκιαδικά, αἱ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1860, καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἐξακολουθητικῶς μέχρι σήμερον.

Ἀλλὰ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Πανεπιστημίου πολὺ σπουδαιοτέρας ἀπὸ τὰς τοιαύτας ταραχὰς σημασίας εἶναι ἡ σύστασις καὶ δρᾶσις τῆς Πανεπιστημιακῆς φάλαγγος. Τὰ κατ' αὐτὴν ἀφηγήθη ἀκριβῶς ὁ κατὰ τὸ 1862 - 1863 πρύτανις Π. Παπαρρηγόπουλος εἰς τὸν πρυτανικὸν αὐτοῦ λόγον, ἐκ τοῦ ὁποίου παραλαμβάνω τὰ χαρακτηριστικώτερα ἀποσπάσματα: «Ἐξ ἡμέρας ἀφ' ἧς ἀνέτειλεν ἡ 11 Ὀκτωβρίου φοιτηταὶ ὁπλῖται περὶ τοὺς ἑξακοσίους ἤρξαντο ὑπὸ τὴν τὴν ὁδηγίαν τῶν καθηγητῶν αὐτῶν νὰ ἐκτελῶσι φρουρήσεις ἐν ἡμέρᾳ, περιπολίας δ' ἐν νυκτὶ πρὸς διατήρησιν τῆς ἐν τῇ πρωτευούσῃ τάξεως, ἀφ' ἧς ἐξήρτητο ἡ τοῦ ὅλου κράτους τάξις. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐξαισίαν ταύτην ταχύτητα τοῦ καταρτισμοῦ τῆς δυνάμεως ταύτης τῆς ἐθνοφυλακῆς δὲν ἤρκει μόνον ἡ προθυμία τῶν μελῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπῃτοῦντο καὶ ὅπλα, τὸ δὲ τελεσφόρον δώρημα τῶν ὅπλων, ὅπερ ὁ φιλόπατρις καὶ φιλότιμος Δημήτριος ὁ Βερναρδάκης προσήνεγκεν ἐν καιροῖς εὐθέτοις ὅπως χρησιμεύσωσιν ἐν δέοντι τῇ πατρίδι, ἐπλήρωσεν ἀμέσως τὴν ἀνάγκην ταύτην . . . Εἰ καὶ πολλοὶ τῶν καθηγητῶν διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς ἕξεις καὶ τὴν ὑγείαν ἥκιστα ἦσαν ἐπιτήδειοι πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ φρουροῦ τῆς δημοσίας τάξεως, ἔργον τόσῳ βαρύτερον ὅσῳ μικρότερος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιχειρούντων αὐτό, προθύμως ὅμως ἀπεδύθησαν καὶ ἐνεκαρτέρησαν εἰς ἀγῶνα, περιπολοῦντες κατὰ τὰς χειμερινὰς ἐκείνας νύκτας, ἀγρυπνοῦντες, ταλαιπωρούμενοι καὶ κινδύνους ὑφιστάμενοι . . . Ὅ,τι δὲ εἶπον περὶ τῶν καθηγητῶν ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς φίλους ὁμιλητάς, οἵτινες ὡς νεώτεροι εἰς πλείστους ἐξετίθεντο ἀγῶνας, καὶ ὅμως τὰ τῶν μαθημάτων ἀκροατήρια ποτὲ δὲν ἔμειναν κενά. Ἡ εὐγενὴς αὕτη προθυμία ἔσχε τὸ ἀποτέλεσμα ὅτι ἐν διαστήματι ὀλίγων μηνῶν ἡ φάλαγξ κατηρτίσθη εἰς ὅλα τὰ γυμνάσια καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν τοῦ τάγματος γυμνασίων, περάνασα καὶ αὐτά . . . Ἡ φάλαγξ μετὰ τὸν καταρτισμόν της ἐμερίσθη εἰς λόχους πέντε, ὧν ἕκαστος περιελάμβανεν ἀπὸ 120 ἕως 150 ἄνδρας. Ἀκολούθως ἐγένετο ἡ ἐκλογὴ τῶν βαθμοφόρων δι' ἰδιαιτέρας τῶν ἀνδρῶν ἑκάστου λόχου ψηφοφορίας». Διὰ τὸν ἱματισμὸν καὶ ἐφοπλισμὸν τῆς φάλαγγος ἐδαπανήθησαν δρ. 91.169.16, ἐκ τῶν ὁποίων τὰς μὲν δραχ. 61.123.65 κατέβαλε τὸ Πανεπιστήμιον, τὰς δὲ λοιπὰς διάφοροι δωρηταί. Ἐπιλέγει δὲ ὁ Παπαρρηγόπουλος: «Οὕτω τελειοποιηθέντων τῶν πραγμάτων, ἡ φάλαγξ προθύμως μετέσχε πάσης ὑπηρεσίας: ἐφρούρησεν, ὡς ἐρρέθη, περιπολοῦσα ἐν νυκτὶ τὴν πόλιν, ἐφύλαξε δημόσια καταστήματα καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀπετέλεσε μέρος τῆς φρουρᾶς τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως».

Ἡ Πανεπιστημιακὴ φάλαγξ ἔδρασε κυρίως κατὰ τὸ πρῶτον τῆς συστάσεώς της ἔτος, ὅτε οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὴν ἠριθμοῦντο εἰς 600 καὶ διῃροῦντο εἰς πέντε λόχους, καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ὅτε οἱ ἄνδρες της ἀνῆλθον εἰς 840 καὶ ἀπετέλεσαν 6 λόχους μετὰ λοχαγοῦ, ὑπολοχαγοῦ καὶ δύο ἀνθυπολοχαγῶν. Κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη ἡ φάλαγξ, καίτοι ὑφισταμένη οὐδὲν ζωῆς σημεῖον δεικνύει. Κατὰ Νοέμβριον ὅμως τοῦ 1873 οἱ φοιτηταὶ ἐζήτησαν τὴν ἀναδιοργάνωσιν αὐτῆς. Τὸ κίνημα τοῦτο τῶν φοιτητῶν μετὰ διαφόρους φάσεις ἐξετράπη εἰς ὀχλαγωγικόν, ἐπῆλθον ἐπανειλημμέναι συγκρούσεις πρὸς τὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα καὶ τὸν στρατόν, ὅστις κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως ἐπετέθη κατὰ τῶν φοιτητῶν, ὧν πολλοὶ συνελήφθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν, καὶ κατὰ μίαν τῶν συρράξεων οἱ ἀστυνομικοὶ κλητῆρες εἰσῆλθον καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Πανεπιστήμιον, ἵνα συλλάβουν τοὺς ἐκεῖ κρυφθέντας. Ἐκ τῶν γεγονότων τούτων ἐπῆλθεν ἔρις μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ Πανεπιστημίου, καὶ αἱ ταραχαὶ ἐξηκολούθουν μέχρις οὗ ἡ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1874 πτῶσις τῆς Κυβερνήσεως ἐπέφερε τὸ τέλος αὐτῶν. Οἱ φοιτηταὶ ἐξηκολούθουν νὰ ζητοῦν τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς φάλαγγος, ἀθορύβως ὅμως ἤδη, καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας διέταξε ν' ἀναγραφῇ εἰς τὸ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

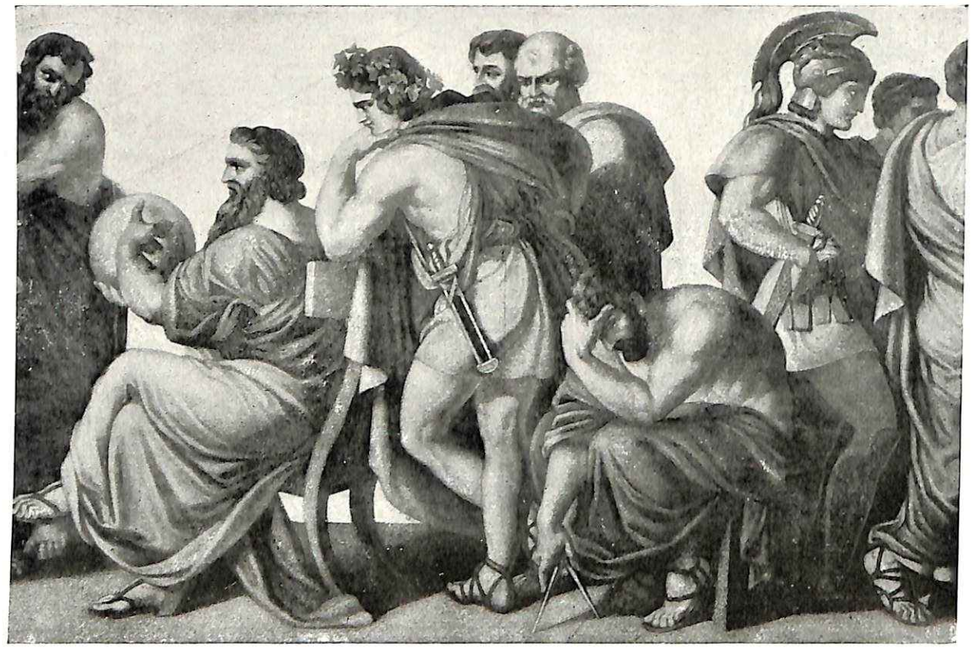

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΤΗΣ ΖΩΟΦΟΡΟΥ

πρόγραμμα τοῦ Πανεπιστημίου τὸ μάθημα τῆς ὁπλασκίας καὶ νὰ συνταχθῇ νέος ὀργανισμὸς τῆς φάλαγγος, ὅστις ἐκυρώθη κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1875. Ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη, ψηφισθέντος τοῦ νόμου περὶ γενικῆς στρατολογίας, κατηργήθη ἡ Πανεπιστημιακὴ φάλαγξ.

Φιλολογικοὶ καὶ ἄλλοι διαγωνισμοὶ

Κυρία τοῦ Πανεπιστημίου ἀποστολὴ ἦτον ὁ καταρτισμὸς τῶν εἰς αὐτὸ φοιτώντων εἰς ἐπιστήμονας τελείους. Ἐντεῦθεν δὲ προέκυψεν — ὡς φυσικὸν ἀποτέλεσμα — καὶ ἡ καλλιέργεια καὶ πρόοδος τῶν καθόλου γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν, διότι οἱ διδάσκοντες ἐφιλοτιμοῦντο καὶ δι' ἰδιαιτέρας αὐτῶν ἐργασίας πλὴν τῆς διδακτικῆς νὰ συντελέσουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἐπιστημῶν. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἀποστολῆς του ταύτης τὸ Πανεπιστήμιον ἐξετέλεσε καὶ ἄλλην, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ εἶναι ἔργον τῆς Ἀκαδημίας, ἂν ἐλειτούργει αὕτη. Ἡ ἀνάγκη ὅμως νὰ δοθῇ ὤθησις εἰς τὴν πνευματικὴν τοῦ ἔθνους πρόοδον καὶ νὰ ἐξαφθῇ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τοῦ μὴ πανεπιστημιακοῦ κόσμου ὑπὲρ τῶν γραμμάτων κυρίως ἐπέβαλλεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ν' ἀναδεχθῇ καὶ τὴν ἀσύμφωνον ἴσως πρὸς τὸν κυρίως σκοπόν του ἀποστολήν, ἥτις ἦτον ἡ ὀργάνωσις καὶ προκήρυξις διαφόρων φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν διαγωνισμῶν, τοὺς ὁποίους ἵδρυον ὁμογενεῖς, ὀνειρευόμενοι καὶ ποθοῦντες τὴν ἔκλαμπρον ἐκδήλωσιν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος εἰς πάντας τοὺς σταθμοὺς τῆς διανοήσεως.

Κατὰ τοὺς διαγωνισμοὺς τούτους, τοὺς ποιητικούς, ἢ δραματικοὺς ἢ ἐπιστημονικῶς φιλολογικοὺς ἢ θεολογικοὺς ἢ νομικοὺς ἢ ἰατρικοὺς ἐβραβεύθησαν ἐπιστημονικαὶ μέν τινες πραγματεῖαι ἄξιαι λόγου, πληθὼρα δὲ λυρικῶν συλλογῶν καὶ δραματικῶν ἔργων, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδὲν ὠφελήθη ἡ νεωτέρα λογοτεχνία καὶ καθόλου ἡ δημιουργικὴ φιλολογία. Ἴσως θὰ ἦτο βαρὺ νὰ εἴπῃ τις ἀπεριφράστως ὅτι οἱ φιλολογικοὶ αὐτοὶ διαγωνισμοὶ ἔβλαψαν μᾶλλον ἢ ὠφέλησαν τὴν φιλολογίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐπιβράβευσιν ἔργων μηδεμίαν ἐχόντων ἀξίαν καὶ εἰς τὴν ἐμφάνισιν ἀπειραρίθμων στιχοπλόκων, ἀξιούντων τὸν τίτλον τοῦ δαφνοστεφοῦς ποιητοῦ· ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ πράγματα καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ὁμολογοῦν ὅτι συνέβη τὸ πρῶτον. Τὸ Πανεπιστήμιον ὅμως οὐδὲν εἰς τοῦτο πταίει, διότι ἦτον ἁπλῶς ἐκτελεστὴς ἐντολῆς, ἡ ὁποία δὲν ἠδύνατο νὰ δοθῇ εἰς ἄλλον, καὶ διότι ἤλπιζε μετὰ τῶν ἱδρυτῶν τῶν διαγωνισμῶν, ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐνισχύσεως τοῦ ποιητικοῦ ἢ δραματικοῦ αἰσθήματος θὰ εἶχε καρποφόρα ἀποτελέσματα.

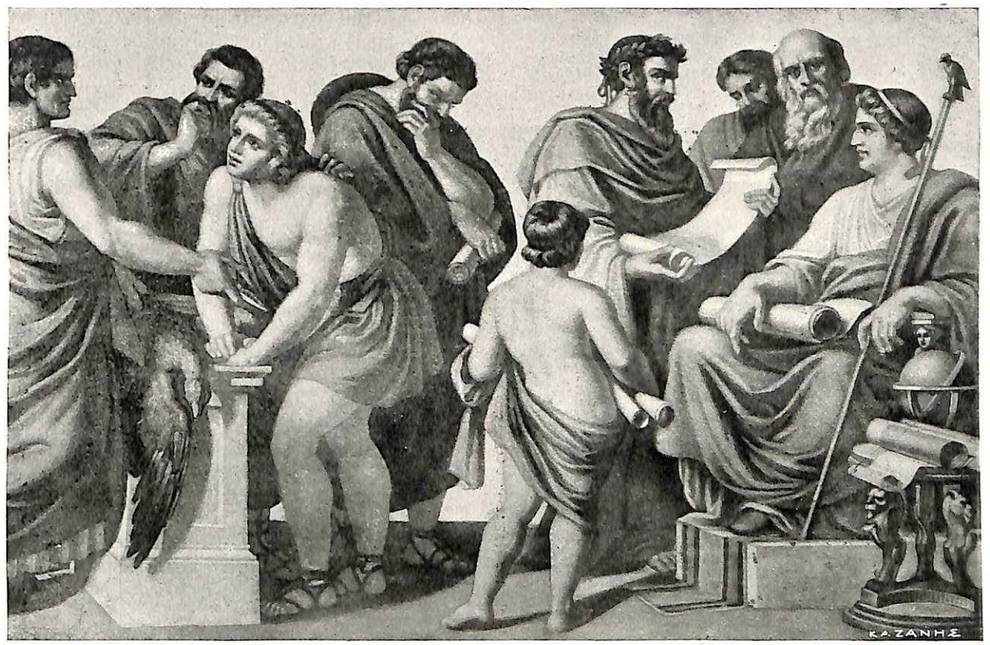

ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Οἱ Πρυτάνεις τοῦ Πανεπιστημίου

Οἱ καθ' ὅλην τὴν ἑβδομηκονταπενταετίαν χρηματίσαντες πρυτάνεις τοῦ Πανεπιστημίου, ἐκλεγόμενοι καθ' ἕκαστον Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος εἶναι οἱ ἑξῆς: Κωνστ. Σχινᾶς (1837 - 1838) Γ. Α. Ράλλης (1838 - 1841 ἐκλεγεὶς τρὶς κατὰ συνέχειαν) Νικόλ. Κωστῆς, Μισ. Ἀποστολίδης, Κ. Ἀσώπιος, Νεόφ. Βάμβας, Θεόδ. Μανούσης, Ἀλεξ. Βενιζελος, Ἰωάν. Α. Σοῦτσος, Φίλ. Ἰωάννου, Γ. Α. Μαυροκορδᾶτος, Μισ. Ἀποστολίδης, Σπυρ. Πήλληκας, Περ. Ἀργυρόπουλος, Νικόλ. Κωστῆς, Κωνστ. Κοντογόνης, Ἰωάν. Ὀλύμπιος, Κωνστ. Ἀσώπιος, Φίλ. Ἰωάννου, Δημ. Σ. Στροῦμπος, Βασ. Τ. Οἰκονομίδης, Ἀλέξ. Πάλλης, Κωνστ. Ἀσώπιος, Π. Παπαρρηγόπουλος, Κωνστ. Φρεαρίτης, Ἡρακλ. Μητσόπουλος, Μιλ. Βενιζέλος, Ἀλ. Α. Ραγκαβῆς, Θεόδ. Ὀρφανίδης, Γεώργ. Α. Ράλλης, Παῦλος Καλλιγᾶς, Κωνστ. Βουσάκης, Εὐθύμ. Καστόρχης, Κ. Παπαρρηγόπουλος, Γ. Α. Μακκᾶς, Παν. Ρομπότης, Ἐμμαν. Κόκκινος, Ι. Γ. Παπαδάκης, Α. Ἀναγνωστάκης, Ν. Μ. Δαμαλᾶς, Θ. Ἀρεταῖος, Β. Λάκων, Ν. Δαμασκηνός, Π. Γ. Κυριακός, Μ. Βενιζέλος, Κ. Ν. Κωστῆς, Κ. Π. Δηλιγιάννης, Γ. Καραμήτσας, Θ. Ἀφεντούλης, Π. Παπαρρηγόπουλος, Μ. Χατζημιχάλης, Γ. Μιστριώτης, Π. Ἰωάννου, Ι. Πανταζίδης, Π. Παυλίδης, Ι. Χατζηδάκης, Α. Διομήδης Κυριακός, Α. Χρηστομάνος, Σ. Μαγγίνας, Τ. Ἀργυρόπουλος, Α. Κρασσᾶς, Κ. Μητσόπουλος, Σ. Σακελλαρόπουλος, Ν. Καζάζης, Ι. Εὐταξίας, Σ. Λάμπρος, Γ. Χατζιδάκης, Ν. Πολίτης, Μ. Κατσαρᾶς, Κυπάρισσος Στέφανος Ν. Ἀποστολίδης, Ἐμμ. Ζολώτας, Σπυρ. Λάμπρος (1911 - 1912).

Ὁ χωρισμὸς τοῦ Πανεπιστημίου — Ἡ περιουσία του — Οἱ δωρηταὶ καὶ εὐεργέται.

Μέχρι τοῦ 1911 τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον περιελάμβανεν ὅλας τὰς σχολὰς καὶ ὁ ὀργανισμὸς αὐτοῦ δὲν εἶχε μεταβληθῆ οὐσιωδῶς. Ἀλλ' ὅταν τὸ κληροδότημα Δόμπολη πρὸς ἵδρυσιν Πανεπιστημίου περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῆς Κυβερνήσεως, παρέστη ἀνάγκη καὶ ὁ ὀργανισμὸς νὰ μεταβληθῆ καὶ ἡ σύστασις τοῦ ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ ἱδρύματος νὰ λάβῃ ἄλλην μορφήν. Ρητὸς ὅρος τῆς διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου Δόμπολη ἀπῄτει τὴν ἵδρυσιν Πανεπιστημίου εἰς τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν· τὸ δὲ Πανεπιστήμιον τοῦτο νὰ περιλαμβάνῃ Φιλοσοφικὴν καὶ Θεολογικὴν Σχολὴν καὶ νὰ ὀνομασθῇ Καποδιστριακόν. Ἡ Κυβέρνησις, θέλουσα ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ πληρωθῇ ὁ ὅρος οὗτος τῆς διαθήκης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ν' ἀντικρύσῃ τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον θὰ προέκυπτεν ἐκ τῆς ὑπάρξεως δύο Πανεπιστημίων, ἠναγκάσθη ἀντὶ τῆς ἱδρύσεως νέου τοιούτου, νὰ χωρίσῃ τὸ ὑπάρχον εἰς δύο. Καὶ οὕτω αἱ μὲν σχολαὶ τῆς Ἰατρικῆς καὶ τῆς Φυσικομαθηματικῆς ἀπετέλεσαν τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον, αἱ δὲ τῆς Νομικῆς, Φιλοσοφικῆς καὶ Θεολογικῆς τὸ Καποδιστριακόν. Ἀμφότερα ὅμως ταῦτα ἔχουν ἕνα Πρύτανιν, ἐκλεγόμενον ὑπὸ τῶν καθηγητῶν ὅλων τῶν Σχολῶν, καὶ μίαν Σύγκλητον. Ὁ δὲ χωρισμὸς οὗτος ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ πραγματοποιηθῇ τέλος καὶ ἡ τόσον ἀπὸ πολλοῦ ἐπιζητουμένη μεταρρύθμισις ἐπὶ τὸ βέλτιον τοῦ πανεπιστημιακοῦ ὀργανισμοῦ.

Ἀμφότερα τὰ Πανεπιστήμια ἔχουν ἰδίαν περιουσίαν. Καὶ τοῦ μὲν Ἐθνικοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγονται καὶ ὅλα τὰ παραρτήματα (ἤτοι Χημεῖον, Αἰγινήτειον Νοσοκομεῖον, Ἀρεταίειον, Ἀστυκλινική, κ.τ.λ.) ἀνέρχεται εἰς δραχμὰς 12,452,957, ἐκ τῶν ὁποίων τὰς 798,242 δραχ. ἀντιπροσωπεύει ἡ οἰκοδομὴ τοῦ Πανεπιστημίου, τὰς 2,220,946 δραχ. τὰ διάφορα ἀκίνητα καὶ παραρτήματα αὐτοῦ, τὰς 2,226,384 αἱ νομισματικαὶ καὶ ἐπιστημονικαὶ συλλογαί, τὰ τιμαλφῆ ἀντικείμενα, τὰ βιβλία, μουσεῖα κ.λ.π., τὸ δὲ ὑπόλοιπον ποσὸν τὰ εἰς χρεώγραφα καὶ ἐντόκους καταθέσεις κληροδοτήματα.

Τοῦ δὲ Καποδιστριακοῦ εἰς δραχ. 7,000,000 καὶ πλέον μὲ ἐτήσιον εἰσόδημα δρ. 309,769,92 περίπου.

Ἡ κολοσσαία αὕτη περιουσία ἀπετελέσθη ἀπὸ τὰς συνεχεῖς δωρεὰς τῶν Ἑλλήνων· ἀπὸ τὰς μυριάδας τῶν δραχμῶν τῶν πλουσίων καὶ ἀπὸ τὸν ὀβολὸν τοῦ πτωχοῦ. Ἀναδιφῶν κανεὶς τὸν κατάλογον τῶν ἀπειραρίθμων εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν τοῦ Πανεπιστημίου δὲν δύναται νὰ μὴ καταληφθῇ ὑπὸ συναισθήματος βαθυτάτης συγκινήσεως, βλέπων τὴν ποικίλην προέλευσιν τῶν δωρεῶν τούτων. Παρὰ τὰς μεγαλοπρεπεῖς αὔφνης δωρεὰς τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, τοῦ Ἀντ. Παπαδάκη (890,000 δραχ.) τοῦ Πλατυγένους (215,000 δρ.) τοῦ Ἀναν. Βατοπεδινοῦ, τοῦ Π. Παυλοπούλου, τοῦ Μπεναρδάκη, τῆς οἰκογενείας Ἰωνιδῶν καὶ πλείστων ἄλλων, κληροδοτησάντων μυριάδας δραχμῶν ἢ μεγίστης ἀξίας συλλογὰς ἐπιστημονικάς, καὶ παρὰ τὸ μέγα κληροδότημα τοῦ Δόμπολη συναντᾷ τὸ ἐκ 200 δραχμῶν κληροδότημα τῆς Ὑδραίας ὑπηρετρίας Κιάρας Ἀντ. Γκιώτου, τὴν ἐξ 20 δραχ. δωρεὰν τοῦ ἀκονιστοῦ μαχαιρίων Ὄκα, τὴν ἐκ μιᾶς σπάθης καὶ ἑνὸς τουφεκίου δωρεὰν τοῦ γέροντος Κρητικοῦ Βαρνάβα, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ κατὰ τὰ 1848 πρύτανις Ι. Σοῦτσος ἔγραφεν εἰς τὴν λογοδοσίαν του: «Ὁ γηραιὸς οὗτος ἀγωνιστὴς παρουσιασθεὶς εἰς τὸν πρυτανεύοντα ἐν πλήρει πανοπλίᾳ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς πρυτανείας ἀνέφερε μετὰ πολλῆς συγκινήσεως, ὅτι ἔρχεται νὰ καταθέσῃ τὸν πατριωτικὸν αὐτοῦ ἔρανον, χαίρων διότι ἡ ἑλληνικὴ νεολαία δὲν ἀναγκάζεται νὰ προσέρχεται εἰς ξένα παιδευτήρια, ἀλλὰ λαμβάνει παρ' ἡμῖν ἀληθῶς ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν» καὶ ὁ πατριωτικὸς ἔρανος τοῦ ἀγωνιστοῦ Βαρνάβα ἦτο τὸ τιμημένον σπαθί του καὶ τὸ ντουφέκι του.

Οἱ δωρηταὶ οὗτοι, τῶν ὁποίων αἱ τάξεις οὐδέποτε ἠλαττώθησαν, κατενόουν βαθύτατα τὴν ἀποστολὴν τοῦ Πανεπιστημίου. Συνῃσθάνοντο ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο μόνον τὸ ἵδρυμα, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐμορφώνετο τὸ νεώτερον ἑλληνικὸν πνεῦμα, ἀλλ' ὅτι ἦτο καὶ ὁ συνεκτικὸς κρῖκος ὅστις θὰ συνενώνῃ πάντοτε τὴν ἑλληνικὴν φυλήν. Καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἐδίδαξαν καὶ ἀνεδείχθησαν καθηγηταὶ ἀληθῶς σοφοὶ καὶ ὅτι ἐξ αὐτοῦ προῆλθον ἐπιστήμονες τιμήσαντες τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ ἡ ἐθνική, τὸ καθιστᾷ ἄξιον τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν Πανελλήνων καὶ διατηρεῖ πάντοτε ἄγρυπνον τὴν ἰδέαν τῆς ἐνισχύσεως τῆς οἰκονομικῆς του ἐπαρκείας. Καὶ δὲν θὰ λείψουν ποτὲ οἱ τοιοῦτοι δωρηταί, ἐφ' ὅσον τὸ Πανεπιστήμιον μορφῶνον τοὺς ἀπὸ πάσης ἑλληνικῆς γωνίας προσερχομένους εἰς αὐτὸ διὰ νὰ τοὺς καταστήσῃ ἀποστόλους τῆς Ἑλληνικῆς ἰδέας, θεωρεῖται τὸ προπύργιον καὶ τὸ σέμνωμα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀπέναντι δὲ τῆς τοιαύτης ἀποστολῆς του παραβλέπονται καὶ αἱ τυχὸν ἐλλείψεις του.

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

ΠΑΛΗΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΣΤΩΝ

Συγχρόνως θὰ γείνουν ἐν Ἀθήναις αἱ ἑορταὶ διὰ τὴν 75ετηρίδα τῆς ἱδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὸ Συνέδριον τῶν Ἀνατολιστῶν, τὴν 25 τρέχοντος Μαρτίου. Δημοσιεύομεν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ πρώην Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Π. Καρολίδου «Σκανδιναυϊκαὶ Ἀναμνήσεις» (Ἀθῆναι 1890) ὅπου περιγράφει καὶ τὸ Η' διεθνὲς συνέδριον τῶν Ἀσιανολόγων εἰς τὴν Σουηδίαν, ἀντιπρόσωπος τότε τῆς Ἑλλάδος.

«Εἰσερχόμεθα εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν, ἔνθα ἦσαν ἤδη συνηγμένοι ἐν πνευματικῇ ἀδελφότητι οἱ διαπρεπέστεροι Εὐρωπαῖοι σοφοί, βαθεῖς μύσται τῆς περὶ τὴν Ἀσιατικὴν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν σοφίας, οἱ περιφανέστατοι τῶν καθηγητῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων μετὰ Ἀσιανῶν καὶ Ἀφρικανῶν καὶ πανταχόθεν ἄλλοθεν τοῦ κόσμου συνδραμόντων σοφῶν. Ἐνταῦθα οἱ διαπρεπέστατοι Χριστιανοὶ θεολόγοι καὶ ἱερεῖς προσηγόρευον ἀδελφικῶς τὸν Βραχμάνον θεολόγον, τὸν ἱερέα τοῦ Βράχμα, καὶ τὸν ἀρχιερέα τῆς λατρείας τοῦ θείου πυρός, τὸν λειτουργὸν τοῦ Ὡρομάσδου, πρὸς δὲ διαπρεπεῖς Μουσουλμάνους ἀντιπροσώπους τῆς Μωαμεθανικῆς σοφίας καὶ θεολογίας. Ἐκ πάντων τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν συνεδρίων τῶν τοσοῦτον συχνῶς συνερχομένων κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον κατὰ διαφόρους τόπους καὶ χρόνους οὐδὲν ὑπὸ ὑψηλὴν ἀνθρωπίνην ἔποψιν ἐνέχει ἐν ἑαυτῷ τοσοῦτον θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν ἰδεῶδες ὅσον τὸ τῶν Ἀσιανολόγων συνέδριον. Ἡ ἐπιστήμη ὑπὸ τὴν εἰδικωτέραν τοῦ ὀνόματος ἔννοιαν εἶναι τι κοινὸν δι' ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ἐν τῇ πράξει καὶ δὲν ἐνέχει ἀντιθέσεις ἱστορικάς, αἵτινες εἶναι ἀποτέλεσμα ἰδιοφυΐας τοῦ ἐθνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ βίου τοῦ χωρίζοντος τὴν ἀνθρωπότητα κατὰ ἔθνη καὶ θρησκευτικὰς διαιρέσεις τὸ πλεῖστον ἀδιαλλάκτους. Τοῦ τοιούτου ἰδιαιτέρου ἐθνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ βίου ἐκδήλωσις διαρκὴς καὶ στοιχεῖον διαρκείας καὶ ἑνότητος ἐν χρόνῳ εἶναι ἡ φιλολογία ἑκάστου ἔθνους καὶ θρησκείας. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἐπιστήμη, περὶ ἣν διατρίβουσιν οἱ Ἀσιανολόγοι, ἔχουσα ἀντικείμενον αὐτὴν τὴν φιλολογίαν τῶν διαφόρων λαῶν, ἐπιστήμη ὑπάγουσα τὸν ἐν διαφόροις ἱστορικαῖς ἀντιθέσεσι δημιουργηθέντα καὶ ἀναπτυχθέντα θρησκευτικὸν βίον ὑπὸ τὸ κράτος ἀνωτέρας πνευματικῆς ἑνότητος καὶ ἐνεργείας εἶναι ἐπιστήμη ὑψηλότερον ἔχουσα καὶ πνευματικώτερον καὶ γενικώτερον χαρακτῆρα ἢ αἱ εἰδικαὶ ἐπιστῆμαι αἱ μηδὲν ἔχουσαι κοινὸν πρὸς τὰς ἱστορικὰς ἀντιθέσεις. Τὸ συνέδριον τῶν Ἀσιανολόγων, ἐν ᾧ Χριστιανοὶ θεολόγοι μετὰ Ραββίνων, Βραχμάνων, Βουδαϊστῶν καὶ Μουσουλμάνων θεολόγων ἐρευνῶσι καὶ συζητοῦσιν ὑπὸ τὸ πνεῦμα ὑψηλοτέρου καὶ καθολικωτέρου ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος τὴν ἱστορίαν, τὴν φιλολογίαν, τὴν θρησκειαν καὶ τὸν θρησκευτικὸν βίον τῶν λαῶν τούτων τίθησι λεληθότως τὰ θεμέλια καὶ οἰκοδομεῖ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς τὸν ναὸν τῆς παγκοσμίου καὶ καθολικῆς θρησκείας, ἥτις εἶναι αὐτὴ ἡ καθολικὴ ἐπιστήμη καὶ σοφία ὑπὸ τὴν ὑψηλο-

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΩΝ ΕΟΡΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

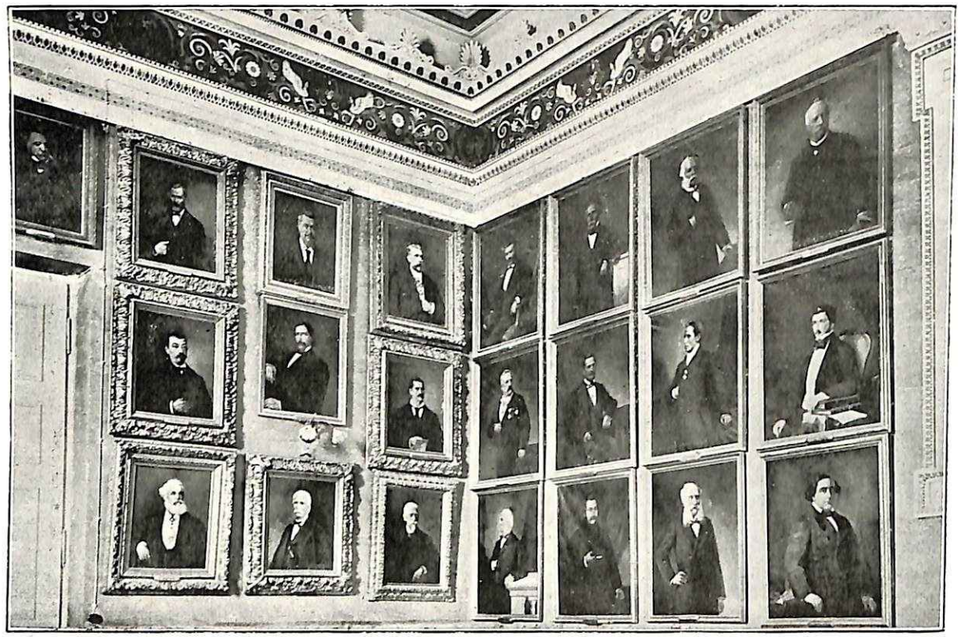

ΜΙΑ ΓΩΝΙΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΙΘΟΥΣΗΣ ΜΕ ΤΑΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΩΝ ΠΡΥΤΑΝΕΩΝ

τέραν καὶ πνευματικωτέραν ἔννοιαν τοῦ ὀνόματος.
. . . . . .

Μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων ὁ Ἰνδὸς Βραχμὰν Δρούβας, ἀφοῦ πρῶτον ἀπήγγειλεν ἀγγλιστὶ εὐχαριστήριον πρὸς τὸν Βασιλέα προσφώνησιν, ἐζήτησεν ἄδειαν παρὰ τῆς Α. Μ. ἵνα ψάλῃ ὠδὴν Σανσκριτιστὶ ὑπ' αὐτοῦ συντεταγμένην καὶ ἐμμελῶς τετονισμένην. Ἐπιτρέψαντος δὲ τοῦ βασιλέως ὁ Βραχμὰν ἐν τῇ ἐπισήμῳ αὐτοῦ βραχμανικῇ στολῇ ἀνελθὼν τὸ βῆμα ἔψαλε μελῳδικώτατα τὴν ἑξῆς ὠδήν:

Ἡ τῆς σοφίας θεά, ἡ λευκὴ κ' εὐκλεὴς Βαχαράτη,
εἶδε τὸ σκότος βαθὺ τῆς νυκτὸς τὴν Ἰνδίαν καλύπτον.
Ἐπικαθίσασα τότε τοῦ λάμποντος κύκνου της φεύγει
καὶ διελθοῦσα τὸν κόσμον τὸ φῶς πανταχοῦ ζητεῖ [ναῦρῃ.

Τὰ δυτικὰ τῆς Ἀσίας οἱ Σάκαι ἰλυμαίνοντο τότε
καὶ Τουρουσχαίων[1] καὶ ἄλλων ἐπάλληλα στίφη βαρ- [βάρων.
Αἷμα ὡσὰν οὐρανὸς τῆς ἑσπέρας ἐχύνετο πέριξ,
καὶ ζοφερώτατον σκότος, τὸ χρῶμα τῶν δένδρων [Ταμάλας,
εἰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τῆς χώρας δεινὸν ἐξηπλοῦτο.

Καὶ τῆς Αἰγύπτου ἡ γῆ ἐκαλύφθ' ὑπὸ σκότους ὁμοίως
καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐσκοτίσθη πεσοῦσα κ' ἡ Ρώμη ἐπίσης
ὡς φθινοπώρου σελήνη ἐν μέσῳ νεφῶν ὀμβροφόρων
πρὸ τοῦ προσώπου αὐτῆς μὲ ἀκάθεκτον τάχος ὁρ- [μώντων.

Τέλος ἰδοῦσ' ὅτι μάτην ἐπόθει αὐτὴ τὴν εἰρήνην,
κ' εὐδαιμονίαν τῆς γῆς, καίτοι πάντα κατέβαλ' ἀγῶνα,
λιποθυμοῦσα δεινῶς ἡ θεὰ οὐρανόθεν ἐκπίπτει
κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην 'ποὺ βόρεια ἔθνη οἰκοῦσιν.

Ἐλευθερίαν ἐνταῦθα καὶ πλοῦτον καὶ δύναμιν εὗρε,
πάσας δ' ἐπίσης τὰς τέχνας αὐτῆς. Ἡ δὲ νὺξ διελύθη,
καὶ ἡ αὐγὴ μειδιῶσα ἀνέτειλε πάλιν ὡς πρῶτα,
καὶ ἡ θεὰ Βαχαράτη τοὺς φίλους της πάλιν ἀνεῦρεν.

Ἐνιαυτοὶ δ' ὅταν τρεῖς πληρωθῶσι τοὺς μύστας [συνάγει[1]
εἷς τινα ἐκ τῶν ναῶν της καὶ οὕτως ἀεὶ εἰς θυσίας
ἀσχολουμένη κατέστη ἡ νῦν Σαρασβάτη[2] τοῦ κόσμου.

Ὁ δ' εὐκλεὴς ἄναξ Ὄσκαρ, ἀρχός, ποιητής τε σοφός τε,
ὃν Σαρασβάτη φιλεῖ, καὶ Λακσμὴ ἡ θεότης τοῦ ὄλβου,
ἃς βασιλεύῃ ἐνδόξως ἐπὶ ἑκατὸν ὅλα ἔτη.
Κ' εἴθε τὸ φῶς τὸ φωτίζον ἡμᾶς νῦν ἐξ ὕψους αἰθέρος,
ἐκ Σαρασβάτης ἐλθόν, διαρκῇ ὅσον Φοῖβος καὶ Φοίβη,
ὠκεανοὶ καὶ τὰ ὄρη, κ' ἡ χώρα αὐτὴ κ' ἡ Ἰνδία.

Π. ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ

1 Οὕτω (Turscha) καλεῖται λαός τις ἐν ταῖς Ἱερογλυφικαῖς ἐπιγραφαῖς τῆς Αἰγύπτου ὁμοῦ μετ' ἄλλων λαῶν Μικρασιανῶν ἐπιδρομὰς ποιούμενος εἰς Αἴγυπτον. Θεωροῦσί τινες τὸ ὄνομα συγγενὲς πρὸς τὸ Τυρρηνὸς ἢ Τυρσηνὸς ὡς ἐκαλοῦντο οἱ Πελασγοὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ.

1 Κατὰ τριετίαν συγκροτούμεναι Ἀσιανολόγων σύνοδοι.
2 Γυνὴ δηλ. τοῦ Βράχμα, θεὰ τοῦ λόγου (εὐγλωττίας).

ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Ἔξω στὸν Διόνυσο, στὰ λευκὰ μάρμαρα ἐσκορπίσθησαν οἱ ἄνθρωποι — ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν σημαίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος — κομίζοντας ἀνάμεσά τους τὰ δυὸ ἄνθη τῆς Γαλλίας. Τὸ ἕνα ἄνθος μὲ τὴν εὐωδία μιᾶς θαυμαστῆς ὡριμότητος, — ὁ Ρισπέν. Τὸ ἄλλο, κάλυκας δίπλα στὸν γέρο-σοφό, μὲ τὰ χρώματα καὶ τὴν φρεσκάδα μιᾶς ἀφρόντιστης ζωῆς — ἡ γυναῖκα τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ. Ὁ λαιμός της, σὰν εὐωδιασμένος καρπός, — ὁ στίχος τοῦ πεθαμένου ποιητοῦ Σαμαὶν γι' αὐτὴν λὲς κι' ἐγράφηκε.

Προχωρήσαμε. Τὰ μάρμαρα ἔλαμπαν στὸ χτύπημα τοῦ ἡλίου ἐπάνω τους, κι' ἄφιναν θαμπὸ φῶς σεμνῆς μετριοφροσύνης. Δεξιὰ ἐφούσκωνε λοφίσκος πευκοσπαρμένος, μὲ λουλουδάκια γαλάζια στὴν σκιά, σὰν χνοῦδι ποὺ ἐβλάστησε ἀπὸ τὴν ἀντανάκλασι τοῦ οὐρανοῦ. Λουλούδια, λουλούδια, ἴδιες ὀπτασίες ποὺ τὶς ἐπρόφθασε ἡ ἡμέρα. Λουλούδια ἀέρινα, ὅμοια μὲ παιγνιδίσματα φωτεινοῦ χρώματος, μὲ τὰ πέταλα ὁλάνοιχτα κι' ἀργοκινούμενα, ὑγρὰ ἀκόμα ἀπὸ τὶς μυστικὲς συγκινήσεις τῆς νύχτας.

Κόρη καλλιτεχνική, μὲ στέμμα ἀπὸ ἀκτῖνες, καὶ φωνὴν ζεστὴν ἀπὸ τὸ πάθος, εἶπε τότε ποιήματα τοῦ διδασκάλου. Κι' αὐτὸς ἄκουγε τὴν κόρην προσεκτικά, μὲ ἀγαλλίασιν ὅτι εὑρέθηκε στὴν μακρυνὴν Ἑλλάδα μιὰ ψυχοῦλα τόσον εὔμορφη νὰ ἀγαπάῃ τὶς φαντασίες του. Ἀκουμβώντας στὸ νέο χέρι τῆς γυναίκας του, κάτι τῆς εἶπε χαμογελώντας παράξενα, ποιὸς ξεύρει τί,— ζοῦν τόσα εὔμορφα κάτω ἀπὸ τὴν στάχτη τῶν ψυχῶν!

Τὰ ἄσπρα μάρμαρα, τὰ σκορπιστὰ κομμάτια μιᾶς γιγάντιας καρδιᾶς, μᾶς προσκαλοῦσαν ἀπὸ τὴν θέσι τους μὲ ἄσπιλα χαιρετίσματα.

Ἐμπρὸς ἔτρεχε τὸ ζευγάρι Ρισπὲν καὶ στὸ βαθυγάλαζο μετάξι τοῦ πολύπτυχου ἐπανωφοριοῦ της ὁ ἥλιος ἔσταζε σπίθες πολύχρωμες. Τὸ μάτι της ἀκτινοβολοῦσε καθαρά, ἀθῶες ἐκφράσεις περνοῦσαν ἀπὸ τὸ μέτωπό της, τὸ παιδικὸ ἐκεῖνο μέτωπο.

Χαίρετε μάρμαρα, ἄσπρα σὰν νύφες, αἰώνια ἄσπρα, ποὺ οἱ ἄνθρωποι ἀνάμεσά σας φαίνονται μεγάλοι λεκέδες. Διόνυσε, ἀλήθεια, μιὰ γαλήνη, ποὺ μοιάζει μὲ λήθαργο, ἁπλώνεται τριγύρω σου σὲ μεγάλην ἀκτῖνα. Χάνεσαι, χάνεσαι· βιαστικὰ φεύγομεν ἀπὸ κοντά σου, ὅμως ἀληθινὰ σὺ μᾶς φεύγεις, — Διόνυσε μὲ τὴν μεγάλην ἐσωτερικὴν ζωὴν ἑνὸς θρύλου ποὺ δὲν θὰ πεθάνῃ.

Στὴν Κηφισιά. Στὸ πάρκο ἐδῶ κι' ἐκεῖ καλαμένιες πολτρόνες πράσινες, ἐλαφρές, σὰν δαντελλένιες. Τὸ μεγάλο ξενοδοχεῖον βουΐζει ἀπὸ τὴν προετοιμασίαν. Φροῦτα, ἄνθη, κρασιὰ ποὺ φέγγουν στὰ ποτήρια τῆς ἑορτῆς. Ἑτοιμασίες, χαρά, φυσιογνωμίες συμπαθητικές, ἐξωραϊσμένες ἀπὸ τὴν σκέψιν. Γυναῖκες κουρασμένες, ἄλλες ἀπὸ τὰ χρόνια, ἄλλες ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν τοῦ νοῦ, σωπαίνουν στὴν σκιὰ τῶν δένδρων. Ἀπὸ μακρυὰ ἕνα ριπίδι χρωματιστὸ μᾶς μηνᾷ ὅτι ἔρχονται καλεσμένοι. Ἀργὰ ἀνεβαίνει τὰ μαρμαρένια σκαλιὰ ἡ μικρὴ συνοδεία καὶ γιὰ λίγες στιγμὲς ὁ κῆπος ἔρημος. Βήματα δὲν ἀκούγονται.

Περιβόλι ἔρημο, χωρὶς ἀνθρώπους, ποὺ τὸ κατοικοῦν πουλιὰ καὶ πεταλοῦδες ἀργοπετούμενες μὲ ἔκστασι. Καὶ ὁ μεγάλος μάγος, ὁ ἥλιος ἀπὸ πάνω κατεβαίνει ὁλόχρυσος, δείχνοντας βαθύτερη τὴ σκιά. Κι' ἀκούγονται χτύποι ποὺ μοιάζουν σὰν καρδιᾶς ξεχειλισμένης ἀπὸ πόνο γιὰ τὸ ἐλάχιστο πετούμενο. Καὶ φτεροκοπήματα παντοῦ καὶ πουθενὰ — αὐτὸ εἶνε περιβόλι, ἔτσι τὸ θέλω, νὰ τὸ κατοικοῦν ὀπτασίες μοναχά, ψυχὲς ποὺ ἐπέρασαν, εἴτε ποὺ θἄρθουν μιὰν ἡμέρα.

Στὸ τραπέζι τὸ κεντημένο μὲ ἀνεμῶνες καὶ ἄλλα βουνήσια λουλουδάκια, ἦταν ἐκείνη ἡ ὁμορφώτερη στιγμή: ποὺ ὁ Ρισπὲν μὲ τὰ ἄσπρα μαλλιὰ ἐσηκώθη κι' ἀκούμπησε τὶς δυὸ πυγμὲς, συλλογισμένος, στὸ ἄσπρο τραπεζομάνδηλο. Ἔμοιασε τότε ἀνδριάντα μελαχροινόν, ἀκίνητον στὸ πυκνὸ ρυτίδωμα τοῦ συλλογισμοῦ. Ὅλοι ἐστύλωσαν τὰ μάτια πρὸς αὐτόν, καὶ στὴ βαθειὰ ἡσυχία ἕνα πουλάκι ἀκούσθηκε νὰ κτυπᾷ τὸ τζάμι μὲ τὸ ὑποκόκκινο ράμφος, ἀφίνοντας χαρούμενον κελαϊδισμόν. Ὁ γέρω-σοφὸς ἐξέσπασε — ὅπως βροχή, ποὺ τὴν ἐμάζευσαν ἡμέρες πολλὰ σύγνεφα. Τὰ μάτια του, ἀτενίζοντας τοὺς Ἕλληνας, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἀποφύγουν τὴν ἐπίδρασι τοῦ ἀρχαίου γοήτρου. Καὶ σ' ἐμᾶς τοὺς σημερινοὺς ἐχαιρέτησε πειὸ πολὺ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δύναμιν τῶν πατέρων.

Στὸν κῆπο ὅλοι. Τόση ἦταν ἡ ἡσυχία τοῦ καϋμένου τοῦ κήπου. Ζευγάρια ἐσκορπίσθηκαν κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα, στὴ χλόη τὴν μαλακή. Ἦταν ἕνα ἀλησμόνητο μεσημέρι, ζεστὸ καὶ βαρὺ — δίχως ἄνεμο, πνιγμένο σὲ μιὰ γλυκειὰν

ἀκινησία. Σ' ἕνα παραμέρισμα τῶν δένδρων, ἀπὸ μακρυά, φαίνεται στρωμένο ἕνα χαλὶ παχύ, ὅμοιο στὸ χρῶμα μὲ τὸν οὐρανό.

Μιὰ γυναῖκα ἀκτινωτὴ πετᾷ τὰ σανδάλια της καὶ τρέχει πρὸς αὐτό, καὶ γιὰ μιὰ στιγμή, καταμεσῆς, στέκει ἀκίνητη, καὶ μᾶς κυττάζει ὅλους, ποὺ μαζευθήκαμε γύρω της. Εἶναι ἡ συντρόφισσά μας τοῦ τραπεζιοῦ καὶ τῆς γιορτῆς, ἡ Ἰσιδώρα Δούνκαν, μὲ τὸν χιτῶνα σὰν ἀπὸ χρυσάφι παληό. Ἀπὸ πάνω σταυρωτὰ χύνεται βαθυρόδινη χλαμύδα μὲ δέσμες ἀπὸ τριαντάφυλλα ζωγραφιστά. Τὰ πόδια της εἶνε ἄσπρα, σὰν νὰ τῆς τὰ φιλοῦσαν ἀφροί.

Δυὸ στρογγυλὰ μάτια σὲ προσήλωσι μυστικῆς προσευχῆς καὶ καστανόχρυσα μαλλιὰ τριγύρω, σὲ ἐλαφρὰ πλεξίδα. Δὲν φορεῖ τίποτε, μιὰ Εὔα διπλωμένη σὲ ἀνάερα μεταξωτά.

Ὁ Ρισπὲν τὴν ἐκύτταζε ἀκατάπαυστα τὴν ἀγκθὴν ὅασι, κι' αὐτὴ σ' αὐτὸν ἀφιέρωνε κάθε της κίνησι. Γιατὶ ἡ Δούνκαν μιλεῖ μὲ τὴν κίνησι — καὶ μιλεῖ τόσο εὐγενικά, τόσο βαθειά, τόσο ἐπιβλητικά, τόσο ἀλησμόνητα.

Στὴν πρώτη μελῳδία τοῦ Γκλούκ, ἡ χορεύτρια κρύβεται, σὰν νὰ τὴν καταπίνουν τὰ κλαδιά.

Ὅλοι τὴν ζητοῦμε· στὸν τόπον αὐτὸν ἔχει περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον τὴ θέσι της. Καὶ νὰ ποὺ ξεπετιέται, λαμπερή, ἐλαφρά, εὐλύγιστη σὰν λουλοῦδι στὸν ἄνεμο, μιὰ ἀκτίνα πυκνὴ ποὺ παίζει στὸν ἀέρα, ποὺ τρέμει σὲ μυστικές, δικές της λαχτάρες, ἄγνωστες στοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ χορὸς τῆς Πεταλούδας, ὁ χορὸς τῆς Ἱκέτιδος Παρθένου, ὁ χορὸς τῆς Προσφορᾶς, ὁ χορὸς τῆς Ἀναζητήσεως. Ὕστερα μιὰ ἐμφάνισίς της σὰν ἐξάγγελος χαρᾶς. Πάλι χορός, κι' ἕνας τόσο λαμπρός, ἴδιο ταξίδεμα τῶν πουλιῶν στὰ ὕψη. Σὲ μιὰ στιγμή, ὕστερα ἀπὸ πετάγματα ὑπερήφανης ψυχῆς, μὲ τὰ χέρια ἀνεμιστά, ἦλθε κι' ἐσταμάτησε δειλὰ ἐμπρὸς στὸν ρήτορα. Ἔβαλε τὰ χέρια στὴν καρδιά, καὶ τοῦ τὰ ἔτεινε μὲ συμβολικὸν νόημα ἀριερώσεως, μὲ τέτοια χάρι, μὲ τέτοιο πάθος ἀφάνταστα βαθὺ κι' εὐγενικό. Τότε ὁ σοφὸς ἔσκυψε, ἐπῆρε τὰ χέρια καὶ τὰ ἐφίλησε ἔτσι σεμνά.

Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ τὸ φιλὶ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ στὰ χέρια τῆς καλλιτέχνιδος, ποὺ ἦταν ἀλλοιώτικα συγκινημένη — ὅπως γυναῖκα ποὺ ξεύρει τὴν ἀξία τῶν πνευματικῶν φιλημάτων.

Κι' ἐκυττάχθηκαν γνώριμα, φιλικά, δίπλα ὁ ἕνας στὸν ἄλλον — τὸν χορό της τὸν πλαστικὸ τῆς τὸν ἐπλήρωσε καλὰ ὁ ποιητής, γιατί σὲ μιὰ στιγμὴ τὴν ἄρπαξε ἀπὸ τὸ φτερὸ καὶ τὴν ἐκάθησε κοντά του. Τάχα τί, δὲν ἐπέρασαν καὶ οἱ δυὸ τὸν τραχὺ δρόμο γιὰ νὰ φθάσουν στὴν ἡμέρα τῆς τέχνης τους.

Μὲ τὸ πρῶτο θάμπωμα τοῦ ἥλιου ἕνα αὐτοκίνητον ἐπῆρε τοὺς ξένους, ποὺ μᾶς ἐχάρισαν τὴν ἡμέραν τὴν ξεχωριστήν. Μὲ μυγδαλιὲς καὶ ροδακινιὲς στὰ χέρια, ποὺ ἔλαμπαν στὸ φῶς, εὐλογήσαμε τὴν ἐξαφάνησί τους στὰ δένδρα.

Ὕστερα, ταπεινοὶ συγγραφεῖς τῆς Ἑλλάδος, κουρασμένοι ἀπὸ ἐργασίαν ποὺ δὲν ἀνταμείφθηκε ποτέ, ἐσυρθήκαμε κατὰ τὸν σταθμό...

Τὴν ροὴν τῆς ἀσυνειδήτου ζωῆς ἔρχεται νὰ ξαφνίσῃ μιὰ καμπάνα λυπητερή. Ὁ ἄνθρωπος σταματᾷ, σκέπτεται, ἀκούει. Μέσα του βαθειὰ μιὰ φωνὴ τοῦ θυμίζει πὼς τὴν σημερινή του ἀσφάλεια τὴν χρωστᾷ σὲ κάποιον ἄλλον, ποὺ ἐσταυρώθη σὰν αὐτὲς τὶς ἡμέρες, σὲ μιὰ μακρυνὴ ἐποχή. Τότε θυμᾶται διάφορα καθήκοντα ξεχασμένα ὅλο τὸν χρόνο. Τότε θυμᾶται ἕνα γονάτισμα ποὺ ὑπεσχέθη μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀδελφούς τους. Ποιὸς θυμήθηκε τὸ γονάτισμα μπροστὰ στὸν τάφο μὲ τὸν κυλισμένο λίθο — ποὺ ὑπάρχει, ἴδιο ἐρείπιο σκιαγραφίας στὶς ψυχὲς τῶν χριστιανῶν. Οὐδὲ τὴν δύναμιν μιᾶς Μαγδαληνῆς — γλυκειᾶς ἀδελφῆς τοῦ ἐλέους, ὕστερα ἀπὸ ἕνα κουραστικὸ πάλεμα στὶς φλόγες τῶν παθῶν. Οὐδὲ τὴν πίστιν δυὸ Μυροφόρων. Βαθύτερες λοιπὸν ἐκεῖνες γυναῖκες, πιὸ αἰσθαντικὲς ἀπὸ μᾶς, παραδείγματα γενναίων θελήσεων, — καὶ ὅμως τοῦ λαοῦ, ταπεινὰ λουλούδια. Ὥστε ἡ ζωὴ καὶ ἡ γνῶσις δὲν δυναμώνουν τὶς εὐγενικὲς ὁρμές, δὲν ἀνοίγουν τὰ μάτια ἐμπρὸς σ' ἕνα σοφὸ πόνο, ἐμπρὸς σὲ μιὰ τρανὴ θυσία. Ἡ ἀδιάκοπη συγκίνησις τῆς σημερινῆς ζωῆς, ποὺ ἔχει πόνους σὰν μικροβελονιὲς κάθε στιγμή, παραλύει τὰ ἀνθρώπινα αἰσθητικὰ μέσα, τὰ ἐκφυλίζει, τὰ κάνει ἄχρηστα. Ὕστερα, κάτι τρομερό, δὲν τὸ αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, μιὰν ἠθικὴ ἀνατροπή, ἕνα σπουδαῖο γκρέμισμα στὰ τείχη τῶν νόμων.

Καὶ χτυπᾷ ἡ καμπάνα καὶ δὲν τὴν ἀκούει ὁ κόσμος σὰν ἄλλοτε. Ὅλο καὶ πιὸ μακρυνὰ ἡ φωνή της ἀκούγεται, σὲ βάθη ποὺ δὲν τὰ ξεκρίνει τὸ μάτι.

Ἡ Μαγδαληνὴ πληγώνει τὰ γόνατα πλένοντας μὲ μῦρα τὰ πόδια τοῦ ἔξωτικοῦ Διδασκάλου. Ὁ Χριστὸς σταυρώνεται, οἱ μυροφόρες μαδοῦν τὰ μαλλιά τους ἐπάνω ἀπὸ τὸ πτῶμα του στὴν ἄναστρη νύχτα. Ἡ καμπάνα χτυπᾷ τώρα γιὰ νὰ ξαναθυμίσῃ ὅλα αὐτὰ — γνωρίζοντας καλὰ τὴν ἀμέλεια τῶν ἀνθρώπων. Ὅμως αὐτούς, κάτι μικρὲς πληγὲς στὴν καρδιὰ δὲν τοὺς ἀφίνουν νὰ νοιώσουν τὸ μαρτύριο τὸ φρικτό, ποὺ ἀνεβάζει τὴν θλῖψι ὡς τὸν οὐρανό, καὶ τὸν κάνει βαρύθυμο.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

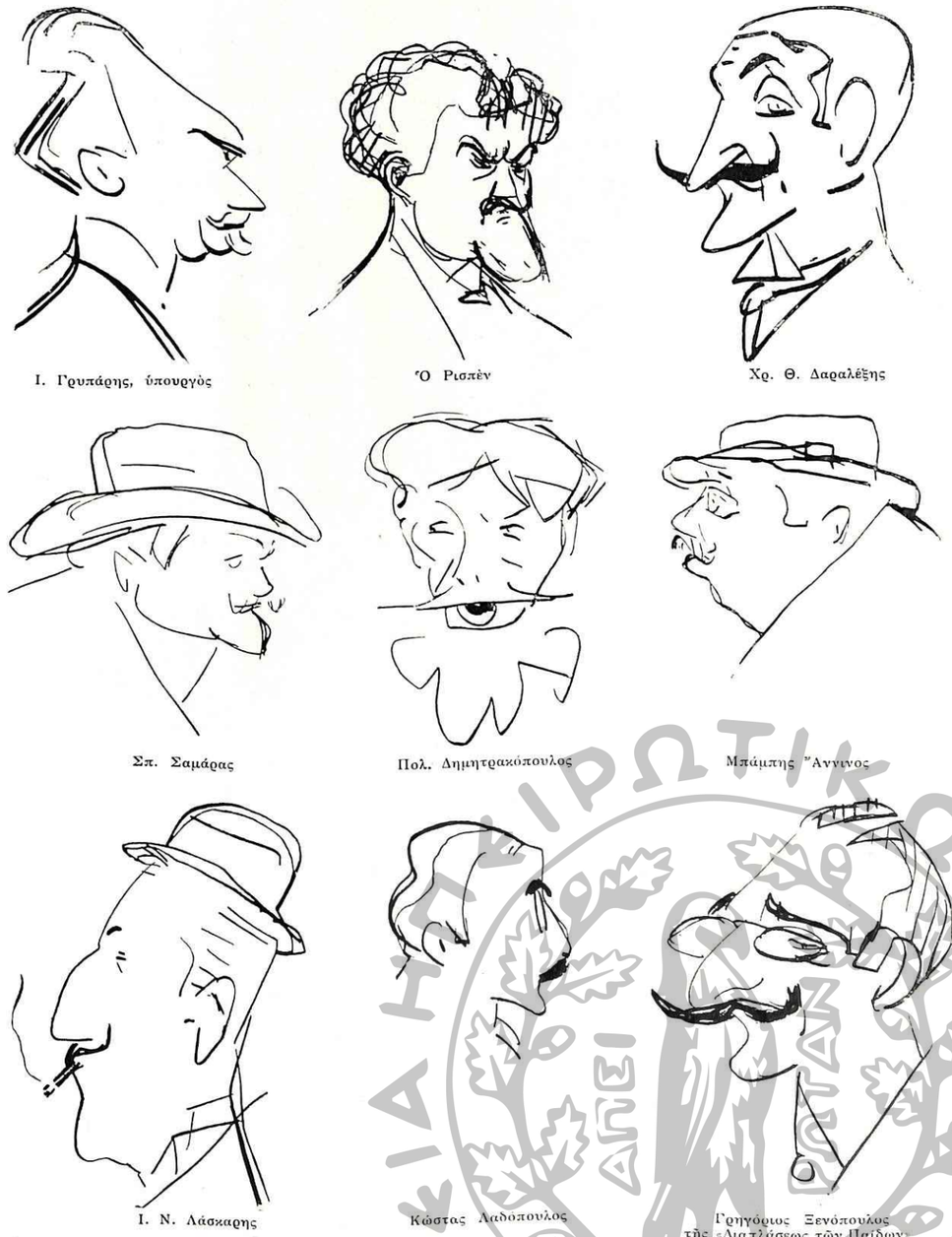

ΣΚΙΤΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΓΕΥΜΑ ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ ΤΟΥ ΡΙΣΠΕΝ ΥΠΟ Ζ. Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ο ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΔ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ *

Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ζωῆς τοῦ Ὄσκαρ Οὐάϊλδ ἐξακολουθοῦν νὰ συλλέγωνται ἀπὸ φίλους καὶ θαυμαστάς του. Ἰδοὺ μερικαὶ πολὺ ἐνδιαφέρουσαι:

«Ὅσοι ἐγνώρισαν τὸν Οὐάϊλδ στὸ Παρίσι, δὲν ἠμποροῦσαν νὰ πιστεύσουν ὅτι ἦτον ἔνοχος τοῦ ἐγκλήματος, διὰ τὸ ὁποῖον κατεδικάσθη. Ἐνθυμοῦντο τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, ποὺ τοὺς διηγεῖτο ἱστορίες μετὰ τὸ δεῖπνον, τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, ποὺ διεκρίνετο διὰ τὴν εὐγένειάν του εἰς ἕνα τόπον τόσον εὐγενικόν, ὅσον ἡ Γαλλία, τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν ποὺ πολλοὶ ἠμποροῦσαν νὰ μαρτυρήσουν τὴν ἀγαθότητά του, ποὺ δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀκούσῃ χωρὶς ἀηδίαν τὶς ἀδιάντροπες συνομιλίες ὁποὺ γενικῶς παρακολουθοῦν ἕνα καλὸν δεῖπνον. Ἡ δίκη του καὶ τὸ τέλος της τοὺς ἔκαμαν τὴν ἐντύπωσιν κάποιου φανταστικοῦ ἐφιάλτου. Ὅταν ἡ ἀκριτομύθεια τῶν φίλων του τοὺς ἔπεισε διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀπήντησαν ὅτι ἦτον ἐπίσης ἀληθὲς πὼς ὁ Οὐάϊλδ ἦτο τρελλός, πὼς ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ προσβάλλονται ἀπὸ μίαν ἰδιάζουσαν τρέλλαν καὶ πὼς δὲν ὑπάρχουν νόμοι διὰ τοὺς μεγαλοφυεῖς. Ὁ Ἀνρὶ ντὲ Ρενιέ, ὁ ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος, ποὺ εἶχεν ἐκλεγῆ μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἀνέλαβε μ' εὐφράδειαν τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Οὐάϊλδ, ἀλλὰ τοῦ κάκου. Ὁ Μερρὶλ καὶ ὁ Ντεσὰν ἔκαμαν ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ, ἀλλ' οἱ ἀγῶνες των ἔμειναν χωρὶς ἀποτέλεσμα. Τὸ θέατρον «Τὸ Ἔργον» παρέστησε τὴν Σαλώμην μὲ τὸν Lugnè-Poë εἰς τὸν ρόλον τοῦ Ἡρώδου, καὶ ὁ Οὐάϊλδ ἔγραψεν ἀπὸ τὴν φυλακήν του: «Εἶναι μιὰ παρηγορία γιὰ μένα νὰ συλλογίζωμαι πὼς τὴ στιγμή, ποὺ εἶμαι βυθισμένος στὴν ντροπὴ καὶ τὴν περιφρόνησι, λογαριάζομαι ἀκόμη γιὰ καλλιτέχνης. Ἐπιθυμοῦσα νὰ ἔνοιωθα περισσοτέραν εὐχαρίστησιν, μὰ μοῦ φαίνεται ὅτι εἶμαι νεκρὸς γιὰ κάθε συγκίνησι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγωνία καὶ τὴν ἀπελπισία. Μολαταῦτα σᾶς παρακαλῶ νὰ κάμετε γνωστὸν στὸν Lugnè-Poë ὅτι συγκινοῦμαι ἀπὸ τὴν τιμὴν ποὺ μοῦ ἔκαμεν. Εἶναι κι' αὐτὸς ποιητής».

Στὴν ἐποχὴν αὐτήν, ὅπου οἱ Ἄγγλοι δημοσιογράφοι δὲν ἔπαυαν νὰ τὸν ὑβρίζουν ἢ νὰ μὴ ἀναφέρουν τὸ ὄνομά του, ὅπου ὅλες οἱ μητέρες, εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπηγόρευαν νὰ ὁμιλοῦν διὰ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν καὶ τὰ ἔργα του, ὅπου οἱ θαυμασταὶ τῶν βιβλίων του ἔκρυβαν τὴν προτίμησίν των, σὰν ἀξιοκατάκριτον θρησκείαν, ἐὰν ὑπάρχῃ κάποια ἀλήθεια εἰς τὸ λόγιον «ζῇ κανεὶς ἐκεῖ ποὺ τὸν ἀγαποῦν» ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν ἀληθινὰ ὅτι ὁ Ὄσκαρ Οὐάϊλδ ζοῦσε στὸ Παρίσι.

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΤΡΑΧΕΙΟΤΟΜΙΑ

Ὅταν ὁ Οὐάϊλδ ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴν φυλακήν, ἐπέρασε τὴν Μάγχην διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Διέππην καὶ ἐπῆγε νὰ ἐγκατασταθῇ μὲ τὸ ψευδώνυμον Σεβαστιανὸς Μέλμοθ εἰς τὸ μικρὸ χωριὸ τοῦ Μπερνεβάλ. Εἰς τὸν Ἀντρὲ Ζίντ, ποὺ ἐπῆγε νὰ τὸν ἰδῇ, ὁ Οὐάϊλδ εἶπε τόσον καθαρὰ ὅσον καὶ εἰς τὸ De Profundis, πῶς ἐννοοῦσε τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ζωῆς του. «Ἡ φυλακὴ μὲ ἄλλαξε τέλεια, ἔλεγε. Τὸ ἐφανταζόμουν ὅτι θὰ μοῦ ἔφερνε τὸ ἀποτέλεσμα αὐτό... Δὲν πρέπει ποτὲ κανεὶς νὰ ξαναρχίζῃ τὴν ἴδια ζωή... Ἡ ζωή μου μοιάζει μὲ ἔργον τέχνης, καὶ ἕνας καλλιτέχνης δὲν ξαναρχίζει ποτὲ τὸ ἴδιο πρᾶγμα... ἐκτὸς γιὰ νὰ μὴ τὸ τελειώσῃ. Καὶ προσέθεσε: «Τὸ κοινὸν εἶναι τρομερόν· δὲν γνωρίζει ἕναν ἄνθρωπον παρὰ ἀπὸ τὰς τελευταίας του πράξεις. Ἂν ξαναγύριζα τώρα στὸ Παρίσι, δὲν θἄβλεπαν σ' ἐμένα παρὰ τὸν κατάδικον. Δὲν σκοπεύω νὰ ξαναπαρουσιασθῶ, προτοῦ γράψω ἕνα δρᾶμα. Ἕως τότε πρέπει νὰ μ' ἀφήσουν ἥσυχο».

Εἰς Μπερνεβὰλ ἐνοικίασεν ἕνα ἐξοχικὸ σπιτάκι καὶ ἔγραψε τὸ Ballad of Reading Gaol. Δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ γράψῃ τὸ δρᾶμα του, ἂν καὶ εἶχεν εὕρει δύο θέματα κατὰ τὴν διαμονήν του εἰς τὴν φυλακήν.

Ὅλοι τὸν ἀγαποῦσαν. Ὁ ἐφημέριος τοῦ ἔδιδε θέσιν εἰς τὸν χορὸν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐννοοῦσεν, ὅτι τὸ χωριὸ τὸν εἶχε κάμει δικόν του. Εἶδεν ὅτι οἱ τελωνοφύλακες ἔπληττον, καὶ τοὺς ἐδάνεισε τὰ μυθιστορήματα τοῦ Δουμᾶ πατρός. Μὲ τὴν ἀφορμὴν τοῦ Ἰωβιλαίου τῆς Βασιλισσης Βικτωρίας εἰς τὸ 1897, ἔδωκεν ἑορτὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἐπροσκάλεσε σαράντα μαθητὰς μὲ τὸν διδάσκαλόν των. Ἔτσι ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ἀναλαμβάνει τὰς δυνάμεις του ὕστερα ἀπὸ ἐγχείρησιν, ἐνδιαφέρεται, εἰς τὰς παρακρούσεις του, δι' ἀσήμαντα πράγματα.

Ὁ Οὐάϊλδ εἶχεν ὑποστῆ πραγματικῶς διπλὴν ἐγχείρησιν πολὺ σοβαράν, ποὺ ἐπέτυχε: τοῦ εἶχαν κάμει τραχειοτομίαν καὶ τοῦ εἶχαν ἀνοίξει τὸ κρανίον διὰ νὰ τοῦ ἀφαιρέσουν μέρος τοῦ ἐγκεφάλου. Γιὰ λίγον καιρὸν ἠμπόρεσε νὰ κάμῃ καὶ τὸν ἑαυτόν του νὰ πιστέψῃ ὅτι ὅλα θὰ ἐπήγαιναν καλά, ὅτι θὰ ἠμποροῦσε νὰ γράψῃ ἕνα δρᾶμα, νὰ φύγῃ γιὰ τὸ Παρίσι καὶ «νὰ γείνῃ πάλιν ὁ βασιλεὺς τῆς Ζωῆς». Μὰ ἡ θέλησίς του δὲν ζοῦσε πιά. Μόνον σχέδια ἠμποροῦσε νὰ κάνῃ· καὶ ἔφθασε στὸ Παρίσι χωρὶς νὰ γράψῃ τὸ δρᾶμα του.

"ΝΟΙΩΘΩ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΜΟΥ ΤΟΣΟΝ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΟΝ,,

Οἱ φίλοι του, καθένας μὲ τὴ σειρά του, ἔβαλαν ὅλοι τὰ δυνατὰ των γιὰ νὰ τοῦ γεννήσουν τὴν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸν ἑαυτόν του. Ὁ Στουὰρ Μερρὶλ παρέθεσε γεῦμα πρὸς τιμήν του, ἀλλὰ πολλοὶ καλεσμένοι δὲν πῆγαν καὶ ἡ ἀπουσία των ἐπροξένησεν ἴσως εἰς τὸν Οὐάϊλδ περισσοτέραν λύπην παρὰ ἐὰν δὲν ἐδίδετο τὸ γεῦμα. Εἶναι σκληρὸν γιὰ ἕνα βασιλέα νὰ χάσῃ τὸν θρόνον του, καὶ ὁ Οὐάϊλδ εἶχε χάσει τὴν δύναμιν νὰ βασιλεύῃ. Τοῦ ἐχρειάζοντο ὅλα ἢ τίποτε· καὶ ὅταν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς γνωρίμους του τοῦ ἔκλεισαν τὴν θύραν των, δὲν ἠθέλησε νὰ ὑπάγῃ πιὰ νὰ ἰδῇ κανένα ἀπὸ φόβον μήπως δοκιμάσῃ ἀκόμη παρόμοιους ἐξευτελισμούς.

Ὁ Ζὶντ καὶ κάποιος φίλος ἐπερνοῦσαν μιὰν ἡμέρα ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν ταράτσαν ἑνὸς καφενείου, ὅπου ἐκάθητο ὁ Οὐάϊλδ. Τοὺς ἐσταμάτησε καὶ τοὺς προσέφερε κάτι· καὶ καθὼς ὁ Ζὶντ ἐκάθητο ἀπέναντί του μὲ τὰ νῶτα γυρισμένα πρὸς τοὺς διαβάτας, τὸν παρεκάλεσε νὰ καθίσῃ δίπλα του. «Ὦ! τοῦ εἶπε, κάθησε ἐδῶ κοντά μου. Νοιώθω τὸν ἑαυτόν μου τόσο ἀπομονωμένον τὴν στιγμὴν αὐτήν». Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πληρώσῃ, εἶδεν ὅτι δὲν εἶχε ἀρκετὰ χρήματα.

"ΓΙΑ ΝΑ ΠΕΡΑΣΩ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΜΟΥ,,

Μὲ ὅλην τὴν πτωχείαν του, ἐπειδή, ἂν καὶ ἡ οἰκογένειά του τοῦ παρεχώρει κάποιο ἐπίδομα, ἦτο συχνὰ χωρὶς λεπτὸν (ὁ Μερρὶλ ἐφύλαξε μίαν παθητικὴν ἐπιστολήν του, ὅπου τοῦ ἐζητοῦσεν ἕνα μικρὸν ποσὸν «γιὰ νὰ περάσω τὴν ἑβδομάδα μου») ἠρνήθη νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν καταδίκην του. Ὁ Φερνὰν Ξὼ τοῦ παρήγγειλε νὰ τοῦ δίδῃ ἓν ἄρθρον τὴν ἑβδομάδα. Ἐκεῖνος ποὺ ἔφερε τὴν παραγγελίαν, εἶχε τὴν ἀπερισκεψίαν νὰ τοῦ εἴπῃ: «Ὕστερα ἀπὸ τὸν θόρυβον ποὺ ἔκαμεν ἡ καταδίκη σας, εἶσθε βέβαιος ὅτι θὰ ἔχετε μεγάλην ἐπιτυχίαν». Ὁ Οὐάϊλδ ἀνωρθώθη καὶ ἀπεκρίθη: «Εὐχαριστῶ. Αἱ ἐπιτυχίαι ποὺ εἶχα πρὶν ἀπὸ τὴν καταδίκην μου, μὲ ἀρκοῦν».

Διέμενεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὴν Ἑλβετίαν, εἰς τὴν Μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ πάντα ἐγύριζε στὸ Παρίσι. Κατὰ τὴν Ἔκθεσιν ἐσυνήθιζε νὰ περνᾷ δυὸ τρεῖς βραδυὲς τὴν ἑβδομάδα εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως. Ὁ Πὼλ Φὸρ καὶ ἡ κυρία Φὸρ (ἡ Σουζὸν τῶν «Ballades»), ποὺ τὸν συνώδευαν καμιὰ φορὰ κατὰ τὰς ἐπισκέψεις του εἰς τὴν ἔκθεσιν, δακρύζουν ὅταν ὁμιλοῦν γι' αὐτόν. Ὁ Οὐάϊλδ τοὺς ἐφαίνετο πολὺ γλυκύς, δὲν εἶχε τὸ ὕφος δυστυχισμένον ἐξωτερικῶς καὶ ἐνδιεφέρετο γιὰ ὅλα. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τὸ ἠσθάνοντο, ἄφινε νὰ ἀνεβαίνῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὅ,τι ὑπῆρχε βαθειὰ μέσα του.

ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΠΙΑ "ΤΑ ΜΕΣΑ ΝΑ ΖΗΣΗ,,

Ἀπέθανε τὴν 30 Νοεμβρίου 1900. Δύο χρόνια πρὶν τοῦ ἔκαμαν ἔξωσιν ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖον, ἐπειδὴ δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ, καὶ ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ξενοδοχείου τῆς «Ἀλσατίας» τὸν περιμάζεψεν, ἐπλήρωσε ὅ,τι χρεωστοῦσε καὶ ἐπῆρε τὰς ἀποσκευάς του. Ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς εἰς τὸ σπίτι αὐτό, ὅπου ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του, μὴ ἔχων πλέον, καθὼς ἔλεγε, τὰ μέσα νὰ ζήσῃ. Ἡ ὑγεία του ἐξησθένησε, ἤρχισε νὰ πίνῃ καὶ ἐχειροτέρευσε τὴν κατάστασίν του. Ὁ κ. Ροβέρτος Ρὸς τὸν ἐπεριποιήθη καὶ τοῦ ἔφερεν ἕνα ἱερέα στὰ τελευταῖα του. Ἔτυχε ὥστε μήτε αὐτὸς μήτε κανεὶς ἀπὸ τοὺς στενοὺς φίλους τοῦ Οὐάϊλδ νὰ εὑρεθῇ κοντά του, ὅταν ἀπέθανε. Ὁ Πὼλ Φὸρ ἐπῆγε νὰ τὸν ἴδῃ ὀλίγας στιγμὰς πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατόν του καὶ ἐξαναγύρισε ὅταν εἶχεν ἐκπνεύσῃ. Περιέγραψε τὸ μικρὸν ξενοδοχεῖον μὲ τὰ πτωχὰ ἔπιπλα καὶ τοὺς σκοτεινοὺς διαδρόμους, τὸ δωμάτιον, τὸ γεμᾶτον ἀπὸ ὀσμὴν ἀντισηπτικῶν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Οὐάϊλδ. Ἦτον ἕνας ἀπὸ τοὺς ὀλίγους φίλους, ποὺ ἠκολούθησαν τὸ φέρετρον.

Ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ Παρίσι αὐτό, ὅπου ὁ Οὐάϊλδ ἐνεφανίσθη εἰς ὅλην του τὴν δόξαν, ὅμοιος μὲ ρωμαῖον αὐτοκράτορα ἢ μὲ Ἀσιατικὸν Βάκχον, ἐπέρασε τὸ λείψανόν του ἀκολουθούμενον ἀπὸ μίαν ἐλεεινὴν νεκρικὴν συνοδίαν. Ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἠκολούθουν στὰ δύο ἁμάξια, τὰ ἀποτελοῦντα τὴν νεκρικὴν αὐτὴν πομπήν, μερικοὶ ξαναγύρισαν στὴ δουλειὰ τῶν προτοῦ φθάσουν εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Κανένα πένθιμον παραπέτασμα δὲν ἐστόλιζε τὸν πυλῶνα τῆς ἐκκλησίας καὶ ὁ νεκρὸς εἰσήχθη ἀπὸ μίαν πλαγίαν θύραν. Ὅταν ὁ Οὐάϊλδ ἔφθασεν εἰς τὸ Παρίσι, τὸ ὄνομά του εἰς τὰ βουλεβάρτα ἦτον εἰς ὅλα τὰ στόματα. Ὅταν ἄφισε τὸ Παρίσι διὰ τελευταίαν φοράν, ἡ ἀναχώρησίς του ἐπέρασε σχεδὸν ἀπαρατήρητος. Ἕνας λοχίας τῆς φρουρᾶς ἐχαιρέτισε μεγαλοπρεπῶς τὸ φέρετρον· δὲν ἤξευρε ποῖος ἦτον αὐτὸς ποὺ τὸν ὡδηγοῦσαν ἔτσι στὴν τελευταίαν του κατοικίαν. Ὁ Οὐάϊλδ ἐτάφη εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Bagneux τὴν 3 Δεκεμβρίου 1900. Τὴν 20 Ἰουλίου 1909 μετεφέρθη εἰς τὸ Πὲρ Λασαίζ, ὅπου ἕνα μνημεῖον, ποὺ τὸ ἤρχισεν ὁ κ. Ἰάκωβος Ἐπστάϊν, θὰ στηθῇ προσεχῶς ἐπάνω εἰς τὸν τάφον του.

[Μετάφρ. Η. Π. Β.] ARTHUR RANSOME

* Ἀπόσπασμα ἀπὸ ἄρθρον δημοσιευμένον εἰς τὸ «T. P's Magazine».

ΜΥΣΤΗΡΙΑ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

Ἐκείνη τὸν ἄκουε, τὸν κύταξε μάλιστα στὸ πρόσωπο καὶ ὅταν τέλειωσε τοῦ εἶπε;

— Σχεδὸν δὲν ξέρω πιά γιὰ τί μιλᾶτε· τῶχω ξεχάσει, θέλω νὰ τὸ ξεχάσω.

Κ' ἔφυγε. — Τὸν εἶχε κυτάξει μὲ πολλὴ ἀδιαφορία.

Παντοῦ θόρυβος, ἔτριζαν φλυντζάνια καὶ ποτήρια, ἄνοιγαν μποτίλιες, γελοῦσαν, φώναζαν οἱ ἄνθρωποι, κι' ἀπ' τὴν σάλα ἤρχοντον οἱ ἦχοι τῆς ὀρχήστρας ποὔπαιζε τόσο ἐκτάκτως ἄσχημα...

Ὅταν ἦρθε ἡ Ἀνδρέζεν καὶ ἡ Μάρθα, ἤρχετο κι' ὁ Μινούττας μαζί. Ὅλοι κάθισαν στὸ τραπέζι τοῦ Νάγκελ κ' ἔμειναν ὡς ἕνα τέταρτο. Ἡ Ἀνδρέζεν ποῦ καὶ ποῦ πήγαινε μὲ τὸν δίσκο σὲ ἀνθρώπους ποὺ φώναζαν καὶ παρήγγελλαν καφέδες· στὸ τέλος δὲν ξαναῆρθε, εἶχε πάρα πολλὴ δουλειά.

Τότε ἄρχισαν οἱ διάφοροι ἀριθμοὶ τοῦ προγράμματος: πρῶτα τραγούδησε ἕνα κουαρτέτο, ἔπειτα ὁ Ὄγιεν ὁ φοιτητὴς ἀπήγγειλε μὲ δυνατὴ φωνὴ ἕνα ποίημα δικό του, δύο κυρίες ἔπαιξαν πιάνο καὶ ἕνας μουσικὸς ἔπαιξε τὸ πρῶτο του σόλο μὲ τὸ βιολί. Ἡ Δάγνη εἶχε καθίσει σ' ἕνα τραπεζάκι μὲ τοὺς δύο κυρίους. Ὁ Μινούττας σηκώθηκε, ἔπρεπε νὰ πάῃ νὰ φροντίσῃ νὰ φέρουν κι' ἄλλα ποτήρια, κι' ἄλλα φλυντζάνια, κι' ἄλλο ψωμὶ μὲ βούτυρο — οἱ προμήθειες δὲν ἔφταναν γιὰ ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμο.

Ὅταν ὁ Νάγκελ ἔμεινε μόνος μὲ τὴν Μάρθα σηκώθηκε κ' ἐκείνη κ' ἤθελε νὰ φύγῃ. Δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ἐδῶ μόνη της, εἶδε κι' ὅλας τὸν δικαστὴ ποὺ ἔκανε κάτι παρατηρήσεις καὶ ποὺ γελοῦσε ἡ Κίελλανδ· καλύτερα θὰ εἶναι νὰ φύγῃ.

Μὰ ὁ Νάγκελ τὴν ἔπεισε νὰ πιῇ τοὐλάχιστον ἕνα ποτήρι ἀκόμα. Ἡ Μάρθα φοροῦσε μαῦρα· τὸ καινούριο φόρεμα ἦτον καλό, μὰ δὲν τὴν ἔντυνε καὶ πολὺ καλά· τὴν ἔκανε νὰ φαίνεται πιὸ γρηά· τὸ μαῦρο χρῶμα χτυποῦσε πολὺ δυνατὰ μὲ τ' ἄσπρα της μαλλιά. Μὰ τὰ μάτια της ἔλαμπαν, κι' ὅταν γελοῦσε, τὸ πρόσωπό της ἄστραφτε ἀπ' τὴν χαρά.

Ὁ Νάγκελ ρώτησε:

— Λοιπὸν διασκεδάζετε; Χαίρεστε σήμερα τὸ βράδυ;

— Ναί, εὐχαριστῶ, εἶπε ἐκείνη, μ' ἀρέσει πολύ.

Τῆς μιλοῦσε ὅλην τὴν ὥρα, κύταζε νὰ πῇ ἐκεῖνο ποὺ θὰ τὴν ἐνδιέφερε· ἔπειτα τῆς διηγήθηκε μιὰ ἱστορία, μιὰ ψεύτικη ἱστορία, ποὺ τὴν ἔκανε νὰ γελάσῃ πολύ. Ἡ ἱστορία ἦτον πὼς μιὰ φορὰ βρῆκε ἕνα κουδούνι γιὰ τὴν συλλογή του· ἀληθινὸς θησαυρός, ἀνεκτίμητο εὕρημα! Τὸ κουδούνι ἔγραφε ἀπάνω καὶ ἕνα ὄνομα ἀγελάδας, Ὀϋστάϊν, ἐνῷ εἶναι βέβαιος πὼς ἀνῆκε τὸ κουδούνι σ' ἕνα βώδι...

Ἐδῶ ξέσπασε στὰ γέλια ἡ Μάρθα· ξεχάστηκε, ξέχασε ποῦ εὑρίσκετο, κουνοῦσε τὸ κεφάλι της καὶ γελοῦσε σὰν παιδὶ γι' αὐτὸ τὸ ἄνοστο χορατό. Σπινθηροβολοῦσε ἀπ' τὴν χαρά της.

— Ξέρετε, εἶπε ὁ Νάγκελ, μοῦ φαίνεται πὼς ὁ Μινούττας ζήλευε.

— Ὄχι δά, εἶπε ἡ Μάρθα μὲ δισταγμό.

— Ἀλήθεια μοῦ ἔκανε αὐτὴν τὴν ἐντύπωσι. Μὰ χαίρομαι κι' ὅλας νὰ κάθωμαι μόνος μαζί σας, μ' ἀρέσει νὰ σᾶς ἀκούω νὰ γελᾶτε.

Δὲν ἀπήντησε, μὰ χαμήλωσε τὰ μάτια της.

Κ' ἐξακολούθησαν νὰ μιλοῦν. Ὅλην τὴν ὥρα ὁ Νάγκελ καθόταν ἔτσι, ὥστε νὰ μπορῇ νὰ βλέπῃ τὴν Δάγνη.

Πέρασε λίγη ὥρα. Ἡ Ἀνδρέζεν ἦρθε πάλι γιὰ μιὰ στιγμή, εἶπε δυὸ τρεῖς λέξεις, ἤπιε ἀπ' τὸ ποτήρι της κ' ἔφυγε πάλι.

Τότε ἡ Δάγνη σηκώθηκε ἀπ' τὴν θέσι της κ' ἦρθε στὸ τραπεζάκι τοῦ Νάγκελ.

— Τί εὔθυμοι ποὺ εἶστε ἐδῶ! εἶπε, καὶ ἡ φωνή της ἔτρεμε λίγο· καλησπέρα, Μάρθα! τί εἶναι τὸ ἀστεῖο ποὺ γελᾷς τόσο πολύ;

— Διασκεδάζομε ὅσο καλὰ μποροῦμε, εἶπε ὁ Νάγκελ. Ἐγὼ φλυαρῶ ὅλην τὴν ὥρα καὶ ἡ κυρία Γούδε ἔχει τὴν καλοσύνη νὰ μ' ἀκούῃ μὲ προσοχὴ καὶ νὰ γελᾷ γιὰ νὰ μὴ μὲ δυσαρεστήσῃ... Νὰ σᾶς προσφέρωμε ἕνα ποτήρι;

Ἡ Δάγνη κάθισε. Ἐκείνην τὴν στιγμὴ ξέσπασαν ζωηρὰ χειροκροτήματα ἀπ' τὸ μέρος τῆς σκηνῆς κ' ἡ Μάρθα βρῆκε ἀφορμὴ νὰ σηκωθῇ νὰ πάῃ νὰ δῇ τί συμβαίνει. Ὅλο ἔφευγε πιὸ μακριὰ ἀπ' τὸ τραπεζάκι· ἔπειτα φώναξε: Ἕνας ταχυδακτυλουργός! πρέπει νὰ τὸν ἰδῶ! καὶ χάθηκε μέσ' στὸ πλῆθος.

Σιγή.

— Ἀφήσατε τὴν συντροφιά σας, εἶπε ὁ Νάγκελ, κ' ἤθελε νὰ πῇ κι' ἄλλα, μὰ ἡ Δάγνη τὸν διέκοψε:

— Κ' ἐσᾶς σᾶς ἄφησε ἡ δική σας.

— Ἄ, θἄρθῃ πάλι. Πῆτε τὴν ἀλήθεια, δὲν χαίρεται κανεὶς νὰ βλέπῃ τὴν Μάρθα Γούδε; Σήμερα τὸ βράδυ διασκεδάζει σὰν παιδί!

Ἡ Δάγνη δὲν ἀπήντησε· ρώτησε:

— Εἴχατε φύγει σὲ ταξίδι λίγον καιρό;

— Ναί.

Σιγή.

— Ἀλήθεια διασκεδάζετε τόσο πολὺ ἐδῶ σήμερα τὸ βράδυ;

— Ἐγώ; ἐγὼ οὔτε ξέρω τί συμβαίνει ἐδῶ, εἶπε ἐκεῖνος. Οὔτε ἦρθα ἴσια ἴσια γιὰ νὰ διασκεδάσω.

— Τότε γιατί ἤρθατε;

— Μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ σᾶς ξαναδῶ ἐσᾶς... βέβαια ἀπὸ μακριὰ μόνο, σιωπηλά...

— Ὥστε ἔτσι; καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο φέρατε μιὰ κυρία μαζί σας;

— Ὁ Νάγκελ δὲν τὸ κατάλαβε αὐτό. Τὴν κύταξε κ' ἐσκέπτετο.

— Ἐννοεῖτε τὴν κυρία Γούδε; Κ' ἐγὼ δὲν ξέρω τί νὰ πῶ. Μοῦ διηγήθηκαν τόσα πολλὰ γι' αὐτήν, πὼς κάθεται πάντα μόνη της στὸ σπίτι της, ζῇ ἔτσι χωρὶς νἄχῃ καμιὰ χαρὰ στὴν ζωή της. Δὲν τὴν ἔφερα μαζί μου, ἤθελα μόνο νὰ τὴν διασκεδάσω λίγο ἐδῶ μέσα γιὰ νὰ μὴ βαρεθῇ. Αὐτὸ εἶναι ὅλο. Ἡ κυρία Ἀνδρέζεν τὴν ἔφερε ἐδῶ σ' αὐτὸ τὸ τραπέζι. Θεέ μου, τί λυπηρὴ ποὺ εἶναι ἡ ὕπαρξίς της! Καὶ τὰ μαλλιά της εἶναι ἄσπρα...

— Μὴν πᾶτε καὶ πιστεύετε... δὲν πιστεύω νὰ βάζῃ ὁ νοῦς σας πὼς ζηλεύω; Ἀπατᾶσθε! Ἔννοια σας, θυμοῦμαι τί διηγηθήκατε γιὰ ἕναν τρελλὸ ποὺ πήγαινε περίπατο μὲ εἰκοσιτρία ἁμάξια. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τ-τ-τραύλιζε, καθὼς λέγατε, καὶ εἶχε ἐρωτευθῆ μιὰ νέα ποὺ ὠνομάζετο Κλάρα. Ναί, τὸ θυμοῦμαι πολὺ καλά. Κ' ἐπειδὴ ἡ Κλάρα δὲν τὸν ἤθελε, δὲν ἤθελε οὔτε τὴν ἀδελφή της νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ πάῃ. Δὲν ξέρω γιατί μοῦ τὸ διηγηθήκατε αὐτό· ἐσεῖς βέβαια τὸ ξέρετε τὸ γιατί, ἐμένα ὅμως μοῦ εἶναι ἀδιάφορο· μὰ νὰ ζηλεύω δὲν μὲ κάνετε, ἂν εἶναι αὐτὸ ποὺ προσπαθεῖτε σήμερα τὸ βράδυ. Νὰ τὸ ξέρετε. Οὔτε ἐσεῖς, οὔτε ὁ ἄνθρωπός σας ποὺ τ-τ-τραυλίζει!

— Καλέ, Θεέ μου, εἶπε ὁ Νάγκελ δὲν τὰ λέτε σοβαρά, αὐτὰ ποὺ λέτε!

Σιγή.

— Ναί, τὰ λέω σοβαρά! εἶπε ἡ Δάγνη.

— Νομίζετε πὼς ἔτσι θὰ ἔκανα, ἂν ἤθελα νὰ σᾶς κάνω νὰ ζηλέψετε; Νὰ καθίσω νὰ μιλήσω μὲ μιὰ γυναῖκα σαράντα χρόνων καὶ νὰ τὴν ἀφήσω νὰ φύγῃ μόλις ἔρθετε ἐσεῖς, — ἀλήθεια πρέπει νὰ μ' ἔχετε γιὰ πολὺ κουτό.

— Δὲν ξέρω καθόλου τί εἶστε, ξέρο μόνο πὼς μοὺ μπήκατε στὸν δρόμο μου καὶ μὲ κάνατε νὰ περάσω τὶς πιὸ βασανισμένες ὧρες τῆς ζωῆς μου, τόσο ποὺ δὲν καταλαβαίνω πιὰ τὸν ἑαυτό μου. Δὲν ξέρω ἂν εἶστε κουτός, οὔτε ξέρω ἂν εἶστε τρελλός, μὰ κι' οὔτε κάθομαι νὰ σκέπτωμαι τί εἶστε· μοῦ εἶναι πολὺ ἀδιάφορο.

— Ναί, αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, εἶπε ἐκεῖνος.

— Γιατί νὰ μὴ μοῦ εἶναι ἀδιάφορο; ἐξακολούθησε ἐκείνη πειραγμένη ποὺ ἔδειχνε ὁ Νάγκελ τόση ἡσυχία. Τί ἔχω ἐγὼ νὰ κάνω μαζί σας; Φερθῆκατε ἄσχημα μαζί μου καὶ θέλετε κι' ὅλας νὰ μὲ μέλῃ τί κάνετε. Καὶ κάθεστε ἀκόμα καὶ μοῦ λέτε μιὰ ἱστορία μὲ ὅλο ὑπαινιγμούς. Εἶμαι βεβαία πὼς ὅλα ἐκεῖνα μὲ τὴν Κλάρα καὶ μὲ τὴν ἀδελφή της δὲν μοῦ τὰ διηγηθήκατε χωρὶς λόγο — ἔννοια σας, τὸ ξέρω! Μὰ δὲν καταλαβαίνω τί θέλετε ἐπὶ τέλους; Δὲν ἐννοῶ αὐτὴν τὴν στιγμή, ἐπειδὴ τώρα ἐγὼ ἦρθα καὶ σᾶς βρῆκα· μὰ ὅλες τὶς ἄλλες φορές γιατί δὲν μὲ ἀφήνετε ἥσυχη; Καὶ πὼς ἦρθα τώρα γιὰ ἕνα λεπτὸ καὶ σᾶς μίλησα, κι' αὐτὸ τὸ παίρνετε σὰν νὰ μ' ἔμελε δηλαδή, σὰν νὰ μὲ πείραζε...

— Κυρία μου... ἔννοια σας δὲν φαντάζομαι τίποτα...

— Ὄχι; Μὰ δὲν μπορῶ βέβαια νὰ ξέρω ἂν λέτε τὴν ἀλήθεια, βέβαια δὲν μπορῶ νὰ τὸ ξέρω. Ὄχι μόνο δὲν σᾶς πιστεύω, μὰ μοῦ ἐμπνέετε καὶ δυσπιστία, σᾶς ἔχω ἄξιο νὰ κάνετε ὁτιδήποτε κακό. Μπορεῖ νὰ σᾶς ἀδικῶ τώρα ποὺ τὰ λέγω αὐτά, μὰ ἐπὶ τέλους μιὰ φορὰ ἔχω κ' ἐγὼ τὸ δικαίωμα νὰ σᾶς κάνω νὰ πειραχθῆτε· βαρέθηκα πιὰ ὅλους σας τοὺς ὑπαινιγμοὺς καὶ τὶς προσπάθειές σας...

Ὁ Νάγκελ δὲν ἔλεγε τίποτα· γυρνοῦσε σιγὰ τὸ ποτήρι του ἀπάνω στὸ τραπέζι κι' ὅταν ἔπειτα εἶπε πάλι ἐκείνη πὼς δὲν τὸν πιστεύει, ἀπήντησε:

— Τὸ ἀξίζω.

— Ναί, ἐξακολούθησε ἐκείνη, δὲν σᾶς πιστεύω τίποτα τίποτα πιά. Μοῦ μπῆκε μάλιστα κ' ἡ ὑποψία πὼς κ' οἱ πλατεῖς σας ὦμοι μποροῦσε νὰ εἶναι ψευτιά. Σᾶς βεβαιῶ πὼς πρὸ ὀλίγου πῆγα στὴν ἄλλη κάμαρα κ' ἐξέτασα τὸ πανωφόρι σας ἂν δὲν ἔχει ψεύτικους ὤμους. Καὶ ἂν καὶ εἶχα ἄδικο καὶ οἱ ὦμοι φαίνεται πὼς εἶναι σωστοὶ ὅπως εἶναι, πάλι δὲν σᾶς πιστεύω τίποτα. Εἶμαι βεβαία πὼς ἂν μπορούσατε π. χ. θὰ κάνατε κάτι γιὰ νὰ φαίνεστε μερικὰ δάχτυλα πιὸ ψηλός, ἐπειδὴ βέβαια ψηλὸς δὲν εἶστε· εἶμαι βεβαία πὼς θὰ τὸ κάνατε ἂν ὑπῆρχε ἕνα τέτοιο μέσον. Μὰ τὸν Θεό, πῶς νὰ μὴ δυσπιστῇ κανεὶς μαζί σας; Ἐπὶ τέλους ποιὸς εἶστε; Καὶ τί ἤρθατε νὰ σας; Ἐπὶ τέλους ποιὸς εἶστε; Καὶ τί ἤρθατε νὰ κάνετε ἐδῶ στὴν πόλι μας; Οὔτε λέγετε τὸ πραγματικό σας ὄνομα, τὸνομά σας εἶναι Σίμονσεν.

[Ἀκολουθεῖ]

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

[Μεταφρ. Τ.]

* Ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 31 Μαΐου 1911.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Ἀγαπητέ μου, ... 13 Μαρτίου 1912

Ο τηλέγραφος μᾶς ἔφερ' ὡς ἐδῶ τ' ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν, ποὺ δὲν ἤτανε διαφορετικὰ ἀπ' ὅ,τι τὰ περιμέναμε. Τὸ πνεῦμα τῆς ἐπαναστάσεως δὲν θἄτανε φυσικὸ νὰ ἐξατμισθῇ μέσα σὲ δυὸ χρόνια, καὶ τὸ ξαναγύρισμα στὰ περασμένα νὰ σημάνῃ τόσο γρήγορα, ἀκόμα κι' ἂν εἶναι γραφτὸ — πρᾶγμα ποὺ ἀπεύχομαι— νὰ σημάνῃ καμιὰ μέρα. Ὅσο ξεθωριασμένη, παρδαλή, ἄτονη, καὶ ξεχωριστὴ στὰ ἐπαναστατικὰ χρονικά, ἂν δείχτηκε ἡ ἐπανάστασις αὐτή, στάθηκε πάντα κίνημα αὐθόρμητο, ἑνὸς λαοῦ βαρυεστισμένου ἀπὸ τὴν κακομοιριά του καὶ ποὺ ζητοῦσε, ὅπως-ὅπως, τὴ λύτρωσί του ἀπὸ μιὰ σκλαβιά, ποὺ χρόνια βάραινε τοὺς ὤμους του. Ὕστερ' ἀπ' τὴ σκλαβιὰ τοῦ Τούρκου, ἦρθε ἡ σκλαβιὰ τοῦ κομματάρχη, πιὸ ἐπικίνδυνη ἀπ' τὴν ἄλλη, γιατὶ ἀντὶς ν' ἀνάβῃ καὶ νὰ κρατῇ ἄσβυστη τὴ φλόγα τῆς λευθεριᾶς, σὰν ἐκείνη, αὐτὴ ἀποκοίμιζε περισσότερο τὴν ψυχὴ τοῦ ραγιᾶ καὶ τὴν ἔκανε νὰ δέχεται τὰ δεσμά του, σὰ μιὰ φυσικὴ κατάστασι, ἀφοῦ μοναχός του τὰ σφυρηλατοῦσε.

Τὴν κατάστασι αὐτὴ τὴ ζωγράφισε, μὲ λίγα παραστατικὰ λόγια, σ' ἕναν ἀπ' τοὺς τελευταίους του λόγους ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων. Τὰ κόμματα ἐγκαθιδρύουν σιγὰ-σιγά, κάτω ἀπ' τὴ σκέπη ἑνὸς ἐλευθέρου πολιτεύματος, ἕνα μεσαιωνικό, φεουδαρχικὸ πολίτευμα, ποὺ ὅσο ἂν δὲν ἤτανε ἐπίσημα ἀναγνωρισμένο, ἀποτελοῦσε μιὰ μεταμφιεσμένη πραγματικότητα. Ὁ τόπος διαιρέθηκε σὲ τοπαρχίες καὶ κάθε δυνατός, μὲ τὴ σειρά του, τοπάρχης σκληρὸς καὶ τύραννος ἀνίκητος στὴν τοπαρχία του. Ἔτσι ἡ μισὴ Ἑλλὰς σκλάβα κι' ἡ ἄλλη μισὴ λεύθερη, μὰ ὄχι λεύθερη, ὅπως νοιώθει κανεὶς καὶ λατρεύει κ' εὔχεται τὴ λευτεριά, στοιχεῖον πολιτισμοῦ καὶ προκοπῆς. Ἀφηνιασμένη, ἀσύδοτη. ρέμπελη, χωρὶς καμιὰ ὑποχρέωσι πρὸς τὸ Κράτος καὶ τοὺς ὁμοιούς της. Μιὰ λευτεριὰ δηλαδὴ πιὸ ἀνήθικη καὶ πιὸ μαύρη ἀπ' τὴ σκλαβιά. Κι' ἀνάμεσα τέτοιας σκλαβιᾶς καὶ τέτοιας λευτεριᾶς, πάλευε ὁ λαός, γιὰ νὰ πέφτῃ μὲ τὴ σειρά του ἀπ' τὴν ἀγκαλιὰ τῆς μιανῆς, στὴν ἀγκαλιὰ τῆς ἄλλης. Μιὰ τέτοια κατάστασι δὲν ἄργησε βέβαια νὰ φέρῃ τὰ φρικτὰ ἀποτελέσματα ποὖφερε, καί, μόλις ἄρχισε νὰ ξυπνάῃ ἡ ἐθνικὴ συνείδησις, νὰ ξεσπάσῃ σὲ μιὰν ἐπανάστασι. Μιὰ ἐπανάστασις τυφλή, ἀδιοργάνωτη καὶ χωρὶς ὡρισμένη κατεύθυνσι — εἶναι ἡ ἀλήθεια — μὰ πάντα ἐπανάστασι. Εὐτυχῶς, ἂν δὲν βρέθηκε στὴν ἀρχή, ἐκεῖνος ποὺ θἄβαζε τὸ ὁρμητικὸ ρέμα της στὴν κοίτη του, βρέθηκε στὸ τέλος. Ἤτανε ὁ σημερινὸς ἀρχηγὸς καὶ θριαμβευτὴς τῶν Φιλελευθέρων. Τ' ἀνήσυχα καὶ ἀνυπότακτα νερά. ἀντὶ νὰ σκορπισθοῦν καὶ νὰ χωνέψουνε στὸν κάμπο ἢ νὰ χυθοῦνε μάταια σὲ μιὰ θάλασσα, βρήκανε τὴν κοίτη τους, ἀκολουθήσανε τὸ δρόμο τους, σοφὰ χαραγμένον, καὶ φέρανε τὸ ἀποτέλεσμα, ποὺ πρέπει νἆναι κἀνένας τυφλός, γιὰ νὰ τ' ἀρνηθῇ.

Ἡ τελευταία φάσις τῆς Ἐπαναστάσεως ἤτανε αὐτὴ ποὺ εἴδαμε στὴν κρίσιμη ἡμέρα τῆς 11 Μαρτίου. Τὴν ἡμέραν αὐτὴ ἡ Ἑλλάς, μπορεῖ νὰ πῇ κανείς, μὲ τὸ ὄνομα πάλι τοῦ πρωθυπουργοῦ, πῶς γιόρτασε τὰ πραγματικά της Ἐλευθέρια. Δὲν ἤτανε ἁπλῆ ἐκλογὴ ἢ τελευταία. Δὲν ἤτανε ἀκόμη πόλεμος ἀναμεταξὺ σὲ κόμματα, πρόσωπα ἢ ἄλλο τίποτα. Ἤτανε μονομαχία δυὸ κόσμων. Ἑνὸς παληοῦ κ' ἑνὸς καινούργιου. Ἂν εἶναι Βενιζέλος ἀποδῶ, Θεοτόκης, Ράλλης, Μαυρομιχάλης, ὅποιος ἄλλος ἀποκεῖ, μᾶς εἶναι ἀδιάφορο. Ὁ καινούργιος κόσμος νίκησε τὸν παληό. Κι' ἀφοῦ ὁ παληὸς κόσμος φάνηκε τόσο ἄσχημος καὶ κακομοίρης, ἡ νίκη τοῦ καινούργιου εἶναι πάντα μιὰ ὡραία νίκη καὶ πρὸ πάντων μιὰ ἐλπιδοφόρα νίκη.

Μὲ τέτοιο βλέμμα κυτάζω, ἀγαπητέ μου, ἀπ' τὴν ἀτάραχη γαλήνη τοῦ βουνοῦ καὶ τῶν χρόνων μου, τὰ τελευταῖα πολιτικὰ γεγονότα. Τὰ πρόσωπα σβύνουν μπροστά μου καὶ δὲν ἀπομένουνε παρὰ μοναχὰ σὰν ἁπλᾶ καὶ μοιραῖα σύμβολα. Ἂν φταίξανε πρόσωπα ἢ περιστατικὰ δὲν τὸ ξέρω ἀκόμα. Ποιὸς ἔφταιξε καὶ ποιὸς δὲν ἔφταιξε δὲν εἶναι δική μου δουλειὰ νὰ τὸ ξετάσω. Ποιὸς ἔφταιξε περισσότερο καὶ ποιὸς λιγώτερο μοῦ εἶναι ἀδιάφορο. Αὐτὰ ἂς τὰ ξεδιαλύνῃ μιὰ μέρα ἡ Ἱστορία, ποὺ θὰ μοιράσῃ τὶς εὐθύνες καὶ τὰ βραβεῖα. Ἂν θέλῃς μάλιστα νὰ ξέρῃς, μέσα στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου, κρύβω μιὰ συγκινημένη συμπάθεια, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ παρουσιάζονται σήμερα σὰ σύμβολα μιᾶς μαύρης ἐποχῆς. Ἴσως νὰ φταῖνε λιγώτερο ἀπ' ὅσο φανταζόμεθα, ἴσως μερικοὶ νὰ μὴ φταῖνε καθόλου, μέσα σὲ ὅλη αὐτὴ τὴν κακομοιριὰ μπορεῖ ἀξιόλογα νὰ βρίσκωνται τὰ θύματα τῶν παρεξηγήσεων, οἱ παρασυρμένοι ἀπὸ ἕνα ρέμα, ποὺ δὲν στάθηκε δυνατὸ νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν, οἱ καλόβουλοι ποὺ γιὰ ἕναν καλὸ σκοπὸ νομίσανε πὼς ἤτανε ἀπαραίτητο νὰ καταφύγουνε σὲ κακὰ καὶ ἀνήθικα μέσα. Μέσα στοὺς νικημένους τῆς ζωῆς βρίσκονται συχνὰ καὶ ἥρωες. Μὰ τί τὸ θέλεις; Ὅταν ἕνας κόσμος σαρώνεται, κοινὴ εἶναι ὁλονῶν ἡ μοῖρα. Ἂς μὴ τὸ δώσῃ ὁ Θεὸς σὲ ἄνθρωπο νὰ βρεθῇ μέσα στὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα, ὅταν πέφτῃ ἀπάνω τους ἡ ὀργή του! Μιὰ ποὺ βρέθηκε ὅμως ἀρχηγὸς ἢ στρατιώτης, ἀφέντης ἢ ὑποταχτικός, θὰ ὑποφέρῃ τὴ μοῖρα του.

Ἔτσι τὴν ὑποφέρνουν κι' οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ παληοῦ πολιτικοῦ κόσμου αὐτὴ τὴ στιγμή. Εὔχομαι μιὰ μέρα νἀποδειχτῇ πὼς δὲ θελήσανε τὸ κακὸ τῆς πατρίδος τους, ὅπως καὶ τὸ πιστεύω. Κ' εὔχομαι ἀκόμα νὰ εὐτυχήσῃ ἡ πατρίδα τόσον πολύ, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ ξεχάσῃ τὶς κακές της μέρες καὶ νὰ συχωρέσῃ πλατειὰ καὶ ἱπποτικὰ κι' ὅσους ἔκαμαν τὸ κακὸ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν. Καὶ νὰ τοὺς ἀγαπήσῃ ἀκόμα, ὅπως ἀγαπάει κἀνεὶς τ' ἀθῶα θύματα.

Ἄμποτε!

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Ὁ δικός σου, ΑΣΟΦΟΣ

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Εἰς τὴν δευτέραν διάλεξιν, τὴν ὁποίαν εἰς τὰς 3 τοῦ μηνὸς ἔκαμεν ἡ Δὶς Μ. Κλεάνθους εἰς τὸ Λύκειον τῶν Ἑλληνίδων ἐνώπιον ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου ἀπὸ κυρίας καὶ δεσποινίδας πρὸ πάντων, ἔλαβεν ὡς θέμα της δεύτερον γυναικεῖον τύπον τοῦ Σοφοκλέους, τὴν Δηϊάνειραν, τὴν ἡρωΐδα τῆς τραγῳδίας Τραχινίαι. Ἡ Δὶς Κλεάνθους μὲ πολλὴν παρατηρητικότητα καὶ πρωτοτυπίαν ἀνέλυσε τὴν ὑπόθεσιν τῆς παθητικῆς τραγῳδίας καὶ ἀναπαρέστησε μὲ πολλὴν δύναμιν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ συναισθήματα τῆς τραγικῆς αὐτῆς γυναικὸς τῆς Δηϊανείρας, ποὺ ἠγάπησε τὸν σύζυγόν της τὸν Ἡρακλῆ μὲ ὅλην της τὴν ψυχήν, ποὺ ἐδοκίμασε τὸν πόνον τῆς ζηλοτυπίας καὶ ὕστερα τὴν ὑπερτάτην ἀπελπισίαν, ὅταν ἔμαθεν ὅτι, χωρὶς νὰ θέλῃ καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τί κάμνει παρεσκεύασε τὸν πιὸ ἐλεεινὸν θάνατον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ποὺ τόσον ἐλάτρευε. Κάτοχος πολὺ τοῦ θέματός της ἡ ὁμιλήτρια ἔδωκε κάποιαν ἰδιαιτέραν χάριν εἰς τὴν διάλεξίν της καὶ ἐκίνησεν ἀληθινὰ τὸ ἐνδιαφέρον ὅλων ὅσοι τὴν ἤκουσαν. Ἀπὸ ὅλην τὴν ὡραίαν ὁμιλίαν της τὸ σπουδαιότερον βέβαια μέρος ἦτον ὁ ἐπίλογος, ὅπου συνώψισε τὰ κύρια γνωρίσματα τοῦ χαρακτῆρος τῶν δύο ἡρωΐδων τοῦ Σοφοκλέους, τῆς Τεκμήσσης (δι' αὐτὴν εἶχεν ὁμιλήσει εἰς τὴν πρώτην διάλεξίν της) καὶ τῆς Δηϊανείρας καὶ ὅπου ἔκαμε μίαν ἐπιτυχεστάτην παρέκβασιν διὰ νὰ ὁμιλήσῃ γενικῶς περὶ γυναικός. Ἡ Δὶς Κλεάνθους μὲ τὴν διαύγειαν τῆς παρατηρητικότητος καὶ μὲ τὸ κριτικόν της — ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ — πνεῦμα ἀνεκάλυψε καὶ κατέστησε φανερὰ εἰς ὅλους μερικὰ λεπτὰ σημεῖα τῶν γυναικείων τύπων τοῦ Σοφοκλέους, τὰ ὁποῖα μόνον μία δυνατὴ γυναικεία διάνοια ἠμποροῦσε νὰ μαντεύσῃ καὶ νὰ τὰ ἀναζητήσῃ κατόπιν εἰς ὅλον τὸν κύκλον τῆς γυναικείας ζωῆς.

ΑΡΙΣΤΙΠΠΟΣ

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Εἰς τὸ φυλλάδιον τοῦ Ἰανουαρίου τῶν «Süddeutsche Monatshefte» τοῦ Μονάχου ὁ κ. Μανώλης Τριανταφυλλίδης ἔκαμε γνωστὰς εἰς τὸ γερμανικὸν μορφωμένον κοινὸν τὰς τελευταίας φάσεις—τὰς περυσινὰς—τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος. Ὡς ἀπάντησις, ὄχι μόνον τοῦ μορφωμένου, ἀλλὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κοινοῦ, ἔρχονται τώρα εἰς τὸ τελευταῖον φυλλάδιον τοῦ ἰδίου περιοδικοῦ, τ' ἀκόλουθα, λίγα, μὰ τσουχτερά, μ' ὅλην τὴν ἡμερότητά τους, λόγια, ὑπογραμμένα ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῆς Γλωσσολογικῆς Ἐπιστήμης.

Διὰ τὴν τωρινὴν θέσιν τοῦ ζητήματος τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης.

Εμεις «οἱ Εὐρωπαῖοι» (μαζὶ καὶ μὲ τοὺς Σλαύους), ποὺ χαιρόμεθα μίαν ἐντελῶς σχηματισμένην καὶ σύγχρονην γραπτὴν γλῶσσαν, συμμορφωμένην μὲ τὰς ἀνάγκας τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ μὲ τὸ ζωντανόν μας γλωσσικὸν αἴσθημα, βλέπομε στὶς μέρες μας τὸ θέαμα: ἕνας λαός, ποὺ κι' αὐτὸς πιστεύει τὸν ἑαυτόν του μέρος τοῦ πολιτισμένου κόσμου τῆς Εὐρώπης, νὰ εἶναι ἀναγκασμένος ἀκόμα νὰ παλεύῃ διὰ μίαν νέαν γλωσσικὴν μορφήν, ποὺ ἐλευθερωμένη ἀπὸ τὰ δεσμὰ μιᾶς παραδόσεως δύο χιλιάδων χρόνων, παίρνει τὴν δύναμίν της ἀπὸ τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες εὑρίσκονται σήμερα ἀκόμα εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ μεσαιῶνος των: διότι τὸ ζήτημα, ποὺ ἀπὸ τοὺς ῥωμανικοὺς λαοὺς ἀπὸ αἰῶνας τώρα ἔχει λυθῆ, — ἂν ἡ παλαιὰ γλῶσσα τῆς παραδόσεως [γιὰ κείνους] τὰ λατινικά, ἢ ἡ ζωντανὴ ἐθνικὴ γλῶσσα πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἐκφραστικὸν ὄργανον τῆς γραπτῆς συγκοινωνίας καὶ τῆς λογοτεχνίας — αὐτὸ τὸ ζήτημα διὰ τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀκόμα ἄλυτον, ὅσο κι' ἂν βγῆκε τώρα τελευταῖα - τελευταῖα ἐπίσημη ἀπόφασις εὐνοϊκὴ διὰ τὸν μεσαιωνισμόν. Ποίαν σημασίαν τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἔχει διὰ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ πῶς ὁ γλωσσικὸς ἀγὼν τώρα ξετυλίχθηκε κι' ἄναψε, μπορεῖ ὅποιος θέλει ἀπὸ τὴν καθαρὰν κι' ἐξαίρετον ἔκθεσιν εἰς τὸ φυλλάδιον τοῦ Ἰανουαρίου (τῶν «Monatshefte») ἑνὸς Ἕλληνος, ποὺ μὲ φιλολογικὴν καὶ γλωσσολογικὴν μόρφωσιν καὶ μὲ θετικὰς ἐργασίας εἰς τὸν κύκλον τῆς νεοελληνικῆς γλωσσικῆς ἐρεύνης, ἀπέκτησε τὸ δικαίωμα ν' ἀκούεται ἡ γνώμη του. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπιστήμονες, ὅσοι ὄχι σὰν ἐρασιτέχναι, μὰ σὰν ἐρευνηταὶ καταγίνονται μὲ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εὑρίσκονται σχεδὸν χωρὶς ἐξαίρεσιν μὲ τὸ μέρος τῆς λαϊκῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τὸ ἔχουν κηρύξει πολλὲς φορὲς καὶ καθαρά. Τί κινδυνεύουν μ' αὐτὸ νὰ πάθουν, βλέπει κανεὶς ἀπ' ὅσα ἔγιναν τώρα τελευταῖα, ὅπως τὰ διηγεῖται ὁ κ. Τριανταφυλλίδης. Ὅποιος ἔχει κάποιαν γνωριμίαν μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, χαμογελᾷ διὰ τὰς ἐρασιτεχνικὰς καὶ ἀνεπιστημονικὰς θεωρίας, ποὺ μ' αὐτὰς οἱ φίλοι τῆς ἐπισήμου γλώσσης — ὁ Ἀθηναῖος καθηγητὴς Μιστριώτης πρῶτος - πρῶτος — ἀντιπροσωπεύουν τὴν ὑπόθεσίν των, καὶ θαυμάζει διὰ τὴν λιγοστὴν νοημοσύνην καὶ τὸν λιγοστὸν αὐτοσεβασμόν, ποὺ δείχνουν μὲ τὸ βρίσιμο τῆς μητρικῆς των γλώσσης, ἀκριβῶς τῆς λαϊκῆς γλώσσης. Δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ μιλήσῃ κανεὶς περισσότερον γι' αὐτὰ τὰ πράγματα. Ὅποιος θέλει νὰ τὰ μάθῃ, ἂς διαβάσῃ τὸ βιβλίον τοῦ μακαρίτου Κ. Κρούμπαχερ, «Τὸ πρόβλημα τοῦ ἑλληνικοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος» (Μόναχον, 1903), ὅπου γίνεται διεξοδικὴ ἔκθεσις τῆς ἱστορίας τοῦ ζητήματος καὶ δικαιολογεῖται ἔντονα ἡ ἀνάγκη μιᾶς μεταρρυθμίσεως· δι' αὐτὴν του τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ μαζὶ κι' ἀπὸ τὸ θερμότερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐμπνευσμένην ἐργασίαν εἶναι ἀλήθεια πὼς περιπαίχθηκε καὶ συκοφαντήθηκε ὁ Κρούμπαχερ κι' ἀκόμα βρίζεται ἡ μνήμη τοῦ ἐξαιρέτου ἐπιστήμονος, ποὺ πάρα - πολὺ γλήγορα πέθανε. Ὅποιος συντομώτερα θέλει νὰ γνωρίσῃ τὸν γλωσσικὸν ἀγῶνα καὶ τὰς αἰτίας του, παραπέμπεται εἰς δυὸ προηγουμένας διατριβάς μου: «Αἱ τελευταῖαι ταραχαὶ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἡ νεοελληνιλὴ μετάφρασις τῆς Γραφῆς» εἰς τὸν «Ταχυδρόμον τῶν Συνόρων» (Grenzboten) (1902, I, 137 καὶ ἀκόλουθ.) καὶ «Διὰ τὸ νεοελληνικὸν γλωσσικὸν ζήτημα» εἰς τὰ «Νέα Χρονικὰ διὰ τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα» (Neue Jahrbücher für das klassische Altertum) (17, 1906, 246 καὶ ἀκόλουθα). Ὅσα ἀπὸ χρόνια ἔχω εἰπῆ, ἀληθεύουν καὶ διὰ τὴν νεωτάτην φάσιν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Ἂν οἱ ἐπιστήμονες, ποὺ ἀπὸ καθαρὸν ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον καταγίνονται μὲ τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν, ἦσαν ὄχι οἱ φίλοι, ἀλλὰ ἐχθροὶ τοῦ λαοῦ, ποὺ ξαναγεννιέται, θὰ ἠοῦάνοντο ἀληθινὴν χαιρεκακίαν διὰ τὰ τελευταῖα κατορθώματα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων: ἕνα λαόν, ποὺ μὲ τέτοιον τρόπον μεταχειρίζεται τ' ἀγαθὰ τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας καὶ ποὺ, κοντὰ στ' ἄλλα, ντρέπεται καὶ γιὰ τὴν ἴδια του τὴ μητρικὴ γλῶσσα, μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν ἀφήσῃ στὸν ἑαυτόν του καὶ στὸ «μέλλον» του. Ὅμως μ' ὅλ' αὐτὰ δὲν θὰ ἔχουν οἱ γνῶσται τοῦ νεοελληνικοῦ λαοῦ ἀμφιβολίαν διὰ τὸ μέλλον του: αἱ δροσεραὶ δυνάμεις τοῦ μεγαλώματος ὑπάρχουν, ἂν κι' ἀκόμα ἐμποδίζονται στὸ ξάπλωμά των ἀπὸ μίαν ὀπισθοδρομικὴν πλειονοψηφίαν. Εἶναι φανερόν, ὅτι πολὺ κακὰ στέκεται στὰ πόδια της ἡ ἐπίσημη γλῶσσα, ἀφοῦ πρέπει νὰ στηριχθῇ μὲ νομοθετικὰ μέτρα τῆς βίας, ἀφοῦ κλείνουν τὸ στόμα τῶν προδευτικῶν μὲ τὴν ἀστυνομίαν ἢ — μὲ τὸν ὄχλον. Κάθε ἡμέραν φέρνει νέας ἀποδείξεις διὰ τὰ δεσμὰ τοῦ πνεύματος, ποὺ ἔνοχοί τους εἶναι οἱ φίλοι τῆς γλώσσης τῆς παραδόσεως. Μπορεῖ κανένας νὰ ἔχῃ ὅποιαν γνώμην θέλει διὰ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα — μὰ ὅλοι οἱ μορφωμένοι πρέπει τοὐλάχιστον νὰ εἶναι σύμφωνοι σ' αὐτό, ὅτι εἰς τὸν «ἀγῶνα τοῦ πολιτισμοῦ» διὰ μίαν νέαν γλωσσικὴν μορφὴν (ποὺ — ἂς τὸ σημειώσωμε

καλά! εἶναι καθαρὰ ἐθνική!) εἶναι ἀπαράδεκτα τὰ πολεμικὰ μέσα, ποὺ μεταχειρίζονται οἱ Ἕλληνες ἀντιδραστικοί. Ζητήματα πολιτισμοῦ δὲν λύονται μὲ ἀστυνομικὴν ἢ μὲ ὀχλοκρατικὴν βίαν.

Δρ ΑΛΒΕΡΤ ΤΟΥΜΠ
καθηγητὴς τῆς Ἰνδογερμανικῆς γλωσσολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Στρασβούργου

Μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ προκοπὴ εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς νέας Ἑλλάδος εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν λαϊκήν της γλῶσσαν, συμφωνοῦμεν οἱ ὑπογεγραμμένοι μὲ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Δρος Τριανταφυλλίδη καὶ τοῦ καθηγητοῦ Δρος Τούμπ, διὰ τὴν ἀναξίαν καταπίεσιν τῆς ἑλληνικῆς λαϊκῆς γλώσσης.

Δρ ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΠΡΟΥΓΚΜΑΝΝ, καθηγητὴς τῆς ἰνδογερμανικῆς γλωσσολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας.
Δρ ΑΛΒΕΡΤΟΣ ΕΡΧΑΡΝΤ, καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Στρασβούργου.
Δρ ΠΑΥΛΟΣ ΜΑΡΚ, Συντάκτης τοῦ «Βυζαντινοῦ Περιοδικοῦ» Μόναχον.
Δρ ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΜΑΫΕΡ-ΛΥΜΠΚΕ, καθηγητὴς τῆς ῥωμανικῆς φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Συναυλία τοῦ Συλλόγου «Ἡ Τέχνη»

ΕΚΕΙΝΟ τὸ βροχερὸ βράδυ «ἡ Τέχνη» ἐφιλοξενεῖτο στὴν αἴθουσαν τοῦ Ὠδείου Λόττνερ. Ὅμως ἕνα πρόγραμμα μὲ γνωστὰ ὀνόματα ἐκτελεστῶν ἐτράβηξε ἀρκετὸν κόσμον. Θὰ ἔπαιζαν ἡ κ. Τσίλερ, οἱ δεσποινίδες Ἀντωνοπούλου καὶ Λυμπεροπούλου, ὁ κ. Καζάζης καὶ ὁ κ. Ἀντωνόπουλος, ἔργα — τοῦ Μπετόβεν, τοῦ Ροσίνι-Λιόν, τοῦ Τσαϊκόφσκι, τοῦ Χένδελ, Πουτσίνι, Σοπέν, Μαρτίνι, καὶ Σαρπαντιέ.

Δὲν μπορῶ παρὰ νὰ θαυμάσω τὸ θάρρος τῶν ἐκτελεστῶν. Μέσα σὲ τέτοιαν αἴθουσαν, χωρὶς ἀκουστικήν, χωρὶς καμίαν φιλοκαλίαν, χωρὶς καμίαν καλλιτεχνικὴν διευθέτησιν, χωρὶς τὴν ἀπαραίτητην ἀπόστασιν τῆς σκηνῆς ἀπὸ τῶν καθισμάτων τοῦ ἀκροατηρίου, ν' ἀποφασίσουν τὴν ἐκτέλεσιν ἑνὸς προγράμματος σὰν ἐκείνης τῆς βραδυᾶς. Ἐπὶ τέλους. Ἡ ἑσπερὶς ἄρχισε. Ὅμως ἄρχισε ἀληθινά, ὅταν ἡ κ. Τσίλερ ἀκούμπησε τὰ χέρια της στὸ πιάνο. Τὸ παίξιμό της βέβαια δὲν ἦταν ἀπόλυτα στερημένο μιᾶς ῥητορείας καὶ ἑνὸς ὕφους ἐπιδεικτικοῦ. Ἀλλὰ ὅμως δίπλα σ' αὐτὸ τὸ ἐπιβαρυντικὸ χαρακτηριστικό της, μιὰ ἰδιότης ἰδιαίτερη τῆς κ. Τσίλερ, τὴν ἐπέβαλλε ὡσὰν ἐκφραστική, ποὺ ξεύρει νὰ ζωντανοποιῇ καὶ νὰ ἑρμηνεύῃ καλὰ τὸ περιβάλλον τῶν ἔργων. Ἡ περιγραφικότης ποὺ ἔχει, ὅταν ἐκτελῇ, εἶνε ἀξιοσημείωτη. Τὰ δάκτυλά της διηγοῦνται. Ἀποτυπώνουν φωνὲς καὶ θορύβους — μιλοῦν τὴν φωνὴν τῆς καμπάνας, τῶν κουδουνιῶν. Ὕστερα δίδουν τὸ δρᾶμα μιᾶς τρικυμίας. Εἶνε ἀλήθεια. Ἡ βαθειὰ ψυχὴ βέβαια δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὰ ὅλα, μὰ ὑπάρχει ἡ εἰκόνα, ἡ μορφή, ἡ φωνή, — ὑπάρχει ἡ συνολικὴ περιγραφικὴ ἔκφρασις. Στὸ πιάνο, αὐτὸ εἶνε πολὺ δύσκολο καὶ πολὺ ὡραῖο. Ὀλίγα δάκτυλα ποὺ κινοῦνται ρυθμικὰ σὲ μεταφέρουν, ὅπου ἐπέταξε ἕνα πνεῦμα, καὶ ζῇς τὴν ἐντύπωσι τῶν ἰδίων πραγμάτων. Τί ὡραῖο γιὰ ὅσους μποροῦν νὰ δώσουν αὐτὸ τὸ θέλγητρο τῆς περιγραφῆς μὲ τὴν τέχνην τους.

Ὁ κ. Καζάζης ἔπαιξε πολὺ τρυφερὰ ἕνα σόλο στὸ βιολί του, καὶ συμπαθητικὸ ἦταν τὸ βιολονσέλο τοῦ κ. Ἀντωνοπούλου. Εἶνε μαθητὴς τοῦ κ. Μπέμερ. Γλυκύς, μὲ κάποιαν συγκέντρωσιν καὶ σταθερότητα στὴν δοξαριά του. Μελετᾷ μὲ διάθεσιν τὴν μουσικήν, — κι' ἀλήθεια ἀξίζει κανεὶς καὶ νἀφοσιωθῇ ἀκόμα σ' ἕνα τόσο ἐκφραστικὸν ὄργανον.

Ἡ Β' Μουσικοφιλολογικὴ ἀπογευματινὴ

Ἡ κ. Θεοδωροπούλου περιέγραψε τὴν ζωὴν τοῦ Μπετόβεν. Ἐτραγούδησε ἡ Δις Γκίνη, ἡ Δις Πανᾶ ἔπαιξε πιάνο — καὶ οἱ δυὸ ἔργα τοῦ ἰδίου συνθέτου.

Μουσικὴ διάλεξις

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΑ καὶ στενὰ ἐμίλησεν ὁ κ. Ψάχος γιὰ «τὰ μουσικὰ διαγράμματα καὶ τοὺς μελῳδικοὺς τρόπους τῆς ἑλλινικῆς μουσικῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, ἐν παραβολῇ πρὸς τοὺς τρόπους τῆς νεωτέρας μουσικῆς».

Ἔτσι ἀπέμεινε μόνον τὸ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον τῆς διαλέξεως, κι' ἐκεῖνο θαμένο σὲ φράσεις ἀδέξια ἑνωμένες μεταξύ τους. Καμία τέχνη ζωντανοποιήσεως τῶν πραγμάτων καὶ τὰ πολλὰ μουσικὰ «δεδομένα» ποὺ εἶχεν ὁ κ. Ψάχος δὲν ἐχρησίμευσαν εἰς τὸ νὰ ἀποκαλύψουν κἄτι, στὴν πειὸ πνευματικὴ μερίδα τοῦ ἀκροατηρίου.

Ἔργα Ἑλλήνων μὲ τὴν ὀρχήστραν τοῦ Ὠδείου, στὸ Δημοτικόν

ΤΟ ἴδιο ἀπόγευμα ἐδόθηκαν ἀπὸ τὴν ὀρχήστραν τοῦ Ὠδείου τὰ ἔργα τῶν δύο Ἑλλήνων — Καλομοίρη καὶ Λιάλιου. Συγκριτικὰ δὲν θὰ μιλήσω γι' αὐτούς. Δὲν εἶνε πνεύματα ποὺ νὰ συγγενεύουν στὴν ἰδέα μὰ οὔτε στὴν ἀντίληψι καὶ στὸν τρόπο τῆς ἀποδόσεως συναισθημάτων. Ὁ Καλομοίρης εἶνε ὁ πρωτότυπος. Ἡ Ρωμαϊκὴ Σουίτα του εἶνε τὸ ξεπέταγμα πέντε φλογῶν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Κατασταλαγμένες ὀμορφιὲς ἐκεῖ μέσα, στὴν παχειὰ σκιά τους, — παραδόσεις καὶ θρῦλοι προγονικοί, πίκρες σκλαβιᾶς καὶ νοσταλγίες περασμένων, ἀποκοιμισμένες κληρονομικότητες ἐντυπώσεων μακρυνῶν καὶ γλυκοβραδυάσματα συγνεφιασμένων ἀναμνήσεων, καὶ ἀπομεινάρια πνευματικῆς λαμπρότητος, καὶ ἐνθυμίσεις κουραστικές, ἐσωριάζοντο ὅλα στὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ — μουσουργοῦ κι' ἀπετέλεσαν τὸ ἐσωτερικὸν ἠφαίστειον. Ὡς ποὺ ἦρθε ἡ μοιραία ὥρα, — πάντα θὰ ἔρθῃ γιὰ τὸν ἄξιο — κι' ἐξεφάντωσαν μεγάλες, κι' ὡραῖες, οἱ πέντε φλόγες, τὰ πέντε ἔργα, ποὺ μιὰ συνέχεια ἰδεολογικὴ τὰ κρατεῖ στὴν ἴδια δύναμι: «Ἀπὸ τὰ παραμύθια τῆς γρηᾶς», «Σὰν παιχνίδι καὶ σὰν νανούρισμα», «Ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτο καὶ τὴν Ἀρετοῦσα», «Σὰν χορὸς καὶ σὰν χωρατὸ» καὶ «τὸ Παλάτι».

Ὅλα σὰν βάσι τους ἔχουν μιὰ λυρικὴ σκηνή, μιὰ λυρικὴ ἰδέα, ἕνα θεματάκι λυρικό. Κι' ὅλα μιὰν θλίψι γαληνεμένη, ποὺ κρύβεται βαθύτερα ἀφίνοντας περισσότερο νὰ φαίνεται ἡ ἀφέλεια καὶ ἡ ἁπλότης τῆς σκηνῆς. Ἔτσι τὰ αἰσθάνθηκε κι' ὁ Ἕλλην συνθέτης — καὶ μάλιστα αὐτός, σὰν βαθύτερος παρατηρητής, ὅλων αὐτῶν ποὺ ἐχρησίμευσαν γιὰ θέμα του, ἐκύτταξε καὶ τὶς πιὸ μικρές τους ἀποχρώσεις. Ὅλα τὰ πετραδάκια ποὺ κολλημένα σ' ἕνα φύκι, ἔφεγγαν σὰν ἀντανάκλασις μυστικοῦ θαμποῦ ἀστερισμοῦ, στὰ βάθη τῶν ὡραίων γλυκονανουρίστων θαλασσῶν.

Ἔτσι μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ εἰπῇ αὐτὰ τὰ τραγούδια, τὶς παραδόσεις, ὅ,τι κι' ἂν εἶνε, καὶ μιὰ τέτοια παρομοίωσις ταιριάζει στὶς λεπτομέρειές τους, ἀφοῦ ἀποτελοῦν τέτοια θαυμαστὰ σύνολα.

Ὁ Καλομοίρης δὲν ἄφησε ἀνερμήνευτο, ἀνανταπόδοτον κἀνένα παλμόν, ψυχικὸν πειὸ πολύ, τοῦ Ἕλληνος. Ὅμως τοῦ Ἕλληνος τοῦ ἀληθινοῦ, ποὺ ἡ καρδιά του εἶνε τὸ κοιμητῆρι τῶν ὡραίων τῆς φυλῆς του ποὺ ἐδιάβηκαν, καὶ μαζὶ ὁ κῆπος τῶν ἐξαιρετικῶν προτερημάτων — ὅσων σώζονται σήμερα στὴ φυλή του. Γιὰ τὸν ἕλληνα τὸν κίβδηλο δὲν ἐνδιαφέρεται. Κι' ἐκεῖ ποὺ

ἀκούει κανείς, τὸν συγκινεῖ ἔξαφνα νοσταλγικὰ ἕνας αὐλός, — ἴδιο ποταμάκι μελῳδίας ποὺ κυλᾷ καὶ χάνεται κατὰ τοὺς λουλουδιασμένους φράχτες τῶν συμφωνιῶν. Ὑψώνονται λίγο βαθύτερα στὴ σύνθεσι, καὶ τὸ ἀπορροφοῦν, μὰ γιὰ νὰ τὸ ἀφήσουν πάλι, πειὸ κάτω, σ' ἕνα ξέφωτο ὁμαλῆς μελῳδίας νὰ ἀναφανῇ πειὸ πλούσιο, εἴτε ἀνεπαίσθητο τώρα, εἴτε σ' ἕναν ἄλλον τόνο — καταλληλότερον στὴν ἔκφρασι τοῦ ποιητικοῦ νοήματος.

Στὸν «Ἐρωτόκριτο καὶ τὴν Ἀρετοῦσα» ὁ Καλομοίρης ἦταν τρομακτικὰ ζωντανός· νὰ φτεροκοπᾷ ἔβλεπε κἀνείς μιὰ ψυχὴ ἁρπαγμένη πειὰ καὶ κρατημένη καλὰ καὶ στερεὰ στὰ χαρτιὰ τῶν ἐκτελεστῶν.

Πιὸ «Παλάτι» του ἄλλο θέμα ἐκεῖ, περιγραφικὸ περισσότερο, ποὺ μπορεῖ νὰ χορέσῃ κάθε εἰδυλλιακὸ παραμῦθι μέσα στὴ πλούσια λυρικὴ ἀτμοσφαίρα του. Ἐγράφηκε ἐπάνω στὸ τετράστιχο:

Στῆς θάλασσας ἀπάνω τὰ νερὰ
ἕνας τεχνίτης μὲ μυαλὸ καὶ γνῶσι,
μεγάλο ἀγῶνα εἶχε μιὰ φορὰ
παλάτι ξακουστὸ νὰ θεμελιώσῃ.

Καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἔννοια τῆς ποιήσεως, ποὺ μαρτυρεῖ ἁπλὰ καὶ μὲ κρυφὴν εἰρωνία, τὴν ματαιότητα τῶν ὀνείρων, σὰν ἀπαιτοῦν μεγαλύτερες, ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες δυνάμεις, — ὁ συνθέτης συμπληρώνει τὸ ποίημα δυναμώνοντας περισσότερο τὸ θλιβερὸν μέρος του. Ἡ σύνθεσις αὐτή, εἶνε μυριόφωνη καὶ μὲ λαμπρὲς ἀποχρώσεις ἑνὸς ὁράματος, ποὺ ἀληθινὰ ἐστήθη ἐπάνω στὰ νερά. Σωστὸ παλάτι γιὰ νὰ δεχθῇ ἕνα βασιλέα, — ὅμως κι' ἀπὸ φαντασία βαθειὰ εὐγενική, ποὺ κατέχει ὅλες τὶς κρῆνες, — τὰ πειὸ ἄδηλα συναισθήματα. Καὶ τρυφερὸς σὰν παιδί, ὁ συνθέτης ὁ παράξενος, σὰν πλάσμα ἀναμάρτητο, ὅταν θέλῃ νὰ κλάψῃ κἄτι ποὺ τὸ θαρρεῖ χαμένο, κἄτι ποὺ ἐπῆγε νὰ τὸ πιάσῃ κι' αὐτὸ ἐπέταξε, ἀφίνοντας ἄδεια τὴν ἀγκαλιά του καὶ τὴν ψυχή του.

Τέτοιος ὁ Καλομοίρης στὴν «Ρωμαϊκὴ σουΐτα». Σήμερα οἱ Ἕλληνες δὲν θἀμπορέσουν νὰ τὸν νοιώσουν γιατὶ δὲν ἔμαθαν νὰ διαβάζουν στὴν ἴδια ψυχή τους, — γιατὶ δὲν ἔγιναν ἀκόμα Ἕλληνες σωστοί.

Τοῦ κ. Λιάλιου τὸ ἔργον, ἡ «Ρωμαντικὴ Ποίησις» ἦταν σὰν μιὰ μελῳδικὴ φουσκοθαλασσιὰ μὲ πνοὴν μελαγχολίας, ποὺ οὔτε ξεσποῦσε οὔτε κατακάθιζε, — γιὰ νὰ δώσῃ ἕνα συμπέρασμα. Ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικήν, καὶ καθὼς φαίνεται πνεῦμα ὄχι ἀπὸ τὰ ἀνήσυχα ποὺ ζητοῦν νὰ φθάσουν ἀπάτητες κορυφές — ἔδωσε τὸ περισσότερον μιὰν λεπτὴν ἐπεξεργασίαν στὸ ἔργον του. Δὲν εἶνε ὁ τοπικός, ποὺ σὲ κάθε του σκέψι ν' ἀφίνῃ κι' ἕνα ἀποτύπωμα ξεχωριστὰ δικό του. Μὰ εἶνε ὁ παθητικός, ὁ ρωμαντικὸς μάλιστα τραγουδιστής, πραγμάτων ποὺ δὲν τὸν μέλει ἂν ἄλλοι προτήτερά του τὰ ξανατραγούδησαν, καὶ μὲ τὴν ἴδια φωνή, καὶ μὲ τὸν ἴδιο σκοπό. Ὁ κ. Λιάλιος θέλει νὰ τραγουδήσῃ μόνο — κι' αὐτὸ βέβαια τὸ κατορθώνει εὐχάριστα γιὰ τοὺς ἀκροατάς του. Ἀγαπᾷ περισσότερο τὶς νύχτες τὶς ἥμερες τοῦ φεγγαριοῦ, τὰ ἥσυχα νερά, τὰ δειλινὰ ποὺ σβύνουν στὴ νέκρα — ἔτσι φανερώνει τὸ ἔργον του. Ἀγαπᾷ καὶ θέλει παντοῦ τὴν γαλήνη καὶ τὴν μονοτονία τῆς γαλήνης. Δὲν εἶνε ὁ μεγαλόφτερος, μὰ ὁ ὀλιγαρκής. Οἱ τραγικότητες τῶν ἄκρων δὲν τὸν ἐμπνέουν, δὲν τὸν τραβοῦν. Μοτίβα πρωτάκουστα δὲν ἀγκιστρώνονται ἀπὸ τὴν φαντασία του στὰ βάθη τῆς ζωῆς τῶν ἀφανερώτων ἐμπνεύσεων. Πιάνει τὰ ψαράκια ποὺ κολυμβοῦν στὰ ρηχὰ νερά, κι' ἔχει παιγνίδι του πειὸ πολὺ τὸ ψάρεμα, παρὰ σκοπὸ τῆς ζωῆς.

Ὕστερα ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων συνθετῶν, ἡ κ. Βελουδίου ἔπαιξε λεπτὰ καὶ χαριτωμένα στὸ πιάνο τὸ concerto τοῦ Moszkowski εἰς μὶ μεῖζον.

Καὶ ὁ χορὸς τῶν μαθητριῶν τῆς μονῳδίας ἐτραγούδησεν ἄτονα, ὅπως πάντα, τὴν σύνθεσιν τοῦ Léo Délibes.

Ὑπὲρ τῶν ἀπόρων παιδίων Αἰγίου

ΚΑΙ μία συναυλία γιὰ ἀγαθοεργὸν σκοπόν. Στὴν ἀρχὴν ἔκαμε μικρὴν διάλεξιν ὁ κ. Τσοκόπουλος, καὶ κατόπιν ἡ χορῳδία τῆς κ. Ἀλεξάνδρας Μιχαηλίδη, οἱ Δδες Εὐστρατίου, Ξανθάκη, Λοΐζου, καὶ ὁ κ. Καρακίρης ἔπαιξαν διάφορα μουσικὰ κομμάτια.

Ἤρεσεν ἡ διάλεξις καὶ ἐξαιρετικὰ ἡ δευτέρα ἐκτέλεσις τῆς χορῳδίας, ποὺ παρουσίασε ἕνα ρυθμικώτατον σύνολον. Ἡ κ. Μιχαηλίδη ἐμφανίζεται μὲ μουσικὴν ἐργασίαν εὐσυνείδητον, ὠργανωμένην ἀπὸ καλλιτεχνικὴν ἀντίληψιν.

ΕΙ. Π. Δ.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ὁ Ράλλειος διαγωνισμὸς

ΣΕΜΝΗ ἑορτὴ διὰ τὴν ἀπονομὴν τοῦ χιλιοδράχμου ἐτησίου βραβείου ἔγεινε τὴν 26 Φεβρουαρίου εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου.

Ἡ μητέρα τοῦ ἐν Παρισίοις ἀποθανόντος διακεκριμένου Ἕλληνος Ζωγράφου Θεοδώρου Ράλλη κυρία Αἰκατερίνη Ράλλη, εἰς μνήμην τοῦ υἱοῦ της ἵδρυσε τὸ Ράλλειον τοῦτο διαγώνισμα τῆς ζωγραφικῆς μεταξὺ τῶν τελειοφοίτων τοῦ Σχολείου τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

Δύο μόνον ζωγράφοι συνηγωνίσθησαν οἱ κ. κ. Δ. Μπισκίνης καὶ Γ. Γουναρόπουλος, τὸ δὲ βραβεῖον ἔλαβεν ὁ κ. Δ. Μπισκίνης. Τὸ ἔργον τοῦ κ. Γουναροπούλου ἠγοράσθη παρὰ τοῦ κ. Ἀντ. Μπενάκη.

Κατὰ τὴν ἀπονομὴν τοῦ βραβείου παρίσταντο ὁ Πρίγκηψ Νικόλαος ἐπίτιμος Πρόεδρος τῆς Πινακοθήκης, ὁ κ. Στ. Σκουλούδης, ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ραλλείου διαγωνισμοῦ κ. κ. Σπ. Στάης, Ράλλης, Καλλιγᾶς, οἱ καθηγηταὶ τοῦ Σχολείου τῶν Καλῶν Τεχνῶν μετὰ τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς Σχολῆς.

Ὁ κ. Γ. Ἰακωβίδης δι' ὀλίγων ἔξησε τὰ καλὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἔχῃ ὁ διαγωνισμὸς οὗτος, ὁ δὲ καθηγητὴς κ. Θωμᾶς Θωμόπουλος ἔκαμε τὴν εἰσήγησιν τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς, τονίσας ὅτι εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἐὰν καὶ διὰ τὴν γλυπτικὴν ἐλαμβάνετο κάποια μέριμνα, καθόσον τὰ τελευταῖα ἔτη ἐγκατελείφθη τελείως εἰς τὴν τύχην της.

Ἀπὸ τὴν εἰσήγησιν τοῦ κ. Θωμοπούλου ἀποσπῶμεν τὰς χαρακτηριστικὰς ταύτας γραμμάς.

«Οἱ νεαροί καλλιτέχναι μας, παρὰ τὴν δικαιολογημένην ἀπειρίαν των, ἐφάνησαν τολμηροί. Καὶ ἂν ὑστέρησαν κατὰ τὴν τελικὴν ἀπόδοσιν τοῦ θέματος των τὸ ὁποῖον τόσον καλὰ συνέλαβον, τὸ μέλλον θὰ τοὺς ἀνοίξῃ νέους ὁρίζοντας καὶ θὰ βαδίσουν μὲ περισσοτέραν περίσκεψιν.

«Αἱ πρῶται δυσκολίαι θὰ τοὺς χρησιμεύσουν ὡς μάθημα δοκιμαστικὸν διὰ νὰ προχωρήσουν κατόπιν μὲ θάρρος εἰς τὸ ἔργον των. Τὸ θέμα τὸ ὁποῖον τοῖς ἐδόθη ἦτο «ἡ ἐργασία». Τὸ συνέλαβον πολὺ πληρέστερον, δὲν ἐτόλμησαν νὰ τρέξουν πέραν τῶν αἰθουσῶν τῆς Σχολῆς. Ὁ κόσμος καὶ ἡ ζωὴ δὲν τοὺς συνεκίνησαν, δὲν διεῖδον βαθύτερα τὴν ἐργαζομένην ἀνθρωπότητα, μαθηταὶ ἀκόμη, ὄχι ἁπλῶς μόνον ὡς πρὸς τὸ τεχνικὸν μέρος, ἀλλὰ καὶ ἐν γένει μαθηταὶ καὶ πρωτόπειροι εἰς τὴν ζωήν. Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς εἶνε ἡ μεγαλυτέρα των ἀρετή, ὑπῆρξαν εἰλικρινεῖς, καὶ ἡ εἰλικρίνεια εἶνε ἡ βάσις κάθε αἰσθητικῆς δημιουργίας . . .
. . . . . .

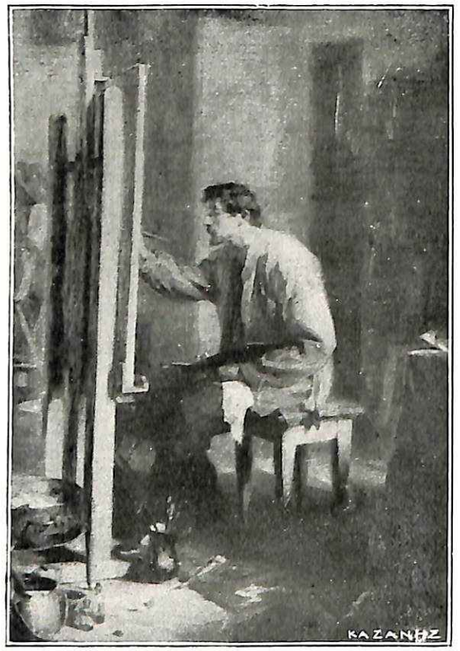

Ἀπὸ τὸν Ράλλειον Διαγωνισμόν — Τὸ βραβευθὲν ἔργον τοῦ κ. Δ. Μπισκίνη

«Ἡ αἰσθητικὴ τρεῖς δρόμους ἀναγνωρίζει ἀνοικτοὺς εἰς τὴν τέχνην. Ὁ πρῶτος εἶνε ἡ μίμησις τῆς προγενεστέρας τέχνης, ὁ δεύτερος ἡ ἀντιγραφὴ τῆς πραγματικότητος, καὶ ὁ τρίτος ἡ ἐκδήλωσις τῶν ἀτομικῶν ἐντυπώσεων. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων τῆς συνθηκολογημένης τέχνης τῆς κοινῶς ἀκαδημαϊκῆς, τῆς πραγματιστικῆς (realiste) καὶ τῆς προσωπικῆς, μόνον ἡ τελευταία εἶνε ἀξία τοῦ ὀνόματος τῆς τέχνης. Ἡ πρώτη εἶνε ἡ ἄρνησις, ἡ ἀντίφασις μάλιστα τῆς τέχνης, ἡ δευτέρα εἶνε συχνοτέρα τέχνη, διότι εἶνε σχεδὸν ἀδύνατον ὁ καλλιτέχνης νὰ ἐξαφανίζεται ὄπισθεν τῆς πραγματικότητος. Ἀλλ' ἡ προσωπικότης τοῦ καλλιτέχνου, αὐτὴ εἶνε ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποκαθιστᾷ καὶ καθορίζει τὴν τέχνην, ὥστε ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ πρῶτον καθῆκον τοῦ καλλιτέχνου εἶνε νὰ ἐπιζητῇ τὴν ἀπόδοσιν τῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα τὸν ἐγγίζουν καὶ τὸν συγκινοῦν πραγματικῶς.

«Πολλαπλῆ θὰ εἶνε ἡ ὠφέλεια ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ διαγωνισμοῦ τούτου. Ἀλλ' ὅ,τι πρὸ παντὸς πρέπει νὰ ἐξάρωμεν, εἶνε ἡ εὐγενὴς ἅμιλλα ἡ ὁποία θὰ γεννηθῇ εἰς τὰς καρδίας τῶν νεαρῶν καλλιτεχνῶν. Ἅμιλλα ἡ ὁποία παντοῦ καὶ πάντοτε πρέπει νὰ καθοδηγῇ τοὺς τεχνίτας· αἱ ταπειναὶ φιλοδοξίαι ἂς ὑποχωροῦν πρὸ τοῦ μεγαλείου τῆς τέχνης καὶ νέα ζωὴ ἂς σκορπίσῃ καὶ πάλιν τὴν χαρὰν εἰς τὴν φυλὴν ἡ ὁποία ἐδίδαξε τὴν ἀνθρωπότητα τοὺς νόμους τοῦ ὡραίου».

ΕΙΔΙΚΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εἶναι μεγάλη πολὺ ἡ σημασία τῆς Σηροτροφικῆς Ἐκθέσεως ποὺ ὁλοένα ἑτοιμάζεται. Σήμερα θὰ ἀφήσωμεν νὰ μιλήσῃ ἡ ἐπιστήμη καὶ οἱ ἀριθμοί. Τὸν λόγον ἔχει ὁ κ. Σπ. Χασιώτης Κυβερνητικὸς Ἐπίτροπος τῆς Σηροτροφικῆς καὶ Μεταξουργικῆς Ἐκθέσεως. Ὅ,τι γράφομεν εἶναι ἀπὸ τὴν θετικωτάτην ὁμιλίαν του εἰς τὴν αὔθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας πρὸ 3 ἑβδομάδων:

Ἡ Σηροτροφία εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὶν καὶ τώρα

Ἡ καλλιέργεια τῆς μορέας, ἡ ἐκτροφὴ τοῦ μεταξοσκώληκος, ἡ κατεργασία τῆς μετάξης συνδέονται στενώτατα μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους μας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἡ Πελοπόννησος, μάλιστα ὁ Μιστρᾶς, αἱ Καλάμαι, ἡ Τρίπολις, αἱ Θῆβαι, αἱ νῆσοι τῶν Κυκλάδων, τὰ Ἀμπελάκια τῆς Θεσσαλίας, ἡ Ἀγυιὰ καὶ πλεῖσται ἐν γένει περιφέρειαι πολλὰ ἐκέρδιζον ἐκ τῆς παραγωγῆς καὶ ἐκ τῆς κατεργασίας τῆς μετάξης καὶ ὄχι ὀλίγον συνετέλεσε καὶ ἡ βιομηχανία αὕτη εἰς τὸ νὰ συντηρῶνται οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, νὰ ἀντέχουν οἰκονομικῶς καὶ νὰ παρασκευάζωνται διὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεως. Κατὰ τὸ 1770, μόνον ὁ Μιστρᾶς εἰσῆγεν ἐκ Μασσαλίας περὶ τὰ 4 ἑκατομμ. φρ. ἐτησίως ἐκ μετάξης, ἐν ᾧ σήμερον ὅλη ἡ Ἑλλὰς δὲν παράγει κατὰ στατιστικὴν τοῦ Ὑπουργείου καταρτισθεῖσαν πέρυσιν εἰμὴ μόνον περὶ τὰς 550 ἕως 600 χιλ. ὀκάδας χλωρῶν κουκουλίων ἀξίας μικροτέρας τῶν 2 ἑκατομμ. φράγκων. Ἀλλὰ καὶ μέχρι πρὸ 50 περίπου ἐτῶν ἡ παραγωγὴ κουκουλίων ἀνήρχετο ἐν Ἑλλάδι εἰς ποσὸν σχεδὸν τετραπλάσιον τοῦ σημερινοῦ, διότι παρήγοντο ἐτησίως καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα μὴ ὑπολογιζομένης τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν Ἰονίων νήσων ὑπὲρ τὰς 2 ἑκατομμ. ὀκάδας κουκουλίων ἀξίας 10 καὶ πλέον ἑκατομμ. δραχμῶν. Τὴν μεταξοπαραγωγὴν ἐσταμάτησε καὶ ὀπισθοδρόμησεν ἔκτοτε ἡ φοβερὰ ἐπιδημία τῆς νόσου πεπερίνης. Ἀλλ' ἡ ἀνακάλυψις ὑπὸ τοῦ μεγάλου Παστὲρ τῆς αἰτίας τῆς νόσου καὶ τῆς μεθόδου τῆς παραγωγῆς σπόρου μικροσκοπημένου καὶ ἀπηλλαγμένου τοῦ μολύσματος τῆς νόσου, ἔδωκε νέαν ζωὴν εἰς τὸν κλάδον τῆς μεταξοπαραγωγῆς.

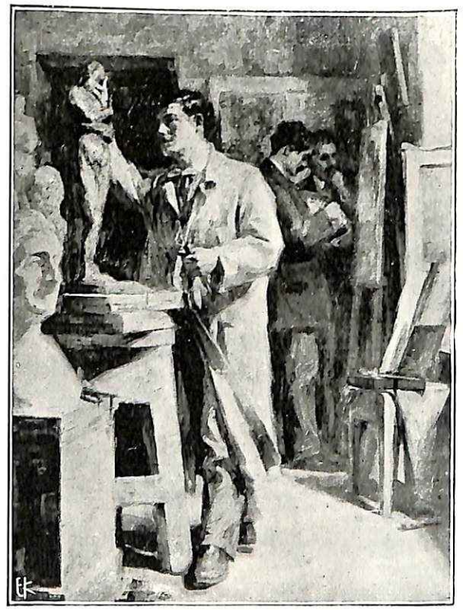

Ἀπὸ τὸν Ράλλειον Διαγωνισμόν. — Τὸ ἔργον τοῦ κ. Γ. Γουναροπούλου

Ὅλαι αἱ χῶραι, ὅπου εἶναι δυνατὸν νὰ παράγεται ἡ μέταξα, ἐπωφελήθησαν τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Παστὲρ καὶ ἀνέπτυξαν πάλιν τὴν παραγωγὴν τῆς μετάξης ἂν καὶ ἡ τιμὴ αὐτῆς σήμερον εἶναι κατὰ 50 τοῖς 100 μικροτέρα ἐκείνης, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸ 40 ἐτῶν. Καὶ πλὴν τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας, ἡ παραγωγὴ κουκουλίων διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ διὰ τῆς προστασίας, τῆς ὁποίας τυγχάνει παρὰ τῆς Πολιτείας ὁ κλάδος οὗτος ἱκανῶς ἀνεπτύχθη καὶ ἀναπτύσσεται καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ ἐν Καυκάσῳ τῆς Ρωσσίας καὶ ἐν Τουρκίᾳ. Ἡ παγκόσμιος παραγωγὴ χλωρῶν κουκουλίων ἀνέρχεται σήμερον εἰς 200 περίπου ἑκατομμ. ὀκάδας ἀξίας 700 περίπου ἑκατομμ. δραχμῶν. Εἰς πολλὰ δὲ δισεκατομμύρια φράγκα ὑπολογίζεται ἡ ἀξία τῶν ἐκ τῆς μετάξης παραγομένων ἐν τῷ κόσμῳ μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ τεχνουργημάτων μεταξωτῶν ἐν γένει.

Ἀλλὰ μεταξὺ ὅλων τῶν σηροτροφικῶν χωρῶν αὐτῶν ἡ Ἑλλὰς ἡ ἄλλοτε κατέχουσα μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις εἰς τὴν Εὐρώπην, σήμερον δυστυχῶς κατέχει τὴν τελευταίαν θέσιν. Καὶ αὐτὴ ἡ Βουλγαρία παράγει τριπλάσιον ποσὸν κουκουλίων ἢ ἡ Ἑλλάς. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ εἴπωμεν ποῖα μέτρα ἔλαβον ἄλλαι χῶραι πρὸς ἐνθάρρυνσιν καὶ προστασίαν τῆς μεταξοπαραγωγῆς καὶ τί πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἐνεργήσωμεν ἵνα ἐξασφαλίσωμεν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς σηροτροφίας δι' ἀνόσου σπόρου μετ' εἰδικὸν ἔλεγχον κλ. Ἀλλ' ἡ πολιτεία δὲν δύναται νὰ μὴ ὑποστηρίξῃ σπουδαίως τὸν κινδυνεύοντα τὸν ἔσχατον κίνδυνον νὰ ἐκλείψῃ κλάδον τῆς σηροτροφίας. Πρέπει ὅμως νὰ αἰσθανθῶμεν ὅλοι θερμὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ αὐτῆς καὶ νὰ τὴν ἀγαπήσωμεν πάντες ὅπως τὴν ἠγάπων καὶ οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες ἡμῶν καὶ ὄχι ὀλίγα ἐκέρδιζον ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης.

Τί χρειάζεται διὰ τὴν ἐπιτυχίαν

Ἡ παραγωγὴ τῶν κουκουλίων δὲν ἀπαιτεῖ οὔτε σπουδαῖα κεφάλαια, οὔτε κόπους καὶ μόχθους ὡς τόσαι ἄλλαι ἐργασίαι, οὔτε καμίαν δύσκολον καὶ πολύπλοκον τέχνην. Εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν δύνανται νὰ λαμβάνωσι μέρος τὰ ἀδύνατα μέλη τῆς οἰκογενείας, αἱ γυναῖκες, τὰ κοράσια, τὰ παιδία. Εἰς διάστημα 40-50 ἡμερῶν μία οἰκογένεια ἀγροτικὴ ἔχουσα φυτευμένα 2-3 μόνον στρέμματα μὲ μορέας δύναται νὰ παράγῃ διὰ τῆς καλλιεργείας 2 οὐγγιῶν κουκουλοσπόρου μικροσκοπημένου, 80 ἔστω κατὰ μέσον ὅρον ὀκ. κουκουλίων ἀξίας 250 δραχ. περίπου μὲ τὰς ὁποίας θ' ἀγοράζῃ ἡ οἰκογένεια αὕτη 800 ὀκ. σίτου δηλ. ὅλον τὸν ἄρτον αὐτῆς δι' ἓν ἔτος καὶ τοῦτον μόνον ἀπὸ 2-3 στρέμματα γῆς καὶ μὲ ἐργασίαν τῶν γυναικοπαίδων 40-50 ἡμερῶν. Ἐν ᾧ τὸ ποσὸν αὐτὸ τοῦ σίτου διὰ νὰ παράγῃ εἷς γεωργὸς ἔχει ἀνάγκην νὰ καλλιεργῇ 10-20 στρέμματα ἀγρῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς συνιστῶντες τὴν σηροτροφίαν δὲν συμβουλεύομεν ν' ἀφήσωμεν τὰς ἄλλας καλλιεργείας, τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν ἐλαιῶν. Ἀλλὰ πλὴν αὐτῶν δύναται ἕκαστος γεωργὸς νὰ φυτεύσῃ 2-3 ἔστω στρέμματα μὲ μορέας εἰς τὰ ἄκρα τῶν ἀγρῶν του, τῶν κήπων του, τῶν προαυλίων του καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἂς ἀντικαταστήσῃ διὰ μωρεοφυτείας 2-3 στρέμματα ἀμπέλων, αἱ ὁποῖαι σήμερον πλεονάζουν παρ' ἡμῖν, ἀφ' οὗ δυσκόλως πωλεῖται ὅλον τὸ γλεῦκος, ὅσον παράγει σήμερον ἡ Ἑλλὰς μετὰ τὴν οἰνικὴν κρίσιν. Ὁ γεωργὸς φυτεύων 2-3 στρέμματα μὲ μορέας θὰ ἔχῃ ἐξ αὐτῶν μίαν ἐπὶ πλέον πρόσοδον 200 τὸ ὀλιγώτερον δραχ. ἐτησίως. Ὑποθέσωμεν τώρα ὅτι μόνον τὸ ἓν τέταρτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ δηλ. 50 χιλ. περίπου οἰκογένειαι θ' ἀκολουθήσουν τὴν ἁπλουστάτην αὐτὴν συμβουλήν, ἡ πρόσοδος τότε ἐκ κουκουλίων δύναται ν' ἀνέλθῃ παρ' ἡμῖν εἰς 30 ἑκατ. ἐτησίως ἀντὶ τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομ. ὅπερ ἔχομεν σήμερον ἐκ τῆς ἐπὶ τοσοῦτον παραμεληθείσης σηροτροφίας παρ' ἡμῖν. Ἀλλ' ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχωμεν φυτευμένα μὲ μορέας τουλάχιστον 300 ἕως 500 στρέμματα γῆς. Ἑπομένως χρειάζονται νὰ φυτευθῶσι καθ' ἅπασαν τὴν χώραν λαμβανομένων ὑπ' ὄψει καὶ τῶν ἐξ ἀνεπαρκείας ἀγροτικῆς ἀσφαλείας δενδροφθορῶν 20 τουλάχιστον ἑκατομ. μορεοδένδρων ἤτοι ὑπὲρ τὰ 100 δένδρα εἰς μέγα σχῆμα παρ' ἑκάστου ἀγρότου. Ποῦ θὰ εὕρωσι τὰ δένδρα ταῦτα; Ἐκ τῶν φυτωρίων τοῦ δημοσίου καὶ τῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας τὰ παραγόμενα ἄχρι καὶ τῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας τὰ παραγόμενα ἄχρι τοῦδε ποσὰ μωρεῶν ἀνήρχοντο εἰς δεκάδας τινὰς χιλιάδων δένδρων κατ' ἔτος. Ἀπὸ πέρυσι τὰ δημόσια φυτώρια παρήγαγον ἐκ σπορᾶς περὶ τὰς 300 χιλ. μορεοδένδρων. Ἀλλὰ καὶ τὰ ποσὰ ταῦτα εἶνε πλέον ἢ ἀνεπαρκῆ. Διὰ τοῦτο κατεφύγομεν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ὅπου οἱ διδάσκαλοι μετὰ τῶν μικρῶν μαθητῶν ἐν τοῖς χωρίοις δύνανται εὐχερῶς νὰ παράγωσιν τὴν παραγωγὴν κουκουλίων, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀφθονία τῆς πρώτης ὕλης θὰ ἔχῃ συνέπειαν τὴν εὐρυτάτην ἀνάπτυξιν παρ' ἡμῖν τῆς βιομηχανίας τῆς μετάξης, ἡ ὁποία εἶνε ἱκανὴ νὰ διπλασιάσῃ καὶ τριπλασιάσῃ τὴν ἀξίαν τῶν κουκουλίων μεταβάλλουσα αὐτὰ εἰς ὑφάσματα καὶ εἰς ἄπειρα πολυποίκιλα διὰ κολοσσιαίας μεταξουργικὰς ἐργασίας.

Εὐτυχῶς ἔχομεν ἤδη εἴς τινας ἐπαρχιακὰς πόλεις, ὡς ἐν Καλάμαις, ἐν Σπάρτῃ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀθήναις ἐργοστάσια μεταξουργίας ὀλίγιστα μέν, ἀλλ' ἀξιόλογα, ἀποδεικνύοντα πόσον αἱ τοιοῦτοι εἴδους βιομηχανίαι εἶνε φυσικαὶ διὰ τὸν τόπον ἡμῶν καὶ βιώσιμοι, καὶ ποίαν ἀνάπτυξιν δύνανται νὰ λάβουν αὗται παρ' ἡμῖν ἂν περιβάλωμεν αὐτὰς διὰ τῆς στοργῆς ἡμῶν πάντες καὶ ἡ πολιτεία καὶ ἡ κοινωνία.

Ἡ ἔκθεσις

Ἡ Σηροτροφικὴ καὶ Μεταξουργικὴ Ἔκθεσις θὰ παρουσιάσῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ὅλην τὴν γενομένην παρ' ἡμῖν σήμερον ἐργασίαν. Οἱ παραγωγοὶ θὰ φιλοτιμηθῶσι βεβαίως νὰ ἐπιδείξουν ἀποστέλλοντες ἐκθέματα εἰς τὴν ἔκθεσιν ταύτην τὰς προόδους των ἕκαστος. Δὲν πρόκειται δὲ μόνον νὰ θαυμασθοῦν καὶ ἐπαινεθοῦν καὶ νὰ βραβευθοῦν τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαφυτεύσῃ 2-3 ἔστω στρέμματα μὲ μορέας εἰς τὰ ἄκρα τῶν ἀγρῶν του, τῶν κήπων του, τῶν προαυλίων του καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἂς ἀντικαταστήσῃ διὰ μωρεοφυτείας 2-3 στρέμματα ἀμπέλων, αἱ ὁποῖαι σήμερον πλεονάζουν παρ' ἡμῖν, ἀφ' οὗ δυσκόλως πωλεῖται ὅλον τὸ γλεῦκος, ὅσον παράγει σήμερον ἡ Ἑλλὰς μετὰ τὴν οἰνικὴν κρίσιν. Ὁ γεωργὸς φυτεύων 2-3 στρέμματα μὲ μορέας θὰ ἔχῃ ἐξ αὐτῶν μίαν ἐπὶ πλέον πρόσοδον 200 τὸ ὀλιγώτερον δραχ. ἐτησίως. Ὑποθέσωμεν τώρα ὅτι μόνον τὸ ἓν τέταρτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ δηλ. 50 χιλ. περίπου οἰκογένειαι θ' ἀκολουθήσουν τὴν ἁπλουστάτην αὐτὴν συμβουλήν, ἡ πρόσοδος τότε ἐκ κουκουλίων δύναται ν' ἀνέλθῃ παρ' ἡμῖν εἰς 30 ἑκατ. ἐτησίως ἀντὶ τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομ. ὅπερ ἔχομεν σήμερον ἐκ τῆς ἐπὶ τοσοῦτον παραμεληθείσης σηροτροφίας παρ' ἡμῖν. Ἀλλ' ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχωμεν φυτευμένα μὲ μορέας τουλάχιστον 300 ἕως 500 στρέμματα γῆς. Ἑπομένως χρειάζονται νὰ φυτευθῶσι καθ' ἅπασαν τὴν χώραν λαμβανομένων ὑπ' ὄψει καὶ τῶν ἐξ ἀνεπαρκείας ἀγροτικῆς ἀσφαλείας δενδροφθορῶν 20 τουλάχιστον ἑκατομ. μορεοδένδρων ἤτοι ὑπὲρ τὰ 100 δένδρα εἰς μέγα σχῆμα παρ' ἑκάστου ἀγρότου. Ποῦ θὰ εὕρωσι τὰ δένδρα ταῦτα; Ἐκ τῶν φυτωρίων τοῦ δημοσίου καὶ τῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας τὰ παραγόμενα ἄχρι καὶ τῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας τὰ παραγόμενα ἄχρι τοῦδε ποσὰ μωρεῶν ἀνήρχοντο εἰς δεκάδας τινὰς χιλιάδων δένδρων κατ' ἔτος. Ἀπὸ πέρυσι τὰ δημόσια φυτώρια παρήγαγον ἐκ σπορᾶς περὶ τὰς 300 χιλ. μορεοδένδρων. Ἀλλὰ καὶ τὰ ποσὰ ταῦτα εἶνε πλέον ἢ ἀνεπαρκῆ. Διὰ τοῦτο κατεφύγομεν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ὅπου οἱ διδάσκαλοι μετὰ τῶν μικρῶν μαθητῶν ἐν τοῖς χωρίοις δύνανται εὐχερῶς νὰ παράγωσιν τὴν παραγωγὴν κουκουλίων, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀφθονία τῆς πρώτης ὕλης θὰ ἔχῃ συνέπειαν τὴν εὐρυτάτην ἀνάπτυξιν παρ' ἡμῖν τῆς βιομηχανίας τῆς μετάξης, ἡ ὁποία εἶνε ἱκανὴ νὰ διπλασιάσῃ καὶ τριπλασιάσῃ τὴν ἀξίαν τῶν κουκουλίων μεταβάλλουσα αὐτὰ εἰς ὑφάσματα καὶ εἰς ἄπειρα πολυποίκιλα διὰ κολοσσιαίας μεταξουργικὰς ἐργασίας.

Εὐτυχῶς ἔχομεν ἤδη εἴς τινας ἐπαρχιακὰς πόλεις, ὡς ἐν Καλάμαις, ἐν Σπάρτῃ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀθήναις ἐργοστάσια μεταξουργίας ὀλίγιστα μέν, ἀλλ' ἀξιόλογα, ἀποδεικνύοντα πόσον αἱ τοιοῦτοι εἴδους βιομηχανίαι εἶνε φυσικαὶ διὰ τὸν τόπον ἡμῶν καὶ βιώσιμοι, καὶ ποίαν ἀνάπτυξιν δύνανται νὰ λάβουν αὗται παρ' ἡμῖν ἂν περιβάλωμεν αὐτὰς διὰ τῆς στοργῆς ἡμῶν πάντες καὶ ἡ πολιτεία καὶ ἡ κοινωνία.

Ἡ ἔκθεσις

Ἡ Σηροτροφικὴ καὶ Μεταξουργικὴ Ἔκθεσις θὰ παρουσιάσῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ὅλην τὴν γενομένην παρ' ἡμῖν σήμερον ἐργασίαν. Οἱ παραγωγοὶ θὰ φιλοτιμηθῶσι βεβαίως νὰ ἐπιδείξουν ἀποστέλλοντες ἐκθέματα εἰς τὴν ἔκθεσιν ταύτην τὰς προόδους των ἕκαστος. Δὲν πρόκειται δὲ μόνον νὰ θαυμασθοῦν καὶ ἐπαινεθοῦν καὶ νὰ βραβευθοῦν τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαφυτεύσῃ 2-3 ἔστω στρέμματα μὲ μορέας εἰς τὰ ἄκρα τῶν ἀγρῶν του, τῶν κήπων του, τῶν προαυλίων του καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἂς ἀντικαταστήσῃ διὰ μωρεοφυτείας 2-3 στρέμματα ἀμπέλων, αἱ ὁποῖαι σήμερον πλεονάζουν παρ' ἡμῖν, ἀφ' οὗ δυσκόλως πωλεῖται ὅλον τὸ γλεῦκος, ὅσον παράγει σήμερον ἡ Ἑλλὰς μετὰ τὴν οἰνικὴν κρίσιν. Ὁ γεωργὸς φυτεύων 2-3 στρέμματα μὲ μορέας θὰ ἔχῃ ἐξ αὐτῶν μίαν ἐπὶ πλέον πρόσοδον 200 τὸ ὀλιγώτερον δραχ. ἐτησίως. Ὑποθέσωμεν τώρα ὅτι μόνον τὸ ἓν τέταρτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ δηλ. 50 χιλ. περίπου οἰκογένειαι θ' ἀκολουθήσουν τὴν ἁπλουστάτην αὐτὴν συμβουλήν, ἡ πρόσοδος τότε ἐκ κουκουλίων δύναται ν' ἀνέλθῃ παρ' ἡμῖν εἰς 30 ἑκατ. ἐτησίως ἀντὶ τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομ. ὅπερ ἔχομεν σήμερον ἐκ τῆς ἐπὶ τοσοῦτον παραμεληθείσης σηροτροφίας παρ' ἡμῖν. Ἀλλ' ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχωμεν φυτευμένα μὲ μορέας τουλάχιστον 300 ἕως 500 στρέμματα γῆς. Ἑπομένως χρειάζονται νὰ φυτευθῶσι καθ' ἅπασαν τὴν χώραν λαμβανομένων ὑπ' ὄψει καὶ τῶν ἐξ ἀνεπαρκείας ἀγροτικῆς ἀσφαλείας δενδροφθορῶν 20 τουλάχιστον ἑκατομ. μορεοδένδρων ἤτοι ὑπὲρ τὰ 100 δένδρα εἰς ἑκατομ. μορεοδένδρων ἤτοι ὑπὲρ τὰ 100 δένδρα εἰς μέγα σχῆμα παρ' ἑκάστου ἀγρότου. Ποῦ θὰ εὕρωσι τὰ δένδρα ταῦτα; Ἐκ τῶν φυτωρίων τοῦ δημοσίου καὶ τῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας τὰ παραγόμενα ἄχρι καὶ τῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας τὰ παραγόμενα ἄχρι τοῦδε ποσὰ μωρεῶν ἀνήρχοντο εἰς δεκάδας τινὰς χιλιάδων δένδρων κατ' ἔτος. Ἀπὸ πέρυσι τὰ δημόσια φυτώρια παρήγαγον ἐκ σπορᾶς περὶ τὰς 300 χιλ. μορεοδένδρων. Ἀλλὰ καὶ τὰ ποσὰ ταῦτα εἶνε πλέον ἢ ἀνεπαρκῆ. Διὰ τοῦτο κατεφύγομεν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ὅπου οἱ διδάσκαλοι μετὰ τῶν μικρῶν μαθητῶν ἐν τοῖς χωρίοις δύνανται εὐχερῶς νὰ παράγωσιν τὴν παραγωγὴν κουκουλίων, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀφθονία τῆς πρώτης ὕλης θὰ ἔχῃ συνέπειαν τὴν εὐρυτάτην ἀνάπτυξιν παρ' ἡμῖν τῆς βιομηχανίας τῆς μετάξης, ἡ ὁποία εἶνε ἱκανὴ νὰ διπλασιάσῃ καὶ τριπλασιάσῃ τὴν ἀξίαν τῶν κουκουλίων μεταβάλλουσα αὐτὰ εἰς ὑφάσματα καὶ εἰς ἄπειρα πολυποίκιλα διὰ κολοσσιαίας μεταξουργικὰς ἐργασίας.

Εὐτυχῶς ἔχομεν ἤδη εἴς τινας ἐπαρχιακὰς πόλεις, ὡς ἐν Καλάμαις, ἐν Σπάρτῃ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀθήναις ἐργοστάσια μεταξουργίας ὀλίγιστα μέν, ἀλλ' ἀξιόλογα, ἀποδεικνύοντα πόσον αἱ τοιοῦτοι εἴδους βιομηχανίαι εἶνε φυσικαὶ διὰ τὸν τόπον ἡμῶν καὶ βιώσιμοι, καὶ ποίαν ἀνάπτυξιν δύνανται νὰ λάβουν αὗται παρ' ἡμῖν ἂν περιβάλωμεν αὐτὰς διὰ τῆς στοργῆς ἡμῶν πάντες καὶ ἡ πολιτεία καὶ ἡ κοινωνία.

Ἡ ἔκθεσις

Ἡ Σηροτροφικὴ καὶ Μεταξουργικὴ Ἔκθεσις θὰ παρουσιάσῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ὅλην τὴν γενομένην παρ' ἡμῖν σήμερον ἐργασίαν. Οἱ παραγωγοὶ θὰ φιλοτιμηθῶσι βεβαίως νὰ ἐπιδείξουν ἀποστέλλοντες ἐκθέματα εἰς τὴν ἔκθεσιν ταύτην τὰς προόδους των ἕκαστος. Δὲν πρόκειται δὲ μόνον νὰ θαυμασθοῦν καὶ ἐπαινεθοῦν καὶ νὰ βραβευθοῦν τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαφυτεύσῃ 2-3 ἔστω στρέμματα μὲ μορέας εἰς τὰ ἄκρα τῶν ἀγρῶν του, τῶν κήπων του, τῶν προαυλίων του καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἂς ἀντικαταστήσῃ διὰ μωρεοφυτείας 2-3 στρέμματα ἀμπέλων, αἱ ὁποῖαι σήμερον πλεονάζουν παρ' ἡμῖν, ἀφ' οὗ δυσκόλως πωλεῖται ὅλον τὸ γλεῦκος, ὅσον παράγει σήμερον ἡ Ἑλλὰς μετὰ τὴν οἰνικὴν κρίσιν. Ὁ γεωργὸς φυτεύων 2-3 στρέμματα μὲ μορέας θὰ ἔχῃ ἐξ αὐτῶν μίαν ἐπὶ πλέον πρόσοδον 200 τὸ ὀλιγώτερον δραχ. ἐτησίως. Ὑποθέσωμεν τώρα ὅτι μόνον τὸ ἓν τέταρτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ δηλ. 50 χιλ. περίπου οἰκογένειαι θ' ἀκολουθήσουν τὴν ἁπλουστάτην αὐτὴν συμβουλήν, ἡ πρόσοδος τότε ἐκ κουκουλίων δύναται ν' ἀνέλθῃ παρ' ἡμῖν εἰς 30 ἑκατ. ἐτησίως ἀντὶ τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομ. ὅπερ ἔχομεν σήμερον ἐκ τῆς ἐπὶ τοσοῦτον παραμεληθείσης σηροτροφίας παρ' ἡμῖν. Ἀλλ' ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχωμεν φυτευμένα μὲ μορέας τουλάχιστον 300 ἕως 500 στρέμματα γῆς. Ἑπομένως χρειάζονται νὰ φυτευθῶσι καθ' ἅπασαν τὴν χώραν λαμβανομένων ὑπ' ὄψει καὶ τῶν ἐξ ἀνεπαρκείας ἀγροτικῆς ἀσφαλείας δενδροφθορῶν 20 τουλάχιστον ἑκατομ. μορεοδένδρων ἤτοι ὑπὲρ τὰ 100 δένδρα εἰς ἑκατομ. μορεοδένδρων ἤτοι ὑπὲρ τὰ 100 δένδρα εἰς μέγα σχῆμα παρ' ἑκάστου ἀγρότου. Ποῦ θὰ εὕρωσι τὰ δένδρα ταῦτα; Ἐκ τῶν φυτωρίων τοῦ δημοσίου καὶ τῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας τὰ παραγόμενα ἄχρι καὶ τῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας τὰ παραγόμενα ἄχρι τοῦδε ποσὰ μωρεῶν ἀνήρχοντο εἰς δεκάδας τινὰς χιλιάδων δένδρων κατ' ἔτος. Ἀπὸ πέρυσι τὰ δημόσια φυτώρια παρήγαγον ἐκ σπορᾶς περὶ τὰς 300 χιλ. μορεοδένδρων. Ἀλλὰ καὶ τὰ ποσὰ ταῦτα εἶνε πλέον ἢ ἀνεπαρκῆ. Διὰ τοῦτο κατεφύγομεν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ὅπου οἱ διδάσκαλοι μετὰ τῶν μικρῶν μαθητῶν ἐν τοῖς χωρίοις δύνανται εὐχερῶς νὰ παράγωσιν τὴν παραγωγὴν κουκουλίων, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀφθονία τῆς πρώτης ὕλης θὰ ἔχῃ συνέπειαν τὴν εὐρυτάτην ἀνάπτυξιν παρ' ἡμῖν τῆς βιομηχανίας τῆς μετάξης, ἡ ὁποία εἶνε ἱκανὴ νὰ διπλασιάσῃ καὶ τριπλασιάσῃ τὴν ἀξίαν τῶν κουκουλίων μεταβάλλουσα αὐτὰ εἰς ὑφάσματα καὶ εἰς ἄπειρα πολυποίκιλα διὰ κολοσσιαίας μεταξουργικὰς ἐργασίας.

Εὐτυχῶς ἔχομεν ἤδη εἴς τινας ἐπαρχιακὰς πόλεις, ὡς ἐν Καλάμαις, ἐν Σπάρτῃ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀθήναις ἐργοστάσια μεταξουργίας ὀλίγιστα μέν, ἀλλ' ἀξιόλογα, ἀποδεικνύοντα πόσον αἱ τοιοῦτοι εἴδους βιομηχανίαι εἶνε φυσικαὶ διὰ τὸν τόπον ἡμῶν καὶ βιώσιμοι, καὶ ποίαν ἀνάπτυξιν δύνανται νὰ λάβουν αὗται παρ' ἡμῖν ἂν περιβάλωμεν αὐτὰς διὰ τῆς στοργῆς ἡμῶν πάντες καὶ ἡ πολιτεία καὶ ἡ κοινωνία.

Ἡ ἔκθεσις

Ἡ Σηροτροφικὴ καὶ Μεταξουργικὴ Ἔκθεσις θὰ παρουσιάσῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ὅλην τὴν γενομένην παρ' ἡμῖν σήμερον ἐργασίαν. Οἱ παραγωγοὶ θὰ φιλοτιμηθῶσι βεβαίως νὰ ἐπιδείξουν ἀποστέλλοντες ἐκθέματα εἰς τὴν ἔκθεσιν ταύτην τὰς προόδους των ἕκαστος. Δὲν πρόκειται δὲ μόνον νὰ θαυμασθοῦν καὶ ἐπαινεθοῦν καὶ νὰ βραβευθοῦν τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαφυτεύσῃ 2-3 ἔστω στρέμματα μὲ μορέας εἰς τὰ ἄκρα τῶν ἀγρῶν του, τῶν κήπων του, τῶν προαυλίων του καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἂς ἀντικαταστήσῃ διὰ μωρεοφυτείας 2-3 στρέμματα ἀμπέλων, αἱ ὁποῖα

κρινόμενα ὡς σχετικῶς τελειότερα καὶ ν' ἀναπτύξουν τὴν εὐγενῆ ἅμιλλαν μεταξὺ τῶν παραγωγῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ διαφημισθοῦν καὶ νὰ γείνουν εἰς ὅλους γνωστά, ἵνα περισσότερον ἐκτιμῶνται καὶ εὐκολώτερον διαδίδωνται. Ἀλλὰ καὶ τιμὴν θὰ φέρῃ εἰς τὸν τόπον ἡ ἐπίδειξις τῆς προόδου, ὅσην ἔχομεν εἰς τὸν κλάδον αὐτόν. Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ Ἔκθεσις θὰ δώσῃ τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως μελετηθοῦν αἱ ὑπάρχουσαι ἐλλείψεις, αἱ ἀνάγκαι τῶν βιομηχανιῶν τῆς μετάξης καὶ τὰ ληπτέα μέτρα τῆς ἐνισχύσεως αὐτῶν.

Καὶ ἐν ᾧ οἱ παραγωγοὶ ἔχουν μέγιστον συμφέρον νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδήλωσαν ἤδη ὅτι θὰ λάβουν μέρος καὶ ἐργοστάσια ἐξ Ἰταλίας, ἐκ Γερμανίας κλ. καὶ πάντες οἱ πολῖται καὶ μάλιστα οἱ ἀνεπτυγμένοι ἐπιστήμονες, ἔμποροι κλ. δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ συντρέξωσι διὰ τῆς ἠθικῆς αὐτῶν συνδρομῆς τοιαύτην ἔκθεσιν σκοποῦσαν τὴν ἀνάπτυξιν σπουδαίου κλάδου τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐργασίας, ἡ ὁποία κατὰ πολὺ θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν καὶ εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς χώρας. Κ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

ΤΑ ἀποτελέσματα τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἀνέδειξαν καὶ πάλιν κυβερνήτην τῆς χώρας τὸν κ. Ἐλ-Βενιζέλον. Τὸ ὑπ' αὐτὸν κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἐκέρδισε περὶ τὰς 145 ἕδρας, ἐνῷ αἱ συνησπισμέναι δυνάμεις καὶ τῶν τεσσάρων ἀντιπολιτευομένων τὴν Κυβέρνησιν μερίδων μόλις κατώρθωσαν ἐκ τῆς πάλης ταύτης τοῦ παρελθόντος πρὸς τὴν νέαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν νὰ περισώσουν περὶ τοὺς 35 ἀντικυβερνητικοὺς πολιτευτάς. Χαρακτηριστικώτατα ἰδίως εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τοῦ νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας, ὅπου ἀνεδείχθησαν βουλευταὶ καὶ οἱ 22 ὑποψήφιοι τοῦ κυβερνητικοῦ συνδυασμοῦ, ἀποτυχόντος διὰ πρώτην φορὰν καὶ αὐτοῦ τοῦ κ. Δ. Ράλλη, τῶν Θεσσαλικῶν νομῶν, τῶν Κυκλάδων, τῆς Εὐβοίας, τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, τῆς Ἄρτης, τῆς Ὕδρας, ὅπου οὐδεὶς ἀντιπολιτευόμενος ἐξελέγη· εἰς δὲ τὸν νομὸν Ἀχαϊοῆλιδος μόλις ἐπέπλευσαν ὁ κ. Ἀλ. Ζαΐμης καὶ ὁ ἀνεξάρτητος μᾶλλον κ. Δ. Γούναρης, καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν ὁ κ. Γ. Θεοτόκης μετὰ δύο ἐκ τῶν ὀπαδῶν του, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν Λακωνίαν, ἐξελέγη εἷς μόνον κυβερνητικὸς βουλευτὴς καὶ εἰς τὴν Ζάκυνθον, οὐδείς.

Σπανίως ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐξεδήλωσε τὴν ἐμπιστοσύνην του πρὸς ὑπάρχουσαν κυβέρνησιν τόσον πανηγυρικῶς καὶ κατεδίκασεν ἄλλους πολιτικοὺς τόσον ἐκρραστικῶς. Ἀλλ' ἡ καταδίκη αὕτη βεβαίως ἀποβλέπει μᾶλλον πρὸς τὸ πολιτικὸν σύστημα τοῦ παρελθόντος παρὰ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὰ πρόσωπα, διότι μεταξὺ τῶν ἐκλεγέντων ἀντιπολιτευομένων περιλαμβάνονται καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ Θεοτόκης καὶ Μαυρομιχάλης, ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ οἱ πολιτευταὶ Γούναρης, Ζαΐμης, Εὐταξίας καὶ μερικοὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι ἔδραταίων ἐκλογῶν εἶναι προφανής. Ὁ λαὸς ἠθέλησε καὶ θέλει νὰ διανοίξῃ νέους ὁρίζοντας πολιτικῆς ζωῆς· καταδικάζει ἀμειλίκτως τὸ παρελθὸν καὶ θραύει πάντα μετ' αὐτοῦ δεσμόν. Δὲν ἔδωκε καμίαν προσοχὴν πρὸς ὀνόματα γνωστά, συνδεόμενα ὁπωσδήποτε στενῶς μὲ τὴν πολιτικὴν τοῦ τόπου ἱστορίαν, καὶ ἐπροτίμησεν ὡς ἀντιπροσώπους του ἀνθρώπους φέροντας ἄγνωστα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀνόματα, ἀφανεῖς μέχρι τῆς χθὲς ἐργάτας τῆς συντελουμένης ἀδιακόπως μεταβολῆς τῶν ἰδεῶν καὶ φρονημάτων. Εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων καὶ εἰς τὸ ἕως τώρα ἔργον του διεῖδε κάποιαν ὑπόσχεσιν καλυτέρου μέλλοντος τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων καὶ τῆς πολιτειακῆς καθόλου ζωῆς. Καὶ ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὸ κόμμα τοῦτο ὅλην τὴν δύναμιν, ὅπως πραγματοποιήσῃ τὴν διαβλεπομένην ὑπόσχεσιν. Τὴν θέλησιν ταύτην τοῦ λαοῦ τίποτε δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὴν μετατρέψῃ. Ὅλοι οἱ πρὸς τοῦτο ἀγῶνες καὶ ὅλαι αἱ προσπάθειαι συνετρίβησαν πρὸς τῆς σταθερότητος τῆς ἀποφάσεώς του ν' ἀπαρνηθῇ τὸ παρελθὸν καὶ νὰ δημιουργήσῃ νέαν πολιτικὴν ζωήν. Φαίνεται ὅτι τὸ παρελθὸν αὐτὸ ἐφόβισε πραγματικῶς τὸν λαόν, ὅστις ἐπροσπάθησε μὲ ἐπανειλημμένας ἀποδοκιμασίας τοῦ ἔργου τῶν παλαιῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν του ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν φόβον ἐκεῖνον μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πεποίθησιν εἰς τὸ δυνατὸν τῆς ἐπὶ τὸ καλύτερον μεταβολῆς τῶν δημοσίων καὶ πολιτικῶν πραγμάτων.

Μὲ τὰ ἀποτελέσματα τῶν τελευταίων ἐκλογῶν ὁ λαὸς δὲν ἀπέδειξε μόνον ὅτι καταδικάζει τὴν προγενεστέραν πολιτικὴν ζωήν του, ἀλλὰ καὶ ὅτι συναισθάνεται ἑαυτὸν ἱκανὸν νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν πραγματοποίησιν νέου πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἀκόμη περιβάλλοντος, τὴν ἀναστήλωσιν τῶν ἰδανικῶν του ὑπὸ νέαν μορφήν, ἔχουσα τὸ γνώρισμα τοῦ πραγματοποιησίμου. Δικαίως δὲ αἱ τελευταῖαι αὐταὶ ἐκλογαὶ δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς δευτέρα εἰρηνικὴ ἐπανάστασις πλέον ψύχραιμος καὶ πλέον σοφή. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ, ὅτι συνετελέσθη ἡ πολιτικὴ ἀπελευθέρωσις τοῦ λαοῦ.

ΤΡΙΦΙΛΟΣ

Η ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

ΤΗΝ 2 Δεκεμβρίου 1902 ὁ Μαρῖνος Κοργιαλένιος μᾶς ἔγραψε τὸ ἑπόμενον γράμμα ἀπὸ τὸ Λονδῖνον:

Ἀγαπητὲ κύριε Μιχαηλίδη,

Εἶμαι κάτοχος τῆς φιλικῆς σας ἀπὸ 30 λήξαντος καὶ ἀναφορικῶς τῆς αἰτήσεώς σας διὰ τὴν «Προτομὴν τοῦ Σολωμοῦ» ἅμα μοῦ γράψητε ὅτι σχεδὸν ἐσυμπληρώσατε τὸ ἀναγκαιούμενον ποσὸν θέλω σᾶς ἐμβάσει δρ. 300, τὴν συνεισφοράν μου διὰ τὸ ἔργον τοῦτο.

Σᾶς ἀσπάζομαι φιλικώτατα καὶ μένω πρόθυμος

Μ. ΚΟΡΓΙΑΛΕΝΙΟΣ

Ἐν τῷ μεταξύ, πρὶν συμπληρωθῇ τὸ ποσὸν ποὺ ἐζητήσαμε, ὁ Κοργιαλένιος, ὅπως εἶναι γνωστόν, ἀπέθανε. Ὁ κ. Ἀλέξ. Πάλλης ἐσυμπλήρωσε τὰς 3,500 φρ. ποὺ τότε ἐνομίσαμε πὼς μᾶς χρειάζονται καὶ ἐγράψαμε εἰς τὴν χήραν κυρίαν Κοργιαλένιου. Ἡ κυρία Κοργιαλένιου δὲν ἀπήντησε. Ἐγράψαμε κατόπιν εἰς τὸν γραμματέα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τῆς διαθήκης Κοργιαλένιου κ. Καραβίαν. Ὁ κ. Καραβίας δὲν ἀπήντησε. Τώρα τελευταῖα ὁ φίλος κ. Δ. Πετροκόκκινος, πρόθυμος ἀνέλαβε νὰ ξεκαθαρίσῃ τὸ ζήτημα καὶ ἔγραψε εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς ἐκτελεστὰς τῆς διαθήκης.

Αὐτὰ μᾶς γράφει ὁ κ. Πετροκόκκινος:

Δευτέρα 27. 3. 1912

Φίλε κύριε Μιχαηλίδη,

Ἀπόψε ἔλαβα γράμμα τοῦ κ. Μερκάτη, ἑνὸς τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης τοῦ Κοργιαλένιου. Μοῦ γράφει: «Δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τίποτε καὶ λυποῦμαι πολύ. Ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ δώσῃ μήτε λεπτὸ γιὰ πράγματα ποὺ δὲν ἀναφέρει ἡ διαθήκη. Καὶ ἁπλὸ τάξιμο δὲν ἀξίζει τίποτε».

Ὥστε, ὡς βλέπετε, τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ λυποῦμαι πολὺ ποὺ δὲν κατάφερα τίποτε.

Φιλικώτατα δικός σας

Δ. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ἀφαιροῦμεν λοιπὸν τὰς 300 δρ. ἀπὸ τὸ ποσὸν ποὺ εἰσεπράχθη δρ. 3596.60 καὶ μένουν δρ. 3296.60. Ὅπως ἐγράψαμε εἰς τὸ φυλλάδιον τῆς 15 Μαρτίου 1911 θὰ χρειασθοῦν ὁλικῶς δρ. 5000 διὰ τὴν προτομήν. Ἐπὸς λοιπόν. Εὑρέθηκε ἕνας Πάλλης νὰ συμπληρώσῃ ὅ,τι πρωτοζητήσαμε. Δὲν θὰ βρεθῇ ἕνας ἄλλος νὰ τὸ συμπληρώσῃ τελειωτικῶς;

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

Η ΜΟΔΑ

ΕΣΚΕΦΘΗΚΑΝ ἕναν ὁλόκληρον χειμῶνα κι' ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισαν: Τὰ πανιέ. Τὰ φορέματα μὲ τὶς σοῦρες, μὲ τὴν στενὴν μέσην, μὲ τοὺς μεγάλους πλισέδες πάλι. Αὐτὰ θὰ φορέσετε.

Κρῖμα στὰ ὄνειρα τῶν καλλιτεχνικῶν γυναικῶν, κρῖμα στὸ προγνωστικόν μου, κρῖμα. Πρὶν προφθάσῃ καλὰ-καλὰ νὰ σταθῇ στὸ σῶμα, τὸ ὡραῖο φόρεμα μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχιτεκτονικήν, — ἕνας ἀέρας δυνατός, καὶ πᾶνε ὅλα, καὶ σχέδια χαριτωμένα καὶ λεπτὲς ἐμφανίσεις. Τὰ πανιέ, φωνάζει ἡ μεγάλη τρομπέτα τῆς μόδας, καὶ ἡ φωνὴ ἡ ἐπιβλητικὴ ἀντηχεῖ στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κόσμου. Ἂς καθιστερήσουν ἂν μποροῦν οἱ κοκέτες, ποὺ στηρίζουν ὅλη τὴν ζωή τους στὸν νεωτερισμὸν τοῦ ἐξωτερικοῦ των.

Ὅμως ἐδῶ δὲν μιλοῦμε γιὰ τὶς κοκέτες. Αὐτὲς δὲν ἔχουν καμίαν ἀνάγκην ἀπὸ τὴν γνώμην τῶν καλλιτεχνικῶν περιοδικῶν γιὰ τὴν μόδα, γιὰ τὴν ἐξέλιξί της, γιὰ τὴν ψυχή της. Αὐτὲς ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν λάμψι τῆς μόδας μόνο, κι' αὐτὴν μπορεῖ νὰ τοὺς τὴν δώσῃ καλύτερα μιὰ χρωματιστὴ ζωγραφιὰ — ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς χαλκομανίες ποὺ κυκλοφοροῦν, σὰν βάρβαρα ὑποδείγματα τῶν νεωτέρων της μεταβολῶν.

Δὲν μένουν λοιπὸν παρὰ οἱ γυναῖκες οἱ αἰσθητικές, — καὶ σ' αὐτὲς μιλῶ. Ὄχι, αὐτὲς δὲν πρέπει νὰ φορέσουν αὐτὰ τὰ φορέματα. Γιατί, πρῶτα-πρῶτα, τὰ ἀπαγορεύει ὁ πολιτισμὸς καὶ ὕστερα ἡ ὑγιεινή. Μὲ τὶς πολλὲς σοῦρες, ποὺ βέβαια θὰ θέλουν τόσο ὕφασμα γιὰ νὰ γίνουν, μὲ τοὺς περιορισμοὺς τῆς φούστας, μὲ τοὺς κόμπους ἐκείνους εἴτε τοὺς φιόγκους πρὸς τὰ γόνατα, ἐκεῖ ἀκριβῶς ποὺ ἀνοιγοκλείνει τὸ πόδι, — δὲν μπορεῖ κανεὶς ἐλεύθερα νὰ περπατήσῃ, οὔτε νὰ πηδήσῃ στὸ τραῖνο τὸ ἠλεκτρικό, οὔτε νὰνεβῇ εὔκολα στὸ πρῶτο μόνιππο ποὺ θὰ τὸ χρειασθῇ γιὰ τὴν δουλειά του. Καὶ σήμερα οἱ γυναῖκες δουλεύουν· δὲν εἶνε πειὰ οἱ κοκῶνες οὔτε τῆς ὀθωνικῆς ἐποχῆς κἄν, ἀλλὰ εἶνε οἱ βιοπαλαίτριες, ποὺ μαζὶ μὲ τὸν ἄνδρα, δίπλα δίπλα, κυλοῦν τὸν βαρὺ λίθο τῆς ζωῆς.

Ἔπειτα ἔρχεται ἡ ὑγιεινή. Κι' αὐτὴ τὰ ἀπαγορεύει. Γιατὶ χρειάζεται μιὰ μικρὴ μέση στὴν φόρμα αὐτοῦ τοῦ φορεματος. Ἡ μικρὴ μέση βέβαια δὲν εἶνε φυσική, ἀλλὰ τὴν φτιάνει ἕνας κορσὲς βλαβερὸς — γεμάτος πυκνὰ κορδόνια ποὺ πρέπει νὰ σφίξουν πολὺ γιὰ νὰ δώσῃ τὸ σῶμα, στὸ μέρος τῆς μέσης, αὐτὴν τὴν μικρὴν περιφέρειαν. Καὶ σήμερα ἐντόσθια δὲν ἔχομε γιὰ νὰ τὰ πιέζομε ἔτσι καὶ νὰ τὰ βασανίζουμε γιὰ λογαριασμὸν τῆς μόδας. Ἄλλα πράγματα, θλίψεις καὶ εὐθύνες διάφορες τῆς ζωῆς, καὶ ἀνάγκες χίλιες δύο ποὺ δημιουργοῦνται κάθε μέρα, μᾶς τὰ ἔφαγαν προτήτερα τὰ ἐντόσθιά μας, ὥστε σήμερα δὲν ἔχομεν παρὰ ἀπομεινάρι ἐντοσθίων κι' αὐτὸ μᾶς χρειάζεται γιὰ τὴν ζωὴν ἐπὶ τέλους. Ἂς τὸ σώσωμεν λοιπὸν ἀπὸ τὰ δόντια τῆς μόδας.

Ὅμως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ ὅτι τὸ σχέδιον μὲ τὴν ἑλληνικὴν κατεύθυνσιν ὑπεχώρησεν ὁλότελα. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ φορέματα—πανιέ, ποὺ δείχνουν σὰν φουσκωμένα ἀνόητα πουλιὰ τὶς γυναῖκες, στὰ εὐγενικὰ περιοδικὰ τῆς ἀμφιέσεως, βλέπει κανεὶς ἀκόμα σκορπισμένα δυὸ τρία φορεματάκια ἁπλά, σεμνά, ποὺ σώζουν τὴν ἑλληνικὴν γραμμήν. Καὶ τὰ δημοσιεύομεν, ἀφοῦ τὰ ὕστερνὰ δείγματα μιᾶς ὑπέροχα καλαισθητισάν

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Οἱ Ἀρεοπαγῖται θὰ συνεδριάζουν πλέον φοροῦντες τὴν τήβεννον. Ἡ ἀρχὴ ἔγινε κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 8ης Μαρτίου, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ κληρωθοῦν τὰ μέλη τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον θὰ ἐκδικάσῃ τὸ κῦρος τῶν γενομένων βουλευτικῶν ἐκλογῶν. Οἱ Ἀρεοπαγῖται περιεβλήθησαν τὴν τήβεννον κατόπιν τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Β. Διατάγματος, τὸ ὁποῖον ἐπανέφερεν εἰς ἰσχὺν τὸ ἄρθρον 230 τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων. Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῶν Ἀρεοπαγιτῶν μὲ τὸ ἐπίσημον αὐτὸ τῆς Θέμιδος ἔνδυμα ἔκαμεν ἀρκετὰ εὐάρεστον ἐντύπωσιν εἰς τὸ ἀκροατήριον, τὸ ὁποῖον διὰ τὸ ἐξαιρετικὸν τῆς περιστάσεως ἦτο πολυπληθές· ὄχι ὀλίγαι μάλιστα ἦσαν αἱ παρευρεθεῖσαι εἰς τὴν συνεδρίασιν αὐτὴν κυρίαι. Ἡ τήβεννος, ἡ ὁποία κατὰ τὸ σχῆμα ὑπενθυμίζει τὸ δόμινο ἢ κατ' ἄλλους «τὸν ποδήρη χιτῶνα» μὲ ἐπινώτιον, εἶναι χρώματος βαθυκυάνου μὲ γαρνιτούραν ἀπὸ λευκὸν γουναρικόν· ἐπίσης καὶ τὸ πίλημα ἢ ἐκφραστικώτερον ὁ σκοῦφος τῶν ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν εἶνε τοῦ ἰδίου χρώματος μὲ τὴν ἰδίαν γαρνιτούραν. Μόνον ὁ σκοῦφος τοῦ προέδρου καὶ τοῦ εἰσαγγελέως φέρει χρυσοῦν σειρήτιον πρὸς διάκρισιν, ἐνῷ ὁ γραμματεὺς δὲν ἔχει τὴν λευκὴν γαρνιτούραν. Εἰς τὴν ἀρχὴν βεβαίως ἡ ἐμφάνισις τῶν λειτουργῶν τῆς Θέμιδος μὲ τοιαύτην ἐπίσημον περιβολὴν θὰ εἶναι ὀλίγον παράξενος διὰ τοὺς πολλούς· ἀλλὰ σιγὰ σιγὰ τὸ ἔνδυμα αὐτὸ συμβολίζον καὶ τὴν γινομένην εἰς τὴν Δικαιοσύνην μας μεταρρύθμισιν θὰ ἐπιβάλῃ τὸν σεβασμόν.

ΠΡΙΝ ἀκόμα δοδῆ εἰς τὴν «Γαλλικὴν Κωμῳδίαν» ἡ Ἰφιγένεια τοῦ Μορεάς, ὅπως ὑπεσχέθη ὁ κ. Ἰούλιος Κλαρετί, ἐπαίχθη στὰς ἐξετάσεις ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Σαίντ - Κρουά, στὸ Νελιύ. Αὐτὰ τὰ ὡραῖα λόγια εἶπε ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου πρὸς τὸν ἀκαδημαϊκὸν Μωρὶς Μπαρρές, ὅπως γράφῃ ὁ ἴδιος στὴν «Παρισινὴν Ἠχώ»: «Νομίζω ὅτι τὸ ὡραῖον, αὐτὸ »καθ' ἑαυτό, εἶναι δύναμις ἠθικὴ καὶ ὅτι τὸ θέαμα »κινήσεων ἁρμονικῶν, συνοδευομένων ἀπὸ ὡραίαν »μουσικὴν καὶ ἀπὸ λόγια ἠχηρά, εἶναι κάτι ὑγειές, »διότι μᾶς βγάνει ἀπὸ τὸν χαμηλὸν οὐτιλιταρισμὸν »καὶ διότι ἡ ὑψηλὴ αὐτὴ ἡδονὴ μᾶς μαθαίνει νὰ σκε»πτόμεθα πῶς ὑπάρχει κάτι ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ συμ»φέρον τὸ ὑλικόν. Ἀλλ' ὅταν ὅλη αὐτὴ ἡ ἐμορφιὰ »προσδίδει τὴν ἀκτινοβολίαν της εἰς μίαν μεγάλην »ἠθικὴν ἰδέαν, καὶ γίνεται ἕνα μὲ αὐτὴν καὶ τῆς δίδει »θερμότητα καὶ λάμψιν, τότε τὸ καλλιτέχνημα γίνεται »ἐξόχως ἔργον καλόν. Τέτοια ἡ Ἰφιγένεια ἡ ὁποία »βασίζεται εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς πατρίδος θυσίαν. Ἡ κεν»τρικὴ ἰδέα τῆς *Ἰφιγενείας* εἶναι αὐτή: «Χαρίζω τὴν «ζωήν μου εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Κατόπιν ἐπρόσθεσε: «Αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ ἔχουν »προορισμὸν ν' ἀνυψώσουν τὴν ψυχὴν καὶ νὰ τὴν «ἐμποδίσουν νὰ σύρεται εἰς τὸ χυδαῖον».

Καὶ ὁ Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς ἀναπολεῖ τὰ πρῶτα χρόνια ποὺ γνώρισε τὸν ποιητήν, ὅταν ἦλθε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὁρμητικόν, κατόπιν γαλήνιον ἀπὸ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν σκέψιν, καὶ τελευταῖα ἀποσυρμένον, μόνον, παράγοντα μίαν μελῳδίαν ὁλόενα πιὸ σπανίαν καὶ πιὸ καθαράν, καὶ ποθοῦντα τὸν θάνατον... Ἀλλ' ἡ ζωή του δὲν μᾶς δείχνει τὸ βαθὺ ποίημα ποὺ ἦτον αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὁ ἐξόριστος Εὕξευρε νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὰ βλέμματα καὶ νὰ φυλάξῃ τὸ ἐγώ του. Ποῦ θὰ τὸν γνωρίσω τὸν φίλον μου αὐτόν; Μέσα εἰς τὸ ἔργον του; Ἂν κατορθώσω νὰ τὸν μαντεύσω, νὰ τὸν αἰσθανθῶ, θὰ τὸ κατορθώσω εἰς μερικὰς μόνον στροφὰς ἐδῷ κ' ἐκεῖ, εἰς στίχους μόνον ὅπου ἡ φωνή του, ἔξαφνα, μᾶς θέλγει καὶ μᾶς συγκινεῖ μὲ ἕνα τόνον τελειότητος ὁποὺ ἡ ψυχή του χύνεται σὲ μερικοὺς ἤχους πολὺ νέους, πολὺ βαθεῖς καὶ πολὺ καθαρούς, ἤχους ὑγροὺς ποὺ ὑψώνονται ριγηλοί, κυμαίνοντες ἁπαλὰ τὴν ἀτμοσφαῖραν...

ΕΙΣ τοὺς «Καιροὺς» ὁ τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Διευθυντὴς τοῦ Λαχείου τοῦ Στόλου κ. Γ. Ν. Κοφινᾶς ἐδημοσίευσεν ἀξιοσημείωτον ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Λαχεῖον τοῦ Ἐθν. Στόλου ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ξένα Λαχεῖα», διὰ τοῦ ὁποίου ἀνασκευάζει πειστικῶς μερικὰς ἀνακριβείας περὶ τοῦ Λαχείου, δημοσιευθείσας εἰς ἐπαρχιακὴν ἐφημερίδα. Ἀπὸ τὸ ἄρθρον αὐτὸ τοῦ κ. Γ. Κοφινᾶ μανθάνομεν ὅτι κατὰ τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς λειτουργείας τοῦ Λαχείου (ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1905 μέχρι τέλους τοῦ 1911) αἱ πρόσοδοι τοῦ Λαχείου ἀνῆλθον εἰς δραχ. 6.819.234,17 ἐκ τῶν ὁποίων 5.019.234,17 ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ 1.800.000 ὑπὲρ τῶν Ἀρχαιοτήτων. Ἐκ τῶν προσόδων αὐτῶν βλέπομεν ὅτι τὸ ἐθνικόν μας λαχεῖον ὑπὸ ἔποψιν κέρδους τοῦ Κράτους ἐπέτυχεν ὅσον οὐδὲν ἄλλο ὁμοειδοῦς τύπου λαχεῖον. Καὶ τοῦτο ὁ κ. Κοφινᾶς τὸ ἀποδεικνύει δι' ἀντιπαραβολῆς πρὸς τὸ τελειότερον ὠργανωμένον λαχεῖον, τὸ Οὐγγρικόν.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἔποψιν διανομῆς κερδῶν πρὸς τὸ κοινόν, τὸ Λαχεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου παρουσιάζει ἀποτελέσματα ἱκανοποιητικώτατα. Κατὰ τὰ ἑπτὰ ἔτη (1905 - 1911) διένειμε κέρδη 3.374.000 δραχ. Τὰ διανεμηθέντα κατὰ τὸ 1910 καὶ 1911 κέρδη ἀνῆλθον εἰς 850.000 δρ. δι' ἕκαστον ἔτος, ἤτοι εἰς τὸ ἥμισυ περίπου τῶν εἰσπράξεων. Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Λαχεῖον μὲ ἓν μονόδραχμον γραμμάτιον κερδίζει κανεὶς κατ' ἀνώτατον ὅρον δραχ. 20000 καὶ κατ' ἐλάχιστον δρ. 10, ἐνῷ εἰς τὸ Οὐγγρικὸν λαχεῖον τὸ ἐλάχιστον κέρδος εἶναι μὲν 10 δρ. ἀλλὰ τὸ κερδίζει κανεὶς μὲ ἓν γραμμάτιον δραχ. 2.50. Ὥστε καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν κερδῶν εἶναι γενναῖον. Διὰ τοῦτο αἱ δημοσιευόμεναι μεμψιμοιρίαι ἐναντίον τοῦ Λαχείου τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου εἶναι πολὺ ἄδικοι καὶ δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῶν πραγμάτων.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Βραδινὰ Τραγούδια, ὑπὸ Α. Ἀκροθαλασσίτη. Πόλη τυπογ. «Ἀνατολή», γρ. 5.

Λῖνος Ἄτις, ποιήματα. Ἀθήνα, δρ. 1.65.

Μουσική:

Τὸ Τραγοῦδι τῆς Νέας Γενεᾶς, ποίησις Σπ. Ματσούκα, μουσικὴ Ἰωάννου Καίσαρη. Ἀθῆναι ἔκδ. Γ. Φέξη.

Ἡ ΚΕ' Μαρτίου, ποίησις Σ. Οἰκονομίδου, μουσικὴ Ν. Κόκκινου. Ἀθῆναι ἔκδ. Γ. Φέξη.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ · ΑΘΗΝΑΙ